

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jazyková podpora dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole

Language support for children with different mother language through
working with a book in kindergarten

Anna Veihandová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Laufková, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Praha, 2020

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Jazyková podpora dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2020

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce PhDr. Veronice Laufkové, Ph.D. za její vstřícnost, ochotu a cenné odborné rady, které mi při psaní mé diplomové práce poskytla. Dále bych ráda poděkovala celé své rodině, obzvláště mé sestře, za podporu během mého studia.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá jazykovou podporou dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole. Jejím cílem bylo navrhnout a realizovat lekce zaměřené na jazykovou podporu dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole a reflektovat jejich účinnost v jednotlivých jazykových rovinách řeči u tří skupin dětí s odlišnou úrovní jazykové podpory.

Teoretická část obsahuje charakteristiku vývoje řeči a jazyka u dětí předškolního věku, teoretické údaje o čtenářské pregramotnosti a způsobech jejího rozvíjení prostřednictvím práce s knihou, specifika dětí s odlišným mateřským jazykem a možnosti jazykového rozvoje.

V praktické části byly zkoumány tři skupiny dětí s odlišným mateřským jazykem, z nichž každá získala během tří měsíců jinou úroveň jazykové podpory. U všech dětí byla provedena vstupní a výstupní diagnostika, na základě které byly v závěru práce porovnány pokroky, kterých děti po tříměsíční jazykové podpoře dosáhly. Praktická část obsahuje dvanáct lekcí zaměřených na práci s knihou, které by měly jazykový rozvoj podporovat. Práce potvrdila, že čím je vyšší podpora v oblasti jazykového rozvoje, tím vyšších výsledků děti dosáhnou, a že je důležité, aby rodiče s mateřskou školou spolupracovali a podíleli se stejným dílem na rozvoji jazyka dítěte. Dále výsledky potvrdily, že děti, které mají nejnižší jazykovou úroveň, mají větší pravděpodobnost, že dosáhnou vyššího zlepšení. Současně lze konstatovat, že děti dosahují největšího zlepšení v oblasti lexikálně-sémantické roviny.

KLÍČOVÁ SLOVA

komunikativní dovednosti, děti předškolního věku, práce s knihou, pohádky, současná dětská literatura

ABSTRACT

This diploma thesis deals with language support for children with a different mother language through the work with a book in the kindergarten. Its main aim is to design and implement lessons, that are focused on language support for children with different mother language through the work with a book in kindergarten. The effectiveness of the lessons are reflected in the individual levels of speech in the three groups of children with different levels of language support.

The theoretical part contains the characteristics of the development of speech and language by the preschool children. Then it contains theoretical data about reading literacy and the ways of its development through the work with a book, also this part contains the specifics of children with different mother language and the possibilities how to improve the language knowledge.

The three groups of children with different mother language are examined in the practical part. Each of the group achieved different level of language during three months. The groups were diagnosed with an input test and an output test. These tests are compared at the end of the thesis, there we can see the progress that children made after three months of language support. The practical part also contains twelve lessons that are focused on the work with the book, which should support the language development. The thesis confirm that the higher the support in the field of language development is, the higher results children can achieve. It also says that it is important that the parents should cooperate with the kindergarten and participate equally in the development of the children language knowledge. Furthermore, the results confirm that children with the lowest language level are more likely to achieve bigger improvement. It can be stated that the children achieve the biggest improvement in the lexical-semantic level.

KEYWORDS

communication skills, preschool children, working with a book, fairytales, contemporary children's literature

Obsah

I.	Úvod	9
II.	Teoretická část.....	10
1.	Cíl práce.....	10
2.	Jazyk a řeč	10
2.1.	Definice jazyka a řeči.....	11
2.2.	Vývoj dětské řeči.....	11
2.3.	Jazykové roviny řeči.....	13
2.4.	Faktory ovlivňující rozvoj řeči.....	15
2.5.	Podpůrné faktory vývoje řeči	16
3.	Zakotvení jazyka a řeči v RVP PV	17
4.	Oblasti rozvoje řečových dovedností	21
4.1.	Sluchové vnímání a sluchová diferenciacce	21
4.2.	Rozvoj slovní zásoby	23
4.3.	Kultura mluveného projevu a vyjadřovací pohotovost	23
4.4.	Zrakové vnímání	24
4.5.	Dechová a fonační cvičení	25
4.6.	Rozvoj motoriky mluvních orgánů	25
4.7.	Hrubá motorika	25
4.8.	Jemná motorika a grafomotorika.....	26
4.9.	Výtvarné činnosti	26
4.10.	Předmatické činnosti	26
5.	Čtenářská gramotnost a pregramotnost	26
5.1.	Čtenářské dovednosti a čtenářské strategie.....	28
5.2.	Literatura pro děti předškolního věku	30

5.3.	Metody práce s textem	32
6.	Děti s odlišným mateřským jazykem	34
6.1.	Legislativa v oblasti vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem	35
6.2.	Osvojování jazyka	37
6.3.	Bilingvismus.....	38
6.4.	Jazykový rozvoj dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole.....	39
III.	Praktická část.....	42
1.	Cíl	42
1.1.	Design výzkumu a metody sběru dat	42
1.2.	Hypotézy	43
1.3.	Výzkumný vzorek	43
2.	Kazuistiky reprezentantů jednotlivých skupin	44
2.1.	Pavel – Podporován v lekcích v MŠ i doma	44
2.2.	Matěj – Podporován jen prostřednictvím kurzů v MŠ	45
2.3.	Max – Není specificky podporován	46
3.	Organizace lekcí a metodické postupy	47
4.	Lekce navržené na podporu jazykových dovedností dětí s OMJ	49
4.1.	Lekce s knihou Tady jsme doma.....	49
4.2.	Lekce s knihou V lese plném zvuků.....	51
4.3.	Lekce s pohádkou O červené karkulce.....	56
4.4.	Lekce s knihou Gruffalo.....	59
4.5.	Lekce s pohádkou Tři prasátka.....	62
4.6.	Lekce s knihou Rok v lese.....	65
4.7.	Lekce s pohádkou Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?.....	67
4.8.	Lekce s knihou Tuze hladová housenka.....	71

4.9. Lekce s pohádkou O Koblížkovi.....	75
4.10. Lekce s knihou Ti otravní králíci	78
4.11. Lekce s pohádkou O Budulínkovi.....	80
4.12. Lekce s pohádkou O veliké řepě	83
5. Vyhodnocení.....	86
5.1. Shrnutí vyhodnocení	93
IV. Diskuze	96
V. Závěr.....	98
Zdroje	100

I. Úvod

Jako začínající učitelka v mateřské škole prozatím sbírám zkušenosti a snažím se pochytit co nejvíce poznatků ze svého okolí. Když jsem se rozmýšlela nad tématem své diplomové práce, věděla jsem, že bych ráda pracovala s tématem spojeným s čtenářskou pregramotností a dětskými knihami, ve kterých stále vidím smysl a snažím se je do běžného dne ve školce často zapojovat. Zároveň jsem se ve své dosavadní praxi setkala s mnoha dětmi s odlišným mateřským jazykem, a tak jsem se rozhodla tato témata spojit a navrhnout lekce, které by u dětí s odlišným mateřským jazykem podporovaly rozvoj českého jazyka.

V téměř každé mateřské škole se setkáme alespoň s jedním dítětem, které má odlišný mateřský jazyk. Já jako učitelka si plně uvědomuji, že tyto děti potřebují určitou jazykovou podporu, která jim usnadní adaptaci na prostředí mateřské školy, vrstevníky a následně i vstup do základní školy a absolvování povinného vzdělávání. Knihy, pohádky a příběhy jsou pro děti lákavým tématem a hry spojené s prací s knihou jsou pro ně atraktivní. A jak jinak u dětí podporovat jazyk, rozvíjet jejich slovní zásobu a souvislé vyjadřování, než právě pomocí příběhů a knih.

V teoretické části své diplomové práce se budu zabývat rozvojem jazyka a řeči, který je důležitý pro diagnostiku jazykových dovedností a následným zpracováním dat, která získám realizací jednotlivých lekcí a provedením pretestu a posttestu. Dále se budu zabývat čtenářskou pregramotností, čtenářskými strategiemi a druhy dětské literatury. V neposlední řadě zmíním specifika dětí s odlišným mateřským jazykem a legislativě, která se k této problematice váže, teorii bilingvismu a možnosti, jak podporovat děti s odlišným mateřským jazykem v prostředí mateřské školy.

V praktické části uvedu dvanáct lekcí zaměřených na práci s knihou a s pohádkami, které jsem navrhla a realizovala se dvěma skupinami dětí v mateřské škole v rámci jazykové podpory dětí s odlišným mateřským jazykem. Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila akční výzkum.

Práce s dětmi s odlišným mateřským jazykem mě moc baví a naplňuje. Pokud se jim člověk opravdu věnuje, a pokud se vše dělá formou hry a pomocí činností, které jsou pro děti zábavné a přitažlivé, jsou velice brzy vidět pokroky, kterých děti dosáhnou.

II. Teoretická část

1. Cíl práce

Cílem této diplomové práce je navrhnout a realizovat lekce zaměřené na jazykovou podporu dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole a reflektovat jejich účinnost v jednotlivých jazykových rovinách řeči u tří skupin dětí s odlišnou úrovní jazykové podpory. Tyto lekce by měly u dětí vytvářet pozitivní vztah ke knihám a zároveň je podporovat v osvojování češtiny jako cizího jazyka.

Jelikož si uvědomuji, že děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách přibývá, ráda bych zjistila, jaké techniky, metody a aktivity jsou nejvhodnější pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem, a které bych zároveň ve své praxi, jako učitelka v mateřské škole, mohla použít. V rámci této diplomové práce bych tedy chtěla získat teoretické i praktické poznatky týkající se práce s dětmi s odlišným mateřským jazykem a možnosti jazykové podpory, zejména pomocí různých žánrů a typů dětských knih.

2. Jazyk a řeč

Řeč je základním dorozumívacím prostředkem mezi lidmi. Právě jimi byla postupně vytvořena při vzájemné interakci. První potřeba komunikace, a tedy použití řeči, vznikla již v době pravěku, kdy se jak muži, tak i ženy v tlupě museli dorozumívat k jejich přežití. Původní řeč samozřejmě nezněla tak, jak ji známe nyní, ale jednalo se spíše o změť zvuků, kterým byl přiřazen určitý význam. Postupnou socializací se u civilizace vyvinul řečový systém do současné artikulované podoby.

Vlastnost komunikace je dána pouze člověku. Pomocí slov popisuje své nálady, postoje, myšlenky a pocity. Každý jedinec ovšem nekomunikuje na stejném standardu jako ostatní. Kvalita mluveného projevu je ovlivněna mnoha faktory. K hlavním faktorům korektního vývoje řeči patří zejména:

- Rodinné prostředí
- Dostatečná míra intelektu
- Nenarušený centrální nervový systém a sluch
- Genetické dispozice k nadání pro jazyk (Kutálková, 2010)

Výše zmíněné faktory ale nejsou to jediné, co vede ke správnému vývoji řeči. Důležitou roli hraje také osobnost dítěte a zkušenosti, které získá během svého života. Hlavním zprostředkovatelem těchto zkušeností je pak rodina a její výchovné prostředí. Rodiče by měli z počátku motivovat své děti ke komunikaci hlavně v rámci hry. Během této hry je ale velice důležité užití komentáře a stimulace, tedy záměrného působení na dítě, které by ho mělo vést k určité činnosti. (Bezděková, 2008)

2.1. Definice jazyka a řeči

Řeč chápeme jako komunikační jazykovou činnost neboli individuální způsob realizace jazyka. Naopak jazyk je systém dorozumívacích prostředků a pravidel jejich používání. Zjednodušeně řečeno jazyk je určitý systém a řeč je užití daného systému v praxi. (Čechová, 2000)

Řeč je člověku vrozená vlastnost, která má podle Sochrové (2009) mnoho funkcí:

- komunikativní (dorozumívací),
- myšlenkovou (mentální),
- národně reprezentativní
- expresivní (výrazově emoční),
- apelovou (výzvodovou),
- estetickou.

Můžeme tedy říci, že řeč potřebujeme nejen k dorozumívání se s ostatními, ale také k formulaci svých myšlenek, vyjadřování citů, nálad, k působení na ostatní jedince, vyjádření určité pospolitosti a v neposlední řadě také k uměleckému působení. (Sochrová, 2009)

2.2. Vývoj dětské řeči

Ontogeneze řeči probíhá v určitých stádiích. Nástup a doba trvání jednotlivých stádií je pro každého individuální, avšak žádné z nich nemůže být vynecháno. Při základním dělení vývoje dětské řeči můžeme mluvit o preverbálním období a následně o vlastním vývoji řeči, které nastupuje okolo 1. roku života dítěte. Během přípravné fáze, kdy se dítě dorozumívá pouze neverbálními projevy, dochází k osvojování důležitých dovedností a návyků,

kteřé bude dítě potřebovat pro další zdárný vývoj řeči. Jedná se zejména o polykání, žvýkání a sání.

Prvním hlasovým projevem dítěte je křik. Jedná se o reflex, který je výsledkem reakce dítěte na změnu prostředí. Křik má nejprve tzv. tvrdý hlasový začátek a dítě jím dává najevo svou nespokojenost či nelibost. Později mezi prvním a druhým měsícem života už křik má měkký hlasový začátek a dítě jím vyjadřuje příjemné pocity. Lidskou řeč dítě začíná rozeznávat od zbývajících zvuků po čtvrtém týdnu života. (Kryčová, 2018)

Na křik dále navazuje období broukání, kterým nazýváme hrdelní zvuky, kterými dítě doprovází své jemné pohyby. Můžeme zaznamenat, že dítě začíná experimentovat se svým jazykem a rty. (Voldřichová, 2014)

Další období, které se nazývá stádium pudového žvatlání, obsahuje tzv. hru s mluvidly. Jedná se o podobné pohyby jako při příjmu potravy, při kterých zároveň vydává zvuky. Po stádiu pudového žvatlání přichází první rozhodující období ve vývoji řeči. Dítě již začíná napodobovat zvuky, které slyší ve svém okolí, a nastupuje tak období napodobujícího žvatlání. Dítě napodobuje své okolí pomocí změny síly hlasu, melodie a výšky. Toto období je také velice důležité z hlediska diagnostiky a podchycení případné sluchové vady. (Kryčová, 2018)

Posledním stádiem preverbálního období je období rozumění řeči. V tomto období můžeme zpozorovat první náznaky pasivní slovní zásoby, jelikož dítě již reaguje pohybem na určitá slova. Jedná se hlavně o situace, kdy daná slova jsou v určitém kontextu, který se často opakuje. Například když dítě používá slovo „ham“, když vidí jídlo, či má hlad. Dítě také začíná rozumět některým říkadlům a frázím, které rodiče, nebo blízké okolí používá častěji a reaguje na ně pohybem. (Voldřichová, 2014)

V prvním roce života dítěte již můžeme hovořit o vývoji řeči jako takovém I toto období má svá stádia, kterými jsou:

- emocionálně- volní,
- egocentrické,
- asociačně- reprodukční,
- rozvoje komunikační řeči,

- logických pojmů,
- intelektualizace řeči (Kryčová 2018).

První, emociálně volní stádium, je období po prvním roce, kdy dítě už začíná používat jednoslovné věty (např. mama, tata, baba), kterými dává najevo své pocity, emoce a přání. K rozvoji pasivní slovní zásoby se přidává i rozvoj aktivní slovní zásoby. V této fázi vývoje již dítě také začíná používat gesta, pomocí kterých reaguje na impulsy z okolí, které ho zaujaly. (Voldřichová, 2014)

Období (1,5–2 roky života dítěte), kdy dítě nachází řeč, jako činnost se nazývá egocentrické období. Dítě již používá dvouslovné věty, které jsou spojením dvou vět jednoslovných, a imituje tak dospělého. Na konci druhého roku života dítě dokáže použít slovo v pojmenovávací funkci. To znamená, že pojmenovává jevy a osoby ve svém okolí a později tato slova začíná používat i na jevy podobné. To je důvod, proč se toto stádium nazývá asociačně-reprodukční. (Kryčová, 2018) V tomto období můžeme také zaznamenat i první otázky typu „Co je to?“ a „Kdo je to?“. (Voldřichová, 2014)

Další stádium přichází až na přelomu druhého a třetího roku života. Jedná se o stádium rozvoje komunikační řeči, kdy dítě využívá řeč, aby dosáhlo určitých cílů. Dítě si postupně osvojuje hlásky a už se dokáže domluvit. Později v této fázi si dítě začíná uvědomovat, že vše, co ho obklopuje, má své jméno a význam. Opět tak nastupují otázky typu „Co je to?“ a „Proč?“. Zde je důležité být trpělivý a dětem na zvědavé otázky odpovídat. Toto období má ale také svá rizika. Zpravidla ve třech letech dítě začíná chodit do mateřské školy a je důležité, aby adaptace proběhla bez větších obtíží. Velkou roli zde hraje pedagog, který by měl dítě motivovat a podporovat v začlenění do kolektivu. U citlivějších dětí mohou právě v této fázi vzniknout problémy spojené s komunikací, jako je například mutismus či koktavost. (Kryčová, 2018)

2.3. Jazykové roviny řeči

Řeč lze rozdělit do několika jazykových rovin:

- lexikálně-sémantickou,
- pragmatickou,
- morfologicko-syntaktickou,

- foneticko-fonologickou (Kryčová, 2018).

2.3.1. Lexikálně-sémantická rovina

Lexikálně-sémantická rovina se dá nazvat také jako rovina slovní zásoby. Zabývá se tedy rozvojem slovní zásoby v oblasti aktivní, tedy vyjadřování – expresivní složka, tak i v oblasti pasivní – perceptivní složka. Nejprve se setkáváme s oblastí pasivní, kdy dítě začíná rozumět tomu, co ostatní říkají. Toto období přichází kolem deseti měsíců života dítěte. Porozumění je doprovázeno motorickou reakcí, díky které lze rozeznat, zda dítě informaci pochopilo. Například ukáže na věc. Postupně se dítě dostává z pasivní do aktivní slovní zásoby. Ta se začíná rozvíjet obvykle mezi rokem až rokem a půl života. Dítě pomalu začíná pomocí slov označovat předměty a osoby v jeho okolí. V tomto období je vhodné dítěti ukazovat a pojmenovávat vše, co vidí a slyší, a umožnit mu tak, aby si dokázalo spojit nějaký předmět nebo činnost se slovem. Ve vývoji dítěte se můžeme setkat s otázkami typu „Co je to?“, „Kdo je to?“ a „Proč?“. (Bednářová, Šmardová, 2007)

Tato rovina je jedna z nejdůležitějších, jelikož v průběhu celého předškolního období dochází hlavně k rozvoji aktivní i pasivní slovní zásoby. Na konci předškolního období by dítě mělo mít slovní zásobu 2 500 až 3 000 slov. V mateřských školách se učitelky zaměřují převážně na vysvětlování významu slov a jejich pochopení. (Voldřichová, 2014)

2.3.2. Pragmatická rovina

Tato rovina řeči označuje aplikování řeči v praxi, tedy vyjádření pocitů, prožitků, událostí, vztahů, sdělení informací. Mezi dvěma roky a dvěma a půl roky života se dítě snaží prostřednictvím řeči dosahovat určitých cílů (regulační funkce řeči). Dále mezi třemi až čtyřmi lety se u dítěte objevují konverzační schopnosti. Dítě začíná navazovat konverzaci, dokáže ji už udržet, pokračovat v ní a rozvíjet ji. (Bednářová, Šmardová, 2007)

2.3.3. Morfologicko-syntaktická rovina

Jedná se o gramatickou rovinu. Obsahuje tvarosloví, správnou stavbu vět a užívání slovních druhů. Dítě postupně jednotlivé druhy přidává. Nejprve používá spíše podstatná jména, slovesa, číslovky, přídavná jména atd. Všechny druhy slov by dítě mělo používat po čtvrtém roce. Společně s věkem se rozvíjí i tvorba vět a velice důležitý je mluvní vzor, který dítě napodobuje. (Kryčová, 2018) Kolem prvního roku dítě používá pouze jednoslovné

věty, kterými vyjadřuje celou větu. Například když dítě řekne: „Haf.“ vyjadřuje tím, že vidí, nebo slyší psa. Mezi rokem až půl a druhým rokem už se u dítěte setkáváme s dvouslovnými větami, mezi druhým a půl až třetím rokem s víceslovnými a mezi třetím až čtvrtým rokem už používá souvětí. (Bednářová, Šmardová, 2007) V mateřských školách se tato rovina řeči podporuje hlavně činnostmi zaměřenými na souvislé vyjadřování, vyprávění příběhů a sdělení zážitků. Další důležitou částí je i předčítání dětem, a to jak před spaním, tak i v jinou denní dobu. (Kryčová, 2018)

2.3.4. Foneticko-fonologická rovina

Touto rovinou rozumíme zvukovou stránku řeči, tedy sluchové rozlišování hlásek (fonémů) a jejich výslovnost. Dítě dokáže ze zvuků kolem sebe vyčleňovat jednotlivé hlásky, a to okolo šestého a osmého měsíce. Všechny hlásky dokáže rozlišit až po šestém roce života. Důležitou složkou této roviny je také artikulace. Ke správné výslovnosti jsou mluvidla připravena ve dvou až třech letech. Dítě nejprve začíná s jednoduchými hláskami, jako je D, M, N, B, P, T a postupuje dále hláskami složitějšími pro výslovnost Z, S, C, R, Ž, Š, Č, Ř. (Bednářová, Šmardová, 2007) V mateřských školách se do výuky zařazují dechové činnosti, různá říkadla, básničky a písničky, které přispívají ke správné výslovnosti hlásek. (Kryčová, 2018)

2.4. Faktory ovlivňující rozvoj řeči

Faktory, které ovlivňují zdárný vývoj řeči, můžeme rozdělit na vnitřní (endogenní), které jsou zaměřeny na oblast zrakového a sluchového vnímání, motoriky a intelektových schopností, a vnější (exogenní), zaměřující se na vliv okolí, které na dítě působí. (Kryčová, 2018)

2.4.1. Endogenní vlivy

Pro to, aby se řeč vyvíjela správně, je potřeba, aby nebyla narušena centrální nervová soustava. Ta je pro vývoj řeči velice důležitá. Vývoj řeči úzce souvisí také s úrovní inteligence a motorických schopností (hlavně řečových orgánů) daného jedince. Pokud jsou tyto dvě oblasti sníženy či oslabeny, společně s nimi klesá i úroveň řeči. Dalšími faktory jsou zrak a sluch. Právě zrak v prvotní fázi vývoje podněcuje dítě k broukání a žvatlání a má neméně důležitou roli také v pozdějším věku, kdy dítě odezírá a napodobuje motoriku

mluvidel a artikulaci. Pomocí sluchového vnímání dítě v novorozeneckém období reaguje na zvukové podněty z okolí a rozezná jednotlivé zvuky včetně lidského hlasu. (Kryčová, 2018)

2.4.2. Exogenní vlivy

Stejně jako i v jakékoli jiné oblasti vývoje dítěte i v oblasti vývoje řeči má hlavní roli prostředí, ve kterém dítě žije. Rodina a nejbližší okolí jsou pro dítě určitým vzorem, který dítě napodobuje. Dítě vnímá své okolí v nejrůznějších prostředích, jako je například hřiště, obchod, škola atd. Rodiče by své dítě měli podporovat v objevování a získávání nových zkušeností. V dnešní době se ale můžeme také setkat s opačným případem, kdy se rodiče dítěti příliš nevěnují, nebo používají nevhodné výchovné metody, které se pak projeví právě i na úrovni vývoje řeči, například negativní vliv počítače a televize. Rodič by také měl být dobrým mluvním vzorem a na dítě by neměl šíšlat. Zároveň by ale jak pedagogové, tak i rodiče měli řeč přizpůsobit věku dítěte. (Voldřichová, 2014)

2.5. Podpůrné faktory vývoje řeči

Kryčová (2018) ve své publikaci udává deset pravidel pro rodiče, které by měly přispívat ke zdárnému vývoji řeči:

1. Nešišlat na dítě.
2. Vytvořit vhodné komunikační prostředí pro dítě.
3. Předčítání a vyprávění příběhů dětem.
4. Dostatek pohybu.
5. Více společných zážitků a méně zátěže na dítě.
6. Přiměřený čas strávený s médii.
7. Vhodná reakce na nesprávnou výslovnost dítěte.
8. Včasný zásah logopeda.
9. Hra společenských her.
10. Vhodná motivace dítěte.

Úkolem pedagoga v mateřské škole je dále podle Kryčové (2018) rozvíjet jeho dovednosti, schopnosti a vědomosti a správně dítě motivovat.

- pomoci dítěti pouze když o to požádá,
- naslouchat dítěti a projevovat o něj zájem,
- udržovat s dítětem kontakt (hlavně zrakový),
- dát dítěti čas a prostor ke komunikaci,
- laskavý přístup a být dítěti facilitátorem,
- motivovat dítě a ocenit ho,
- vytvářet podnětné a bezpečné prostředí.

3. Zakotvení jazyka a řeči v RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je jedním z kurikulárních dokumentů pro předškolní vzdělávání. Byl vydán v roce 2004 a do vzdělávání v České republice byl zaveden Školským zákonem č. 561/2004 Sb.¹ Vymezuje požadavky, pravidla a podmínky pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Jeho obsah je rozdělen do pěti oblastí: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět.

V rámcovém vzdělávacím programu (2018) nalezneme tzv. klíčové kompetence, které by pedagogové měli během předškolního vzdělávání rozvíjet. Jedná se o soubor předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Jedná se o tyto kompetence:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence činnostní a občanské.

---

¹ Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [cit. 2019-18-08]

V předškolním věku dochází k získání základů výše zmíněných kompetencí, které jsou velice důležité pro další rozvoj a vzdělávání dítěte. Každá etapa vzdělávání má tedy svou funkci ve vývoji dítěte a vždy je jedním z jejích hlavních cílů, aby dítě dosáhlo klíčových kompetencí podle jeho individuálního tempa a dosažitelnosti.

Komunikativní kompetence předpokládají, že dítě na konci předškolního vzdělávání:

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog;
- se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.);
- se domlouvá gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci;
- komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou;
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní;
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím;
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.);
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku.²

Obsah rámcového vzdělávacího programu je utříděn do pěti vzdělávacích oblastí, kterými jsou dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět. Každá z oblastí je dále rozpracována do dílčích cílů, vzdělávací nabídky, očekávaných výstupů a rizik. Všechny oblasti spolu úzce souvisí a navzájem se doplňují. O jazyku a řeči se píše zejména v oblasti Dítě a jeho psychika, která obsahuje ještě tři podoblasti: jazyk

---

² *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělání* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2019-18-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

a řeč; poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; sebepojetí, city a vůle.

Dílčí cíle (co učitel u dítěte podporuje) v podoblasti jazyk a řeč jsou:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování);
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu;
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické).

K dosažení dílčích cílů rámcový vzdělávací program nabízí vzdělávací nabídku (co učitel dítěti nabízí):

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti;
- společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.);
- komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv;
- samostatný slovní projev na určité téma;
- poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů;
- vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo co zhlédlo;
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv;
- grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen;
- prohlížení a „čtení“ knížek;
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest;
- činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika).

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže) v podoblasti Jazyk a řeč jsou:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči;
- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno;
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách;
- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se);
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat;
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách);
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat;
- učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí);
- učit se z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.);
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku;
- popsat situaci (skutečnou, podle obrázku);
- chápat slovní vtip a humor;
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech;
- utvořit jednoduchý rým;
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma;
- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci;
- sledovat očima zleva doprava;
- poznat některá písmena a číslice, popř. slova;
- poznat napsané své jméno;
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon.

Existují také rizika (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga), se kterými se pedagogové mohou setkat a kterým by se měl vyvarovat:

- prostředí komunikačně chudé, omezující běžnou komunikaci mezi dětmi i s dospělými;
- málo příležitosti k samostatným řečovým projevům dítěte (spontánním i řízeným) a slabá motivace k nim;
- špatný jazykový vzor;
- vytváření komunikativních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte);
- časově a obsahově nepřiměřené využívání audiovizuální, popř. počítačové techniky, nabídka nevhodných programů (nevhodná volba či časté a dlouhodobé sledování pořadů televize, videa apod.);
- nedostatečná pozornost k rozvoji dovedností předcházejících čtení a psaní;
- omezený přístup ke knížkám.

V souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání mateřská škola dle svých podmínek vypracovává Školní vzdělávací program. Ve školním vzdělávacím programu je vzdělávací nabídka zpracována do integrovaných bloků.

4. Oblasti rozvoje řečových dovedností

4.1. Sluchové vnímání a sluchová diference

Sluch výrazně ovlivňuje rozvoj řeči, a je tak jedním z nástrojů ke správné komunikaci. V oblasti rozvoje řečových dovedností se zaměřujeme hlavně na úroveň fonemického uvědomování. To ovlivňuje nejen rozvoj řeči, ale má velký význam i v rozvoji čtenářských dovedností. Kryčová (2018) do sluchového vnímání a sluchové diference řadí:

a) Rozumět řeči a naslouchat

Se záměrným nasloucháním velice úzce souvisí pozornost. Dítě postupně dokáže naslouchat a rozlišovat zvuky z okolí. V mateřské škole děti zejména naslouchají písničkám, básničkám a čteným či vyprávěným příběhům vždy v závislosti na jejich věku.

b) Sluchová paměť

Sluchová paměť je pro budoucí život dítěte velice důležitá. Informace získané sluchem jsou ve škole jednou z důležitých cest, jak se dítě učí. Jde o proces zachycení, zpracování a uchování informací. V předškolním věku se bavíme zejména o zapamatování písniček, básniček a říkadel.

c) Vnímání rytmu

Rozvoj řeči a pohybu spolu úzce souvisí. Pokud se tedy nezaměříme na rozvoj smyslu pro rytmus, mohou nastat vývojové nedostatky v oblasti pohybových dovedností a zároveň také v následném učení se čtení a psaní. Vnímání a smysl pro rytmus dále napomáhá při nacvičování sluchové analýzy a syntézy a rozlišování dlouhých a krátkých samohlásek.

d) Sluchová analýza a syntéza

Tyto dva pojmy spolu velice úzce souvisí a jsou jedny ze základních dovedností, které by dítě před nástupem do školy měl umět. K procvičování a rozvoji sluchové analýzy a syntézy v mateřské škole využíváme rytmizaci – rozpočítadla, říkanky, vytleskávání či vydupávání slov. Tyto činnosti jsou dětem blízké a jsou hravou formou učení. Ve čtyřech letech dítě začíná dělit slova na slabiky, například právě s pomocí vytleskávání. Okolo pátého roku už dítě dokáže členit slova na jednotlivé hlásky. Při aktivitách zaměřených na určování první hlásky je dobré zapojit pomůcky, jako například obrázky slov začínajících na stejnou hlásku a tuto hlásku při vyslovování vždy zdůraznit.

Vhodné aktivity pro rozvoj sluchového vnímání a sluchové diferenciacce jsou například:

- Práce s pohádkou – četba, užití čtenářských strategií, a osvojování básniček či říkadel
- Vytleskávání, vydupávání slov
- Dechová a artikulační cvičení
- Souvislé vyjadřování – vyprávění příběhů a zážitků
- Aktivity zaměřené na rozvoj hrubé a jemné motoriky
- Výběr obrázku dle popisu
- Zvukové pexeso
- Opakování rytmu – tleskání, pleskání, dupání

- Hra Pepíčku, pípní

4.2. Rozvoj slovní zásoby

Slovní zásobu můžeme rozlišit na aktivní a pasivní, viz kapitola 2.3.1. Pro rozšiřování slovní zásoby je velice důležité prostředí, ve kterém dítě žije. Pokud je podnětné a blízké okolí s dítětem mluví, vypráví mu a klade dítěti otázky, rozvíjí se i jeho slovní zásoba.

Vhodné aktivity pro rozvoj slovní zásoby jsou například:

- Nabalovací slovní hry
- Procvičování synonym a antonym
- Přiřazování a pojmenování obrázků
- Popis obrázku
- Naslouchání příběhu
- Popis instrukcí
- Nacvičování písniček, básniček a říkadel (Kryčová, 2018)

4.3. Kultura mluveného projevu a vyjadřovací pohotovost

Mateřská škola je jedním z míst, kde dítě získává základ právě pro užívání mluveného projevu a vyjadřovací pohotovost. Pedagog by měl dítě záměrně podporovat a vymýšlet takové aktivity, které tuto oblast rozvíjí. Nejdůležitější je, aby dítě mělo dostatek prostoru ke komunikaci jak s vrstevníky, tak i s dospělými a také dostatek času na vyjádření svých myšlenek. Dítě by při komunikaci mělo být sebevědomé a nebát se zeptat či požádat o pomoc.

Vhodné aktivity pro rozvoj kultury mluveného projevu a vyjadřovací pohotovosti jsou například:

- Vyprávění příběhů – s obrázkovou podporou – a zážitků
- Popis obrázku
- Práce s čtenářskými strategiemi
- Vyjádření emocí, pocitů
- Vymyšlení pohádky či příběhu, práce se čtenářskými kostkami (Kryčová, 2018)

4.4. Zrakové vnímání

Stejně jako sluch, i zrak je důležitý v oblasti komunikace. Přijímáme jím většinu informací z okolí. Zrak napomáhá orientaci a vnímání okolí. Podle Kryčové (2018) do zrakového vnímání patří:

a) Figura a pozadí

Dítě se postupně učí vnímat předměty okolo sebe a zároveň také zaměřit se na jeden objekt a rozeznat ho od ostatních předmětů a celkově od pozadí, které ho obklopuje.

b) Zraková diferenciacce

Pomocí zrakové diferenciacce dítě dokáže rozlišovat různé barvy, tvary, velikost předmětů atd. Zraková diferenciacce úzce souvisí se schopností třídění a porovnávání. Pokud chce dítě něco roztřídit, či porovnat, je důležité, aby dokázalo rozlišit základní rozdíly či shody.

c) Zraková analýza a syntéza

Jde o vnímání celku a jeho částí a tato schopnost je velice důležitá pro následné osvojování čtení a psaní. V předškolním období se dítě zaměřuje spíše na celek, vnímání detailů a jednotlivých částí přichází až později. Pedagog by měl do výuky zařazovat aktivity, jako jsou skládačky, puzzle, pexeso atd.

d) Oční pohyby

Pro pozdější osvojení čtení a psaní je důležité, aby dítě vedlo oči po řádku ve stejném směru. V naší kultuře čteme a píšeme zleva doprava a odshora dolů. Záměrné vedení očních pohybů se dá nacvičovat už od útlého věku.

e) Zraková paměť

Zraková paměť, tedy schopnost znovu poznávat zrakové podněty se rozvíjí už v kojeneckém věku a přetrvává celý život. Díky zrakové paměti dokáže dítě ve školním období rozpoznat a vybavit si symboly, jako například písmena a číslice. V předškolním věku je vhodné zrakovou paměť rozvíjet například pexesem či hledat shody a rozdíly na obrázcích či předmětech.

Aktivity vhodné pro rozvoj zrakového vnímání je například:

- Třídění, porovnávání
- Přiřazování stínů
- Prohlížení knih
- Popis obrázku
- Puzzle, skládačky
- Stavby podle návodu

4.5. Dechová a fonační cvičení

Dýchání je pro rozvoj řeči velice důležitou součástí. Cílem dechových a fonačních cvičení je zejména správný nácvik výdechu a nádechu při mluvení a celkové zlepšení dýchání. Hlavní úlohou pedagoga je být správným vzorem a ukázat dětem, jak by dýchání mělo správně vypadat. Cvičení by měla probíhat v následujícím pořadí:

- Vsedě – na židli s opřenými zády, kolena u sebe a nohy pevně na zemi
- Vleže – dítě leží na podložce, nohy má natažené a ruce u těla
- Vestoje – je potřeba dbát na to, aby se nezvedala při nádechu ramena (Kryčová, 2018)

4.6. Rozvoj motoriky mluvních orgánů

Pro správnou výslovnost všech hlásek je velice důležité mít správně vyvinutou motoriku mluvidel. Správnou výslovnost podle Kryčové (2018) ovlivňuje pohyb jazyka, postavení rtů, procvičování hybnosti čelistí a měkkého patra.

4.7. Hrubá motorika

Rozvoj motoriky a řeči spolu velice úzce souvisí, pokud dítě má nějaké problémy s motorikou, mívá i řečové problémy. Je tedy důležité do výuky zapojit činnosti, které rozvíjí pohybové dovednosti a to lokomoční, nelokomoční i manipulační. Pohyb a pohybové činnosti by měly být v mateřské škole prováděny každý den buď ve formě pohybové chvílky, cvičební jednotky, nebo pobytu venku. Příkladem pohybových činností jsou různé honičky, rovnovážná cvičení, reakce na signál, překážkové dráhy atd. (Kryčová, 2018)

4.8. Jemná motorika a grafomotorika

I jemná motorika je pro rozvoj řeči důležitým faktorem, a to nejen kvůli osvojování psaní, ale také kvůli spojení ruky a řeči. Návčik jemné motoriky probíhá vsedě i vestoje a lze ho doprovázet různými písničkami, říkadly a básničkami. (Kryčová, 2018)

4.9. Výtvarné činnosti

U předškolních dětí je výtvarný projev a kresba jedním z nejbližších komunikačních prostředků, a často je tak využívána jako diagnostický prostředek. (Kryčová, 2018)

4.10. Předmatematické činnosti

Řeč je pro rozvoj předmatematických představ velice důležitá, a stejně tak i předmatematické představy jsou důležité pro rozvoj řeči. Řeč dítě využívá při třídění, porovnávání, prostorové i rovinné představivosti, kompozice a dekompozice a dalších. (Kryčová, 2018)

5. Čtenářská gramotnost a pregramotnost

Čtenářskou gramotnost můžeme chápat jako obsáhlý soubor dovedností a kompetencí, které mají vliv i na ostatní gramotnosti. (Wildová, 2012) Podle mezinárodního výzkumu PIRLS definujeme čtenářskou gramotnost jako „schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Mladí čtenáři mohou odvozovat význam z široké škály textů. Čtou, aby se učili, aby se začlenili do společenství čtenářů ve škole i v každodenním životě a také pro zábavu.“³ Podle Tomáškové (2015, s. 10) je čtenářská gramotnost „schopnost porozumět psanému i čtenému textu, přemýšlet o něm, jeho obsah sdílet s ostatními, překonávat obtíže, které jsou spojeny se čtením, a používat získané informace k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a dovedností.“

---

³ *PODPORA ROZVOJE ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM A ZÁKLADNÍM VZDĚLÁVÁNÍ* [online]. [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Podpora-rozvoje-ctenarske-gramot>

Čtenářská gramotnost je velice důležitá, jelikož se jedná o prostředek k získání dalších vědomostí, znalostí, zkušeností a je klíčem k dalšímu vzdělávání. Jedná se o celoživotní proces, ve kterém se prolíná hned několik rovin:

1. Vztah ke čtení

Důležité pro zdárný rozvoj čtenářské gramotnosti je číst z vlastní iniciativy a mít ze čtení radost a potěšení.

2. Doslovné porozumění

Jedná se o dovednost, která je založena na zapojení dosavadních zkušeností a znalostí.

3. Posuzování a hodnocení

Dovednost, zaměřena na vyvozování závěrů z přečtených textů a umět ho hodnotit z různých hledisek včetně přihlídnutí k záměru autora.

4. Metakognice

Dovednost přemýšlet nad cílem vlastního čtení a na základě toho pak správně vybírat čtenářské strategie, metody a texty.

5. Sdílení

Součástí čtenářské gramotnosti je také sdílet své prožitky a pochopení s ostatními čtenáři.

6. Aplikace

Jedná se o využití čtení a získaných informací k rozvoji sebe sama a umění využít je ve svém životě.⁴

V rozvoji čtenářské gramotnosti hraje mateřská škola významnou roli. Děti v předškolním věku sice ještě neumí číst, ale mateřská škola u nich může vytvořit pevné základy pro budoucí čtenářské období. V předškolním období tedy nemluvíme o čtenářské gramotnosti jako takové, ale mluvíme o čtenářské pregramotnosti. Podle Kucharské (2014,

---

⁴ Čtenářská gramotnost ve výuce-*Metodická příručka* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf

s. 40) čtenářskou pregramotnost charakterizujeme jako „soubor postupně se rozvíjejících předpokladů pro čtení a psaní u dětí v široké době před nástupem do školy. Jedná se o komplex schopností, dovedností, postojů a hodnot potřebných pro zahájení a úspěšné rozvíjení čtenářské gramotnosti i jejímu užívání v různých individuálních a sociálních kontextech.“⁵

5.1. Čtenářské dovednosti a čtenářské strategie

Čtenářské strategie a čtenářské dovednosti jsou dva rozdílné pojmy, u kterých velice často dochází k záměně a považují se za synonyma. Oba tyto pojmy mohou mít stejný výsledek a mají společný cíl. Za tento cíl považujeme umění dekódování textu, jeho porozumění a interpretaci. Na druhou stranu se tyto dva pojmy liší stupněm zautomatizování a záměrností.

Metelková Svobodová (2012, s. 28) charakterizuje čtenářské dovednosti, jako „zautomatizované činnosti, jejichž výsledkem je čtení rychlé, správné, plynulé, účinné a s porozuměním“. Naopak čtenářské strategie jsou „postupy, kterých je užíváno uvědoměle a záměrně před, během i po čtení“.⁶ Pokud ale používáme některé čtenářské strategie častěji, tak se může stát, že si je zautomatizujeme a stanou se z nich čtenářské dovednosti. Podle Ronkové (2015) existují tři fáze, kdy můžeme čtenářské strategie použít: před čtením, při čtení a po čtení.

Dítě v mateřské škole ještě neumí číst. Dovednosti související se čtením pak označujeme jako dovednosti předčtenářské. Jedná se o rozvoj zrakového, sluchového a hmatového vnímání, rozvoj psychomotoriky, pozornosti, paměti, myšlení a prostorové orientace. U dětí předškolního věku je velice důležité podporovat hlavně vztah dětí ke knihám, jako k nositelům informací, nových dobrodružství a estetických a jiných zážitků. V neposlední řadě také již v mateřské škole vést děti k tomu, že knihu čteme zleva doprava a shora dolů.

---

⁵ KROPÁČKOVÁ, Jana, Radka WILDOVÁ a Anna KUCHARSKÁ. *Pojetí a rozvoj čtenářské pregramotnosti v předškolním období*. Pedagogická orientace: vědecký časopis České pedagogické společnosti. Brno: Česká pedagogická společnost 1967-, 2014, 24(4), 488-509. ISSN 1211-4669.

⁶ METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Čtenářská gramotnost – cesta ke vzdělání* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://projekty.osu.cz/svp/opory/pdf-metelkova-ctenarska-gramotnost-cesta-ke-vzdelavani.pdf>

Je mnoho autorů, kteří udávají rozdělení čtenářských strategií. Tompkinsová (2006) například dělí čtenářské strategie na:

- Předvídání (predicting)
- Propojování informací (connecting)
- Vizualizace (visualizing)
- Kladení otázek (questioning)
- Identifikace hlavních myšlenek (identifying the big ideas)
- Vytváření shrnování (summarizing)
- Kontrolování (monitoring)
- Hodnocení (evaluating)

Dalším z autorů je například Millerová (2002), která ve své knize udává charakteristiku čtenářských strategií na základě výzkumů prováděných na začátku devadesátých let:

- Hledání souvislostí
- Kladení otázek
- Vytváření vizuálních a smyslových představ
- Usuzování
- Identifikace nejdůležitějších myšlenek
- Syntéza

V souvislosti se specifiky předškolního věku jsou pro práci s knihou v mateřské škole vhodné strategie:

- Předvídání
- Pokládání otázek
- Hledání souvislostí
- Vizualizace
- Vyber důležité
- Usuzování
- Shrnování

5.2. Literatura pro děti předškolního věku

Vzhledem ke specifickým předškolního věku, kdy dítě zažívá mnoho změn, nových vjemů a jedná se o období, kdy je důležité s dětmi o všem s čím se setkávají mluvit, je spektrum literatury pro děti předškolního věku velice rozmanité. Literární texty můžeme využít k všestrannému rozvoji, k vedení k estetickému cítění, nebo k získání znalostí z různých oblastí. Kniha je ideálním prostředkem k rozvoji řeči. Již v předřečovém období pomáhají říkanky u dětí rozvíjet fonemický sluch a schopnost verbální komunikace. Další z funkcí knihy je i funkce vzdělávací. Děti se právě prostřednictvím knih mohou seznamovat s okolním světem. V neposlední řadě je také nutné zmínit funkci knih v rozvoji tvořivosti dětí. (Opravilová, 1984)

a) Členění dle žánrů dětské literatury

- Říkadlo
- Pohádka
- Umělecko-naučná literatura
- Poezie

Říkadlo patří do základu dětského folklóru a poezie pro děti. Děti se skrze něj často učí mluvit pro jeho jednoduchost ve verších a rytmu. Říkadla jsou tedy skvělým nástrojem pro počáteční vývoj řeči. (Havlinová, 1987) Už v období batolete říkají maminky dětem říkadla často spojená s pohybem v rámci hry. (Gebhartová, 1987) I následně v mateřských školách jsou říkadla každodenně používána jako doprovod pohybových her, rozpočítadel či jako pomoc v rámci denních rituálů – uklízení, pozdravení, před usínáním, atd. Říkadla je dobré doprovázet obrázky, které je znázorňují. Děti si je tak spojí představy se slyšeným textem a lépe si je zapamatují. Další využití najdou říkanky při procvičování mluvidel.

Dalším ze žánrů je pohádka. Dá se říci, že tento žánr je pro děti jedním z nejdůležitějších. Její význam se v průběhu let mění. Dříve byla pohádka určena spíše dospělým, kteří si jejich pomocí předávali napínavé a často až strašidelné příběhy. Hlavními rysy pohádky jsou neurčitost místa a času a vítězství dobra nad zlem. U dětí je tento žánr převládající, jelikož svou charakteristikou nejvíce odpovídá vývojovým potřebám a zájmům dětí. (Toman, 1992) V dnešní době můžeme mluvit spíše o moderní pohádce, která se dále dělí na pohádku zvířecí, kouzelnou a novelistickou a umělé neboli autorské pohádce. (Genčicová

in Gebhartová, 1987) Zvířecí pohádky jsou podobné bajkám, avšak ve zvířecích pohádkách nejde primárně o mravní poučení, ale o příběh samotný. Pro nejmenší děti jsou vhodné tzv. kumulativní pohádky, které vycházejí ze zvířecích pohádek, a ve kterých se několikrát opakují stejné části děje a nějaký nový prvek se k ní přidá. Pro její jednoduchost a opakovatelnost některých prvků dochází k rozvoji slovní zásoby a paměti dětí. Jedná například o pohádky: O kohoutkovi a slepičce, O veliké řepě, Boudo budka a O Koblížkovi. (Toman, 1992) Umělé pohádky obsahují všechny základní charakteristiky, které jsou pro pohádku typické a zároveň je hodně rozmanitá a je velice těžké je rozčlenit. Hlavními hrdiny mohou být zvířata, lidé, smyšlené bytosti, nebo také věci. (Gebhartová, 1987)

Uměleckonaučná literatura má v mateřské škole také využití. Existuje spousta uměleckonaučné literatury, které dětem předávají reálné informace prostřednictvím dětem blízké umělecké formy a názornými obrázky. Má tedy převážně funkci estetickou. (Toman, 1992) Knihy jsou zaměřené na různá témata, například příroda, lidské tělo, vesmír, doprava atd.

V neposlední řadě je také nutné zmínit poezii, která společně s pohádkou má v životě dětí nezastupitelnou roli.

Literaturu pro děti můžeme také dělit podle typologie knih, která si všímá formátu knihy, poměru obrázků a textu, grafické úpravy atd. Jedná se o tyto typy:

- Obrázkový typ
- Hravě didaktický typ
- Obrázkové knihy
- Ilustrované knihy
- Sdružené tituly
- Neilustrované knihy
- Leporela

Obrazový typ zahrnuje publikace, u kterých je obraz hlavním prostředkem vyjadřování a je bez textu. Tyto knihy lze využít k prohlížení, k vyprávění nebo jako hračku a patří sem například leporela z různých materiálů, kostky, karty, nebo panoramatické knihy. Do hravě didaktického typu Gebhartová (1989) řadí podněcující knihy, jako jsou například

omalovánky, skládačky, vystřihovánky a knihy s didaktickými úkoly. Třetím typem jsou obrázkové knihy, které se od obrazových knih liší tím, že se zde objevuje i krátký text, který může a nemusí být v popředí, a který doprovází obrázky. V ilustrovaných knihách už obrázky pouze doprovází text, který většinou převažuje, a nejsou hlavním vyjadřovacím prostředkem. Sdružené tituly kromě ilustrací a textu obsahují i další složku, jako jsou například noty, CD, karty nebo metodické pokyny. Jak již název napovídá, neilustrované knihy obsahují pouze text a jsou vhodné pro děti, které mají velkou představivost. Tyto texty jsou určeny primárně k předčítání. Posledním typem jsou leporela. Jedná se o rozkládací publikaci, může mít různé formáty a může mít formu skládaneky. (Gebhartová, 1989)

5.3. Metody práce s textem

Všechny metody, které učitelky v mateřských školách zvolí k naplnění výchovně vzdělávacího působení, by měly mít stejné znaky, kterými jsou prožitkovost a atraktivnost. Tyto znaky jsou úzce spojeny s emocemi, které vedou k lepšímu zapamatování obsahů a vnitřní motivaci dětí. Volba metod by měla být založena na základně věku dětí a cílů zvolených pro výchovně vzdělávací působení. (Kořátková, 2013) tyto zmíněné zkušenosti platí i pro výběr metod k práci s knihou a literárním textem.

Jedním z typů metod jsou metody slovní. Mezi ně Kořátková (2013) řadí: vyprávění, předčítání, vysvětlování, zadávání pravidel a slovní provázení činností. Součástí slovních metod jsou také metody dialogické a metody práce s textem.

U dialogických metod dochází ke slovní výměně mezi učitelkou a dětmi, a to ve formě rozhovorů, které umožňují dětem se ptát a sdělovat své prožitky a emoce. Rozhovory mohou mít funkce objasňující, opakuující, procvičující, shrnující, reflektivní, anebo mohou mít formu skupinového brainstormingu.

Kromě metod slovních patří metody práce s textem i mezi metody názorné a dramaticko-inscenační. Hlavním cílem těchto metod je rozvoj čtenářské pregramotnosti. Metody práce s textem se podle Kořátkové (2013) dělí na dva typy:

- 1) Se základem v reálných informacích – v tomto typu je úkolem dětí získávání informací z encyklopedií. Děti pracují s obrázkovým zpracováním, vyhledávají informace podle určitého znaku a na učiteli je volba správného doprovodného textu.

2) Umělecké zaměření – do tohoto typu patří práce s pohádkami, básněmi a příběhy. Díky předčítání učitelky si mohou děti poslechnout autorský jazyk, který přispívá k rozšíření slovní zásoby dětí a vede k porozumění textu. Předčítáním se u dětí podněcuje myšlení, představy, prožitek a paměť a dochází k rozvoji dětské fantazie. Děti se v průběhu čtení mohou vyjádřit k otázkám, které se vážou k příběhu, dají se použít různé čtenářské strategie a mohou se dětem pokládat otázky typu: „Co se v našem příběhu stalo?“, „Jak bude příběh pokračovat?“, „Jak by ses zachoval ty?“. Příběh se může využít i k dramatickým činnostem, díky kterým ho mohou děti aktivně zpracovat.

Dalšími metodami jsou metody názorné a demonstrační. Jedná se o přímé pozorování předmětů, situací, jevů. Demonstrační metody mohou být akustické (poslech předčítaného příběhu), vizuálně dynamické (práce s ilustracemi, projekce obrázků, fotografií, videí, ...) a posledním typem je exkurze s přímým prožitkem ze situace (návštěva knihovny). (Kořátková, 2013)

Metody praktické nabízejí celou škálu aktivit pohybových, rytmických, výtvarných, intonačních a zároveň také aktivity vedoucí k nácviku běžných praktických dovedností (lepení, stříhání, modelování, ...) a zvládnutí sebeobsluhy. (Kořátková, 2013)

Metody s myšlenkovými operacemi znázorňují aktivity obsahující srovnávání, vyčleňování, řazení či skládání a záměrem je podpora rozvoje myšlení. Patří sem také metody motivační, diagnostické a metody, které jsou vhodné pro upevňování získaných vědomostí a pro opakování. Do těchto metod můžeme v rámci čtenářské pregramotnosti zařadit srovnávání dvou stejných pohádek různých provedení, práci s maňásky (řazení za sebe) a zopakování děje příběhu. (Kořátková, 2013)

Metody situační a inscenační vycházejí ze zájmů a prožitků, které vznikly z reálných životních situací, které děti mohly zažít, nebo sledovat u někoho jiného. Díky navození možných reálných situací jen “jako“ si mohou děti procvičit, jak by v dané situaci reagovaly a najít vhodné řešení. S tím souvisí také inscenace, jenž přináší tzv. „hru na něco“, kdy děti vstupují do role. Tyto hry mají hlavní uplatnění v dramatické výchově. (Kořátková, 2013) Knihy a hlavně příběhy, které obsahují situace, které mohou děti zažít se právě díky

metodám situačních a inscenačních dají skvěle využít a tím i rozvíjet čtenářskou pregramotnost a kladný vztah ke knihám.

Příprava her s promyšleným cílem vzdělávacím, či rozvíjejícím představuje metodu didaktické hry. Jde o záměrné podněcování dětské aktivity pomocí hry, která je dětem předškolního věku velice blízká. (Koťátková, 2013) Metoda didaktické hry může být jak individuální, tak i skupinová a měla by alespoň v několika bodech splňovat znaky hry, kterými jsou například spontánnost, pocit svobody, zaujetí, smysluplnost, radost, tvořivost, fantazie, opakování a přijetí role a měla by vycházet z vnitřní motivace dítěte. (Suchánková, 2014)

6. Děti s odlišným mateřským jazykem

Dětmi či žáky s odlišným mateřským jazykem, nebo dětmi cizinci rozumíme děti, které nemluví a nerozumí česky a mají odlišný mateřský jazyk než ostatní děti. Většinou jsou to děti cizinců, kteří přicházejí do České republiky a doma mluví jiným jazykem, než je vyučovací jazyk. Může se také jednat o děti z bilingvního prostředí, či o děti s dvojitým občanstvím. Každé dítě je individuální osobnost a má své potřeby, je tedy velice důležitý přístup pedagoga a úzká spolupráce s rodiči dítěte. Učitel by měl v mateřské škole připravit takové prostředí, ve kterém i děti s odlišným mateřským jazykem budou mít své místo, kde se mohou dle svých možností rozvíjet.

„Děti cizince“ nazýváme v oblasti českého školství jako děti, které mají jiné občanství než české. Název cizinec získávají děti cizinci, které pobývají na území České republiky podle délky pobytu jejich rodičů. Ta může být dlouhodobá, s trvalým pobytem, nebo se může jednat o žadatele o azyl, nebo azylanty. Zařazujeme sem nejen děti, které do České republiky přicestovaly v pozdějším věku a s českým jazykem se setkaly poprvé až ve škole, ale také děti, které se narodily v České republice, a čeština je pro ně rodným jazykem. Naopak termín „dětí s odlišným mateřským jazykem“ označuje děti, pro které je český jazyk až druhým jazykem. Nezáleží na místě, kde se dítě narodilo, ani na jeho občanství. Může se jednat

o dítě českých rodičů, kteří ale dlouhodobě pobývali v zahraničí, nebo také dítě žijící s rodiči na území České republiky, které ale doma s rodiči mluví jiným jazykem.⁷

Společným znakem dětí s odlišným mateřským jazykem je fakt, že vyučovací jazyk je pro ně jazykem druhým, tedy cizím a v průběhu vzdělávání se tento jazyk učí a zároveň se také jeho prostřednictvím získávají ve školách všechny znalosti. Neznalost vyučovacího jazyka se pro tyto děti tedy stává limitující překážkou k získání studijních úspěchů ve škole. Většina dětí s odlišným mateřským jazykem přichází do mateřské školy s tím, že neznají žádná slova ve vyučovacím jazyku, musí si zvykat na nové prostředí, adaptovat se a navázat nové sociální vztahy. Na učiteli je, aby všechny tyto procesy dítěti usnadnil, jak nejlépe to jde, a pomohl mu tak, aby se co nejdříve zapojil do kolektivu a fungování třídy.⁸

6.1. Legislativa v oblasti vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

Počet dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách stále roste a každým rokem je tento nárůst větší. Ve školním roce 2007/2008 docházelo do mateřských škol 3 078 dětí a v roce 2017/2018 jejich počet vzrostl na 10 469.⁹ Největší procentuální zastoupení měly vietnamské děti (26,4 %), ukrajinské děti (23,7 %) a slovenské děti (18,4 %).¹⁰

Podle školského zákona mají děti cizinci, kteří nejsou občany EU, nebo jejich rodinní příslušníci, k předškolnímu vzdělávání přístup zajištěn za stejných podmínek, jako děti se státním občanstvím ČR v případě, že mají oprávnění k pobytu na našem území delší než 90 dnů. Dále také pokud mají oprávnění pobývat na území ČR (azylanti, osoby požívající dočasné ochrany, nebo doplňkové ochrany a žadatelé o udělení mezinárodní ochrany). Pokud jsou rodiče dítěte občané členských států EU, má dítě k předškolnímu vzdělávání stejný přístup jako děti české, pokud jsou ale rodiče občané států, které nejsou členy EU,

---

⁷ *DĚTI/ŽÁCI–CIZINCI A DĚTI/ŽÁCI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/ciz>

⁸ *Děti a žáci s OMJ* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/deti-zaci-s-omj>

⁹ Český statistický úřad. *Data - vzdělávání cizinců* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-vzdelavani-cizincu>

¹⁰ Český statistický úřad. *Data - vzdělávání cizinců: Mateřské, základní, střední, vyšší odborné školy a konzervatoře* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/materske-zakladni-stredni-vyssi-odborne-skoly-a-konzervatore>

musí rodiče nejpozději v den nástupu do mateřské školy prokázat, že jejich pobyt v ČR je legální.

Ve školském zákoně je uveden rovný přístup při přijímání ke vzdělávání a všechny děti tak mají stejný přístup k základnímu vzdělávání a rodiče dětí cizinců nemusí dokládat legalnost svého pobytu. Stejně tak ale platí povinná školní docházka, která se vztahuje na všechny děti cizinců, kteří pobývají na území ČR více než 90 dní.

Děti s odlišným mateřským jazykem patří do skupiny dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a vztahuje se tak na ně nárok na podpůrná opatření. Tato opatření děti mohou získat na základě úrovně jazykové schopnosti. Podle § 16 odst. 1 školského zákona je dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami „dítě, které k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.“¹¹

Podpůrná opatření týkající se předškolního vzdělávání jsou:

- a) Poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení,
- b) úprava organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání,
- c) úprava podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,
- d) použití kompenzačních pomůcek,
- e) úprava očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených RVP PV,
- f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
- g) využití asistenta pedagoga, dalšího pedagogického pracovníka nebo tlumočnicka.¹²

Podpůrná opatření se dělí na 5 stupňů podle pedagogické, finanční a organizační náročnosti. V případě prvního stupně poskytuje škola podpůrná opatření v rámci podmínek školy i bez doporučení školského poradenského zařízení. Pro mateřskou školu

---

¹¹ Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

¹² LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách*. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8.

je pak podkladem pro vypracování plánu pedagogické podpory školní vzdělávací program. Pro podpůrná opatření druhého až pátého stupně je potřeba předchozí písemný informovaný souhlas zákonného zástupce a doporučení školského poradenského zařízení. Zde je školní vzdělávací program podkladem pro vypracování individuálního vzdělávacího programu.

Legislativa zajišťující vzdělávání cizinců v českých školách je momentálně na velice dobré úrovni, ale jak říká Průcha (2011) „sebedokonalejší legislativa ještě nezaručuje to, že se děti cizinců v českých školách budou cítit dobře“. A proto je i na nás, pedagogích, abychom těmto dětem ulehčili adaptaci a celkový vzdělávací proces a napomohli jim, aby byli spokojení a mohli dosahovat stejných výsledků, jako jejich česky mluvící vrstevníci.

6.2. Osvojování jazyka

Osvojování jazyka můžeme chápat především jako procesy, při nichž dítě získává potřebné schopnosti a kompetence potřebné pro dorozumění a komunikaci, jako je například schopnost vnímat, rozumět a používat slova v daném jazyce. Je důležité odlišovat rozvoj jazykových a obecných kognitivních schopností. Pinker (1996, s. 18) říká, že: „Jazyk není kulturní artefakt, abychom se učili způsob, jakým něco říci, kolik je hodin atp. Tuto činnost zastupuje odlišná oblast lidského mozku. Jazyk je komplexní, specializovaná dovednost, která se u dítěte vyvíjí spontánně, a to bez vědomého úsilí, nebo dokonce formální výuky. Je vstřebáván kvalitativně na stejné úrovni u všech jednotlivců a jeho vlastnosti jsou zcela odlišné od obecných schopností jako např. zpracování informací nebo inteligentní chování.“¹³

V rámci psychologie existují tři přístupy, které se zabývají hlavně tím, co ovlivňuje člověka při utváření schopností člověka, tedy jestli spíše dědičnost, nebo vliv okolního prostředí. Těmito třemi přístupy jsou:

1. Empirismus, který říká, že člověk se rodí jako čistá nepopsaná deska a vše co zná a umí, vzniká na základě vzájemného působení mezi jedincem a okolním světem.

---

¹³ CO BY MĚLI UČITELÉ VĚDĚT O VÍCEJAZYČNOSTI - Odborná příručka pro učitele [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/content/co-meli-ucitele-vedet-o-vicejazycnosti-odborna-prirucka-pro-ucitele>

2. Nativismus, podle kterého se člověk se všemi schopnostmi a znalostmi, které s nimi souvisí, už narodí, jsou mu tedy vrozené.
3. Interakční teorie, které jsou určitým kompromisem mezi výše zmiňovanými přístupy. Tento přístup stanovuje, že schopnosti a znalosti člověka jsou výsledkem vzájemného působení mezi vrozenými dispozicemi a okolním světem. Okolní svět upravuje vrozené dispozice tak, aby korespondovali se sociálními a lokálními podmínkami. (Lachout, 2017, s.45)

Na základě těchto tří přístupů docházelo k mnohým teoriím a hypotézám, které se týkaly také osvojování jazyka. Souhrnně ale můžeme říci, že jazykový vývoj je založen na dvou faktorech:

1. Jazykový vývoj je podmíněn vrozenými předpoklady pro osvojování jazyka, tedy biologický vývoj dítěte a jeho zrání.
2. Jazykový vývoj je ovlivňován působením vnějšího prostředí, které je ve vývoji jazyka nepostradatelný. (Lachout, 2017, s.61)

6.3. Bilingvismus

V pedagogickém slovníku je bilingvismus definován, jako: „obecně schopnost jedince mluvit dvěma jazyky. V přesnějším psycholingvistickém vymezení je bilingvismus druh komunikační kompetence, umožňující realizovat různé komunikační potřeby pomocí jak prvního, tak druhého jazyka. Z pedagogického hlediska je bilingvismus důležitý zvláště v těch teoriích, kde se souběžně používají dva jazyky, a kde se proto také vyučují ve školách (např. německo-francouzský bilingvismus ve Švýcarsku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s.28)

I v mateřské škole se můžeme začít bavit o bilingvistu, jelikož se setkáváme se situací, kdy dítě cizinec přichází do mateřské školy s rodným jazykem, který je pro něj v danou chvíli dominantním. Avšak v průběhu docházení do mateřské školy a působením okolí, jako jsou vrstevníci, učitelky, kamarádi a nutnost používat vyučující jazyk, se přirozeně stává dominantnějším právě jazyk nový. Tomuto jevu se říká substrakční bilingvismus. Dochází při něm k nahrazování prvků mateřského jazyka za jazyk nový. To se stává hlavně v případech, kdy dítě postupem času ztrácí kontakt s prvním, mateřským jazykem a dominantním už se stává jazyk druhý. (Kropáčová, 2008) Je ale důležité, aby dítě umělo

oba jazyky a s mateřským jazykem kontakt neztrácelo, tedy podporovat rodiče, aby s dítětem mluvili v jeho mateřštině a neustále u něj rozvíjeli i jazyk mateřský.

Bilingvismus dále můžeme dělit podle různých kritérií. Například podle míry kompetence na:

- a) Bilingvismus symetrický – oba jazyky jsou ovládnány na stejné úrovni
- b) Bilingvismus asymetrický – jeden z jazyků dominuje nad druhým

Další kritérium je podle prostředí, ve kterém došlo k osvojení:

- a) Bilingvismus primární/ přirozený – od narození zpravidla v rodině
- b) Bilingvismus sekundární/ umělý – většinou probíhá v rámci vzdělávání ve vzdělávacích institucích

Existují ale i další kritéria, jako například věk, období, kdy si jedinec daný jazyk osvojil atd. (Lachout, 2017)

6.4. Jazykový rozvoj dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole

Děti s odlišným mateřským jazykem potřebují speciální přístup, jelikož čeština pro ně není jazykem mateřským (první jazyk, kterému se dítě učí v rodině), ale jazykem druhým (úřední jazyk používaný na území, ve kterém dítě žije, ale není pro něj jazykem mateřským). Jazyková výchova v mateřské škole podle Hájkové (2015) představuje institucionální formu řízeného bilingvismu. Konkrétně vzestupného, kdy se druhý jazyk rozvíjí a prochází několika fázemi.

Aby dítě s odlišným mateřským jazykem mohlo úspěšně zahájit školní docházku, je potřeba, aby překonalo jazykovou bariéru. Mateřská škola je mnohdy jediné a nejlepší prostředí pro rozvoj češtiny. Aby se dítě dobře adaptovalo, zapojilo do kolektivu a mělo příznivé podmínky pro svůj rozvoj, je nutná motivace a podpora od učitele.

Jazyk u dětí s odlišným mateřským jazykem můžeme rozvíjet:

1. Během každodenních činností
2. Během individuální práce s dítětem
3. Během kurzu češtiny pro děti s OMJ (Linhartová, Loudová Stralczynská, 2018)

Každodenní pobyt v mateřské škole je pro dítě příležitostí k jazykovému rozvoji. Na učiteli je maximální podpora v tomto rozvoji a odstraňování možných překážek. Těmito překážkami může být:

- Časté opravování chyb
- Velký hluk v místnosti
- Nedostatek času pro odpověď
- Velký počet dětí při činnostech. (Linhartová, Loudová Stralczynská, 2018)

Pedagog by neměl na případné chyby dítěte upozorňovat, ale pouze zopakovat to, co dítě řeklo ve správném tvaru.

Existují určité strategie, které uvádí internetový portál inkluzivní škola, sloužící jako průvodce učitelům a jako různé možnosti jazykové podpory dětí s OMJ. Těmito strategiemi jsou:

- Začínat s tím, co už dítě umí – například pár slov v rodném jazyce dítěte, komunikační kartičky atd.
- Začínat pomalu – nejprve nechat dítě adaptovat na mateřskou školu a danou třídu
- Rozvíjet komunikaci – snažit se děti zapojit do všech aktivit, používat různé komunikační metody, názornost a komunikační kartičky
- Poskytnutí “bezpečného místa“ – místo, kde se dítě cítí bezpečně a odpočine si od cizojazyčného prostředí, místo, kde není potřeba znalosti češtiny
- Pomoc od českých dětí – určit kamaráda patrona, vysvětlit dětem, jak s dítětem s OMJ komunikovat a povzbuzovat a motivovat je ke spolupráci
- Zvětšovat a rozšiřovat – vždy pracovat s tím, co už dítě umí a navazovat na to dalšími poznatky a slovy
- Zvyšovat očekávání – vyžadovat od dítěte slovní odpověď, pokud jsme si jistí, že ta slova již dítě zná
- Používat opakování – vždy vše opakovat vícekrát, aby dítě mělo čas vše pochytit a rozumět
- Mluvit o tom, co je teď a tady – využívat situačního učení a aktuálních dění v okolí dítěte, vše popisovat slovně a názorně ukazovat na příkladech

- Dolad'ovat sdělení – vždy se přesvědčit, že dítě rozumělo, případně sdělení doplnit, nebo opravit
- Nabízet ustálený program – mít jasně daný režim a rituály, které dítěti pomohou orientovat se v průběhu pobytu v mateřské škole
- Zajišťovat inkluzi – dítě oslovovat jménem, při plánování aktivit myslet na tyto děti a podle toho volit vhodné aktivity, doporučit rodičům návštěvu poradenských zařízení a informovat je o možnosti získání podpůrných opatření ¹⁴

---

¹⁴ *Inkluzivní škola: Jazyková podpora* [online]. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/jazykova-podpora>

III. Praktická část

1. Cíl

Cílem této diplomové práce je navrhnout a realizovat lekce zaměřené na jazykovou podporu dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole a reflektovat jejich účinnost v jednotlivých jazykových rovinách řeči u tří skupin dětí s odlišnou úrovní jazykové podpory.

Lekce budou probíhat jednou týdně po dobu tří měsíců. V rámci lekcí se bude pracovat s různými typy a žánry dětských knih a příběhů (klasické pohádky i knihy ze současné dětské literatury) a budou zařazovány takové činnosti, které budou podporovat jazykové dovednosti u dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole. Na začátku (pretest) a na konci (posttest) výzkumu bude s dětmi provedena diagnostika jednotlivých jazykových rovin řeči a výsledné pokroky mezi jednotlivými skupinami budou porovnány.

1.1. Design výzkumu a metody sběru dat

Na základě stanovených cílů jsem volila kvantitativní design výzkumu s využitím těchto metod sběru dat:

- diagnostický test – pretest a posttest, abych byla schopna zjistit, v jakých oblastech se děti zlepšily,
- pozorování dítěte při jednotlivých lekcích.

1.1.1. Metodické postupy diagnostického testu úrovně českého jazyka

Pro výzkumnou část své diplomové práce jsem si vytvořila diagnostiku úrovně českého jazyka. Jejím prostřednictvím budu moci porovnat výsledky pokroků všech zúčastněných dětí. Diagnostika je rozdělena do několika částí podle jazykových rovin řeči na pragmatickou rovinu, lexikálně-sémantickou rovinu a morfologicko-syntaktickou rovinu. Každá z těchto částí se dále dělí na několik podbodů, které danou oblast diagnostikují.

V pragmatické rovině jde o úvodní rozhovor s dítětem, kdy od dítěte zjišťujeme, jestli dokáže v českém jazyce pozdravit, představit se, říci, jak se jmenuje někdo z rodiny a jaká je jeho oblíbená hračka. Posuzuje se srozumitelnost a gramatická správnost odpovědí dítěte.

V lexikálně-sémantické rovině se zaměřuji na úroveň pasivní a aktivní slovní zásoby. Předem jsem si připravila piktogramy znázorňující jednotlivé pojmy, na které jsem se děti ptala. Jednalo se o zvířata, barvy, jídlo, oblečení a dopravní prostředky. Dětem byl vždy ukázán obrázek a jejich úkolem bylo odpovědět na otázku: „Co je to?“. Další část zkoumající pasivní slovní zásobu bylo rozpoznání činností. Zde byly opět použity piktogramy a děti odpovídaly na otázku: „Co dělá pán/paní na obrázku? V části zaměřené na aktivní slovní zásobu měly děti za úkol popsat obrázek z knihy.

Poslední částí je morfologicko-syntaktická rovina, ve které jsem posuzovala gramatičnost, morfologii a reakci na jednoduché instrukce. Při posuzování gramatičnosti jsem dětem vždy přečetla větu a jejich úkolem bylo říci, jestli je správně, nebo špatně a případně se pokusit větu opravit. V oblasti morfologie mi děti měly vždy odpovědět, jak bude věta pokračovat a správně skloňovat podstatná jména podle patřičného vzoru. Poslední část jsem zaměřila na reakci dětí na jednoduchou instrukci. V této části jsem posuzovala, zda dítě reaguje samo, jestli potřebuje doplňující instrukci, či instrukci nerozumí a nedokáže na ni reagovat.

1.2. Hypotézy

Na základě nastudované literatury jsem si stanovila následující hypotézy:

1. Nejvyšší úrovně osvojení českého jazyka dosáhne skupina 1, která těžila z nejvyšší úrovně jazykové podpory.
2. Největšího bodového zlepšení v oblasti úrovně českého jazyka dosáhne skupina 1, která těžila z nejvyšší úrovně jazykové podpory.
3. Největšího bodového zlepšení dosáhnou všechny děti s OMJ na lexikálně-sémantické rovině.
4. Nejmenšího bodového zlepšení dosáhnou všechny děti s OMJ na morfologicko-syntaktické rovině.

1.3. Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem jsou tři skupiny dětí ze stejné pražské MŠ. Každá skupina se skládá ze tří dětí různých národností a pohlaví ve věku 3–4 let. Lekcí se budou účastnit jen dvě skupiny. S jednou z nich se na lekce bude navazovat i s domácími aktivitami.

Skupina, která se nebude účastnit lekcí, bude absolvovat pouze běžný den v mateřské škole. Každá skupina tedy bude mít jinou úroveň podpory jazykových dovedností. Pokroky, kterých jednotlivé skupiny dosáhnou, v závěru výzkumu porovnáme. Děti byly do skupin rozděleny podle věku.

Pro názornost způsobu vyhodnocení dat u každé skupiny uvedu jako reprezentativní vzorek jedno z dětí, jehož výsledky se nejvíce shodovaly s výsledky celé skupiny.

1.3.1. Skupina 1

Ve Skupině 1 jsou dva chlapci a jedna dívka ruské, slovenské a polské národnosti. Tyto děti se budou účastnit všech lekcí a doma s nimi rodiče na jednotlivé lekce navážou pomocí portfolia, které si děti vedou v průběhu lekcí. O jednotlivých lekcích si budou povídat a přečte rodičům použité pohádky a příběhy. Jako reprezentanta skupiny jsem vybrala Pavla.

1.3.2. Skupina 2

Ve Skupině 2 jsou dva chlapci a jedna dívka národnosti ruské a polské. Jazyková podpora těchto dětí bude pouze prostřednictvím lekcí v mateřské škole. U těchto dětí tedy nebude navazovat opakování a procvičování doma. Pro reprezentaci skupiny jsem si vybrala Matěje.

1.3.3. Skupina 3

Také v této skupině jsou dva chlapci a jedna dívka, tentokrát anglické, vietnamské a ruské národnosti. Tyto děti nebudou specificky podporovány. Nebudou se účastnit žádných lekcí a nebude se s nimi pracovat ani doma. V této skupině jsem jako reprezentanta vybrala Maxe.

2. Kazuistiky reprezentantů jednotlivých skupin

2.1. Pavel – Podporován v lekcích v MŠ i doma

Pavel je čtyřletý chlapec. Do mateřské školy nastoupil ve věku tří let a velice dobře a rychle se v ní adaptoval. Pavel má dva sourozence. Starší sestru, která navštěvuje 3. třídu na základní škole a mladšího bratra, kterému jsou dva roky. Rodina bydlí v ruské komunitě v Praze.

Maminka i tatínek se dorozumí česky. S mateřskou školou komunikuje spíše maminka, která se zapojuje do školních akcí a nabídla i spolupráci v podobě přednášky pro děti o Rusku. Úroveň českého jazyka maminky je na celkem dobré úrovni.

Pavel je velice šikovný chlapec. Je spíše uzavřený a do aktivit, ve kterých musí komunikovat v češtině, se moc nezapojuje. Je výtvarně nadaný. V mateřské škole si ke hře vybírá spíše děti, které jsou také ruské národnosti, a komunikuje s nimi převážně v ruštině. Nemá problém si říci o pomoc. Má širokou pasivní slovní zásobu, všemu rozumí, ale aktivní slovní zásoba je na nižší úrovni.

Analýza současného stavu:

Pavel je spíše uzavřený. Rád se zapojuje do řízených aktivit a ve volné hře vyhledává děti stejné národnosti. V komunikačních aktivitách se spíše nezapojuje. Je velice výtvarně nadaný a úroveň ostatních oblastí odpovídá jeho věku.

Návrh doporučení a dalších postupů:

Hlavní je podpora důvěry a sebedůvěry. Aby se Pavel cítil dobře v komunikaci v češtině. Motivovat ho a podporovat v aktivitách rozvíjejících komunikaci, slovní zásobu a samostatné vyjadřování. Dávat mu příležitosti, ve kterých se bude cítit komfortně.

2.2. Matěj – Podporován jen prostřednictvím kurzů v MŠ

Matějovi jsou 4 roky. Do mateřské školy začal chodit ve věku 3 let. Matějova rodina se do Prahy přistěhovala, když byl Matějovi jeden rok. Momentálně je Matěj jedináček, ale jeho maminka čeká miminko.

Maminka i tatínek nemají dokonalou češtinu. Maminka mluví o něco lépe než tatínek, ale i ten se snaží s učitelkami komunikovat. Oba rodiče jsou velice vstřícní a snaží se dělat vše pro to, aby se Matěj rozvíjel a zlepšoval se i v oblasti českého jazyka.

Matěj je velice chytrý, aktivní a učlivý. Rád se zapojuje do všech aktivit a úroveň jeho českého jazyka je v porovnání s jeho rodiči na velice dobré úrovni. Dokáže požádat o pomoc, vypráví zážitky z domova, s ostatními dětmi se velice dobře dorozumí a jeho slovní zásoba je široká. Česky i rusky mluví plynule. Když mluví česky, je slyšet ruský přízvuk.

Při volné hře vyhledává spíše skupinovou hru, má rád auta, stavebnice a rád maluje. Během řízených aktivit je aktivní, opakuje a učí se nové básničky, rád se zapojí a plní veškeré úkoly. Matěj je také velkou oporou pro ostatní děti, moc rád pomáhá vrstevníkům i mladším kamarádům. V sebeobsluze je samostatný.

Analýza současného stavu:

Od nástupu do mateřské školy udělal Matěj mnoho pokroků v oblasti adaptace, komunikace a slovní zásoby. Všechny oblasti pedagogické diagnostiky odpovídají jeho věku. Na Matějovi je také znát pokrok v oblasti sebedůvěry. Je mnohem aktivnější, zapojuje se do různých činností a napomáhá i ostatním vrstevníkům ve školce. Rád se také stává dobrovolníkem a na otázky paní učitelky odpovídá mezi prvními.

Návrh doporučení a dalších postupů:

Další úzká spolupráce s rodinou. Podpora sebedůvěry, aktivity a spolupráce s ostatními vrstevníky. Dále pracovat na výslovnosti a rozšiřování slovní zásoby.

2.3. Max – Není specificky podporován

Max je čtyřletý vietnamský chlapec. Jeho rodina se přestěhovala do české republiky, když mu byl jeden rok. Zatím je jedináček, ale maminka čeká miminko.

Maminka mluví česky celkem dobře, tatínek je na tom hůře. Maminka se hodně zajímá o rozvoj Maxe a dokonce se zapojuje do akcí MŠ, kdy nám přišla vyprávět o Vietnamu.

Do mateřské školy začal chodit v září roku 2019. Předtím navštěvoval anglickou dětskou skupinu. Český jazyk je na velmi špatné úrovni. Max umí jen pár slov, jako je pozdrav. Co se ale pasivní slovní zásoby týče, jednoduchým instrukcím učitelky rozumí.

Max je velice čilý a aktivní dítě. Rád se zapojuje do různých činností. Má rád letadla, auta a spidermana. Často chodí do školky v jeho převleku. Co se češtiny týče, snaží se opakovat slova po paní učitelce a je velice učenlivý.

Analýza aktuálního stavu:

Max je velmi šikovné a hravé dítě. Moc rád se zapojuje do aktivit a snaží se napodobovat ostatní děti. Má pouze omezenou slovní zásobu, kterou během pobytu v mateřské škole používá. Mluví pouze jednoslovně a často se stává, že instrukcím učitelky nerozumí.

Návrh doporučení a dalších postupů:

Důležité je hlavně nadále rozšiřovat aktivní i pasivní slovní zásobu. Spolupracovat s rodinou a dávat Maxovi příležitosti k samostatnému vyjadřování. Na učitelce je, aby jednotlivé instrukce podávala například s nějakou doplňující informací, nebo používala piktogramy k tomu, aby pochopil zadání a mohl se plnohodnotně zapojit mezi ostatní děti.

3. Organizace lekcí a metodické postupy

Jednotlivé lekce probíhaly během 3 měsíců 1x týdně. Lekce byly navrženy tak, aby odpovídaly věku a jazykovým schopnostem dětí. Před lekcemi a po realizaci všech lekcí byla provedena diagnostika jazykové úrovně českého jazyka.

Všemi lekcemi nás provázel vlk Pepa, který je vlastnoručně šitá cca 1 m vysoká plyšová hračka, která je také motivací pro všechny lekce a aktivity. Knihy a pohádky použité k jednotlivým lekcím byly vybírány podle věku dětí, typů a žánrů knih, které jsou dětem předškolního věku blízké. Snažila jsem se, aby šlo o pestrou nabídku knih a příběhů, které by u dětí s odlišným mateřským jazykem podporovaly jazykové dovednosti a zároveň je motivovaly k zájmu o různé typy knih a čtení.

Na začátku a na konci lekce vždy proběhlo přivítání a rozloučení mezi dětmi, paní učitelkou a vlkem Pepou.

Uvítací básnička:

Ahoj Pepo, ahoj děti,
co tu kolem třídy letí?
Jsou to česká slovíčka,
plete se z nich básnička.
Pepa je chce v knížce schovat,
v pohádkách je pojďme hledat.

Básnička na rozloučenou:

Slovíčka jsme pochytili,
vlk nám řekl pohádku.
Český jazyk vyzkoušeli,
známe ho i pozpátku.
Slovíček je ale spousta,
hledáme je každý den.
Chceme poznat ještě další,
nashledanou za týden.

V každé z lekcí jsem se snažila, aby se střídaly různé typy činností, které děti budou bavit, a pomocí hry se tak budou přirozeně rozvíjet. Využila jsem hry a aktivity zaměřené na jazykové a řečové dovednosti a dále také aktivity pohybové, výtvarné a hudební.

Během lekcí jsem používala různé pomůcky převážně vlastní výroby. Jedná se zejména o maňásky, obrázky k příběhům, pexesa, pracovní listy, výtvarné materiály, skládačky, stavebnice, přírodniny, plyšové hračky atd. A každou lekcí nás provázel vlk Pepa.

Vždy na konci každé lekce proběhlo hodnocení společně s dětmi. Zopakovali jsme si společně vše, co jsme se naučili a děti zhodnotily, co se jim nejvíce líbilo. Zároveň jsem také dbala i na okamžitou zpětnou vazbu. Vždy, když se dětem něco povedlo, pochválila jsem je, využila jsem tedy tzv. postupu tvarování, což je způsob učení, kdy se snažíme podchytit lepší pokusy tím, že na ně upozorníme – tj. upozorňujeme na ty pokusy, které se žákovi nejvíce povedly. (Bahbouh, 2010) Pokud něco neřekly správně, snažila jsem se je milou a vhodnou formou opravit a pomoci jim ke správné výslovnosti. Po opravě jsem

je vždy pochválila. Každé z dětí si během 3 měsíců, kdy se uskutečňovaly jednotlivé lekce, vytvářelo své portfolio, kam si vkládalo jednotlivé výtvary a pracovní listy.

4. Lekce navržené na podporu jazykových dovedností dětí s OMJ

4.1. Lekce s knihou Tady jsme doma

Kniha: Tady jsme doma – planeta země pro úplné začátečníky

Autor: Oliver Jeffers

Anotace knihy:

Nádherná autorská knížka, kterou napsal autor během prvních dvou měsíců života svého syna, když přemýšlel, co by tak měl do začátku vědět. Kniha nenápadně, zato originálně a s humorem otevírá před dětskýma očima velká témata o tom, kam ve vesmíru patříme, jak se máme ke své planetě a k sobě navzájem chovat. Je to mimořádně vkusná, kreativní a silná kniha o toleranci, zodpovědnosti a pokoře.¹⁵

Cíl aktivity:

- Rozvoj slovní zásoby a souvislého vyjadřování
- Seznámení s elementárními poznatky o světě lidí, rozmanitosti kultury a přírody

Aktivita před čtením

- 1) Seznámení dětí s vlkem Pepou

Pomůcky: plyšový vlk Pepa

Motivace: Ahoj děti, dneska jsem s sebou přivedla svého nového kamaráda. Je to vlk. Vlk, který se jmenuje, víte jak? Zkuste hádat. Výborně, vymysleli jste krásná jména! Náš vlk se ale jmenuje Pepa. Co kdybychom ho pozdravili? Řekněte: Ahoj Pepo! Představte si, že Pepa je vlk, který ale neumí moc dobře česky. Protože se s ním už dlouhou dobu kamarádím, tak mu i rozumím, ale on se pořád moc stydí. Ale protože by vás moc rád poznal,

---

¹⁵ *Tady jsme doma - Planeta Země pro úplné začátečníky* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/339230-tady-jsme-doma-planeta-zeme-pro-uplne-zacatecniky.html>

tak jsme vymysleli, že když vám něco bude chtít říci, tak mi to pošeptá a já vám to povím. Souhlasíte? Začněme třeba tím, že se Pepovi všichni představíme.

Popis činnosti: Paní učitelka dětem představí vlka Pepu a děti se zase na oplátku představí Pepovi.

Aktivity v průběhu čtení

1) Představení knihy

Pomůcky: plyšový vlk Pepa, kniha Tady jsme doma

Motivace: Ač jsme s Pepou úplně rozdílní, přeci jen pár věcí máme společných. Například všichni bydlíme na jedné planetě, víte, jak se ta naše planeta jmenuje? Výborně! Je to planeta Země. Představte si, že Pepa má hrozně rád knížky. Také máte rádi knížky? A Pepa dokonce má jednu knížku právě o té planetě Zemi a přinesl nám ji ukázat. Co kdybychom si ji tedy společně prohlédli a přečetli si, co se v ní píše?

Popis činnosti: Paní učitelka dětem ukáže knihu a začnou si ji společně prohlížet a číst, dbá na to, aby děti co nejvíce mluvily. Klade jim otázky, které podporují souvislé a samostatné vyjadřování. Například: Co je to? Co vidíš na obrázku? Najdi/ukaz/popíš, co vidíš.

Aktivity po čtení

1) Nakresli sebe, svoji rodinu, své nejoblíbenější zvíře a květinu

Pomůcky: tužky, pastelky, fixy, voskovky, obrázky zvířat a rostlin

Motivace: Mám skvělý nápad! Co kdybychom si to naše dobrodružství s Pepou zaznamenávali? Mám tady takové knížky, deníčky, které pro vás Pepa připravil. Pojďme si společně na první stránku nakreslit to, o čem jsme si dnes povídali a co jsme v té knize viděli. Každý z nás nakreslí sebe, svou rodinu, nejoblíbenější zvířátko a květinu, či strom.

Popis činnosti: Děti si do svého portfolia nakreslí vše podle instrukcí paní učitelky.

Reflexe lekce:

Úkolem této lekce bylo zejména procvičit pragmatickou a lexikálně-sémantickou rovinu. Snažila jsem se děti motivovat naváděcími otázkami k tomu, aby si se mnou povídali ohledně tématu já a svět kolem mě. Nechala jsem děti, aby mi vyprávěly o své rodině, oblíbeném zvířeti a rostlině. Aby mi vše popsaly a zároveň znázornily do svého portfolia. Také jsme společně popisovali obrázky v knize. Dětem se kniha moc líbila. Ke každé lustraci měly co říci a navozovaly u nich asociace, které je motivovaly k samostatnému vyprávění.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Povídání o vesmíru, zvířatech, jiných kulturách, rodině, lidském těle, přírodních ekosystémech, ...
- Malování vesmíru
- Výroba herbáře

4.2. Lekce s knihou V lese plném zvuků

Knih: V lese plném zvuků

Autor: Scortegagna Luna, Trevisan Irena

Anotace knihy:

Nocí prozářené světlem měsíce letí světluška a snaží se najít něco, vedle čehož si nebude připadat tak bezvýznamná. Mezi stromy a lesními zvířaty se naučí hodnotu malých věcí. Přečtěte si světluščin kouzelný příběh a naslouchejte deseti kouzelným zvukům přírody, které vás v tomto vyprávění plném magie doprovodí.¹⁶

Cíl aktivity:

- Rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – emoce, lesní zvířata, přírodní prostředí
- Rozvoj souvislého vyjadřování
- Rozvoj smyslového vnímání a jemné motoriky
- Rozvoj čtenářské strategie usuzování a předvídání

---

¹⁶ *V lese plném zvuků* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/372473-v-lese-plnem-zvuku.html>

Aktivita před čtením

1) Úvod do příběhu – relaxace, prostředí a zvuky lesa

Pomůcky: plyšový vlk Pepa, kniha V lese plném zvuků, relaxační hudba přírody

Motivace: Pamatujete si, jak jsme si říkali, kde všude může člověk žít a kde žijí zvířata? Vlk Pepa mi vyprávěl příběh o jeho domově a chtěl by, abych vám ho také pověděla. Lehněte si na chvilku na záda, zavřete oči, pohodlně se uveleďte a hezky poslouchajte. V Pepově domově to voní dřevem, smůlou ze stromů, vodou a květinami. Vzduch je tam čerstvý a všude jsou slyšet různé zvuky. Pro nás by to tam v noci asi bylo trochu strašidelné, ale pro Pepu je to krásné místo přes den i v noci. Když je tma, je slyšet houkání sovy, volání Pepovy maminky při úplňku a zurčení potůčku, řeky a burácení vodopádů. Občas se stane, že i nad Pepův domov přijde bouřka. On se ale může schovat stejně jako my do svého pelíšku v jeho domečku, kterému se říká nora. Když pak zase vysvitne sluníčko, vyleze ven a hned vymýšlí další rošťáctví a jde hledat nová dobrodružství se svými kamarády.

Poznáte z vyprávění, o jaké místo se jedná? Jak jste se u vyprávění cítili?

Popis činnosti: Děti si lehnou na záda, zavřou oči a učitelka je motivačně přivádí do relaxace a uvolnění. V průběhu vyprávění jim pouští zvuky z knihy, kterými navozuje atmosféru lesa. Po relaxaci děti odpovídají na otázku paní učitelky.

2) O čem příběh bude? – předvídání podle ilustrace z obalu knihy

Pomůcky: plyšový vlk Pepa, kniha V lese plném zvuků, světýlko

Motivace: Zjistili jsme, že vlk Pepa bydlí v lese a chtěl by, abychom si přečetli knížku, ve kterém je napsaný příběh o jedné jeho kamarádce, která v lese také žije. Zkusím vám trochu poradit, co je ta kamarádka zač. Vypadá nějak takhle. (Učitelka rozsvítí světýlko, děti buď uhodnou, že se jedná o světlušku, nebo pokračují v hádání). Ukážu vám její obrázek, jak vypadá hodně zblízka. (Paní učitelka ukáže ilustraci z titulní strany knihy.) Už jste někdy viděli světlušku? V čem je světluška zvláštní? A o čem by ten její příběh mohl být?

Popis činnosti: Učitelka dětem ukáže rozsvícené světýlko a titulní ilustraci z obálky knihy a ptá se jich na vodící otázky.

Aktivity v průběhu čtení

1) Řízené čtení s využitím čtenářských strategií

Pomůcky: kniha V lese plném zvuků

Motivace: Vymyslely jste krásné příběhy! Pojdme se ale společně zaposlouchat a zjistit, jak je to s tou světluškou v knize.

Popis činnosti: Učitelka dětem předčítá příběh a v určitých částech čtení přerušuje a doplní ho otázkami či aktivitami k textu.

- a) Část první – světluška se rozhlíží po okolním světě v lese.
  - Co světluška může vidět okolo sebe? Už jste někdy byli v lese? Co tam všechno můžeme vidět?
- b) Část druhá – Světluška by chtěla být velká, cítí se bezcenná, když je maličká.
  - Jak se světluška cítí? Proč si myslí, že není užitečná?
- c) Část třetí – Světluška se vydává najít něco, co je menší, než je ona sama.
  - Napadá vás něco, co by mohla v lese najít? Co by mohlo být menší, než je ona sama?
- d) Část čtvrtá – Světluška narazí na lísteček, který je menší, než je ona, ale pak se rozfouká vítr a spousta těch malých lístečků smete světlušku stranou. Pak ale narazí na malá pírka, která ale tvoří obrovská křídla sovy.
- e) Pak se znenadání rozpršelo. Kapka vody světlušce taky připadá malinká, když se jich ale sejde více a přidá se bouřka, malé kapky najednou světlušce připadají nebezpečné.
  - Před čtením této části paní učitelka děti vyzve, aby zavřely oči, pokape je vodou a zeptá se, co se asi teď v příběhu mohlo stát?
- f) Pak ale uviděla, jak vzduchem poletuje nějaké chmýří, které ale tvořilo kožich vlka.
  - Je takový vlk v porovnání se světluškou větší, nebo menší? Učitelka s dětmi porovnává vlka a světlušku na obrázku a plyšového vlka Pepu.
- g) Světluška raději rychle utekla a dolétla až k vodnímu prameni, který se postupně ale změnil v burácející vodopád, který už tak maličký rozhodně nebyl. Světluška už byla velice smutná a myslela si, že nenajde nic, co by bylo menší

než ona. Zastavila se na louce a postupně se okolo ní objevovaly další světlušky. Najednou svítla celá louka a světluška se cítila šťastná.

- Co si světluška z celého putování uvědomila?

Aktivity po čtení

1) Pojmenování jednotlivých emocí

Pomůcky: obrázky emocí (obrázky much z knihy Ferda a jeho mouchy), kniha V lese plném zvuků

Motivace: Podívejme se na obrázky světlušky. Na každé se tváří jinak. Jak myslíte, že by se mohla tady cítit? Taky jste se někdy takhle cítili? Já tu mám obrázky kamarádek té naší světlušky. Je to taky hmyz a jsou to mouchy. Každá ta moucha se nějak cítí a jmenuje. Jak se cítí moucha ... Jak se asi tedy může cítit Pepa, když je veliký?

Popis činnosti: Učitelka dětem ukazuje postupně obrázky světlušky v knize, společně s dětmi je pojmenují, vysvětlí si, co jednotlivé emoce znamenají a povídá si s dětmi o jejich zkušenostech, kdy se tak cítily.

2) Výroba světlušky

Pomůcky: čtvrtka, černý papír, fixy, pastelky, modrý krepeový papír, dekorační kuličky žluté, lepidlo, nůžky

Motivace: Pojd'me si do naší dobrodružné knihy vyrobit taky takovou světlušku.

Popis činnosti: Děti si na bílou čtvrtku nakreslí tvar světlušky-ovál jako tělo a nad ním kulatou hlavu, tykadla a 6 nohou. Tužkou doděláváme také proužky na břicho a křídla. Modrý krepeový papír si děti natrhají na kousky a postupně s ním a s lepidlem plní křídla světlušky. Na zadeček přilepí žlutou kuličku. Světlušku si děti vystříhnou a nalepí ji na černý papír. Od zadečku děti vybarví žlutou pastelkou paprsky, které jdou od světýlka naší světlušky. Je na dětech, aby si zvolily, jak se jejich světluška bude cítit a podle toho ji domalují obličej.

Obrázek 1 Výroba světlušky

Reflexe lekce:

Myslím si, že jsem dobře zvolila první aktivitu, která pro děti byla správnou motivací, díky své tajemnosti, překvapení. Dětem se moc líbilo pouštění zvuků, a dokonce chtěly pouštět další. Nakonec dokázaly bez problémů určit, že se jedná o les. S určením, o kterém zvířátku příběh bude, měly děti problémy. Většina neznala toto zvíře vůbec, a když už ho děti znaly, nedokázaly si ilustraci, ani napodobení světýlkem se světluškou spojit. S tím bylo také spojené to, že děti, které znaly světlušku z vyprávění, nebo věděly, že to je zvířátko, které svítí, byly překvapené, jak světluška vypadá zblízka. Aktivita, která dětem opravdu šla, byla popis lesa. Mnoho dětí udalo jako výrazné znaky stromy, zvířata, květiny, houby a u některých dětí slovo les asociovalo mnoho zážitků, které prožily se svými rodiči, či prarodiči. Některé pomocné obrázky emocí, které jsem pro děti měla připravené, byly nejednoznačné a pro děti těžce rozpoznatelné. Děti určovaly emoce subjektivně a opakovaly vždy jen tři základní a to radost, smutek, zloba. Tedy veselý, smutný a rozzlobený. Jeden z cílů, které jsem si při plánování lekce neurčila, ale díky této lekci k němu došlo, bylo to, že některé děti už se moc těší na léto, až budou moci na dovolené s rodiči v přírodě pozorovat světlušky na vlastní oči.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Dramatické činnosti – ztvárnění vody od pramene k vodopádu pomocí padáku či nějaké látky
- Hra na déšť pomocí dřívěk – zrychlování tempa
- Předvádění zvuků zvířat
- Pantomima emocí

4.3. Lekce s pohádkou O červené karkulce

Kniha: Koho sežere vlk? 7 pohádek, jak je neznáte

Autor: Ester Stará, Milan Starý

Anotace knihy:

Ježibaba si brousí zuby na Jeníčka, možná i Mařenku, dědek s bábou a celou jejich partou mají zálsk na řepu, Otesánek slupne, na co přijde. A koho sežere vlk? Mohlo by se zdát, že známé pohádky řeší, hlavně kdo koho nebo co pozře. Z těchto příběhů se ale naštěstí dozvídáme mnohem víc, a právě proto je dobré se k nim vracet.¹⁷

Cíl aktivity:

- Rozvoj souvislého vyjadřování, časové orientace, logického uvažování a paměti
- Podpora a rozvoj aktivní a pasivní slovní zásoby – části těla, členové rodiny
- Rozvoj jemné motoriky

Aktivity před čtením

1) O čem příběh bude? – předvídání

Pomůcky: plyšový vlk Pepa, obrázky znázorňující postavy z pohádky O červené Karkulce (červená barva, košík, vlk, babička, myslivec), kouzelný pytel

Motivace: vlk Pepa řekne dětem, že zná příběh, ve kterém byl jeho kamarád, bohužel ale zapomněl, jak se ta pohádka jmenovala a o čem byla, a tak prosí děti, jestli by mu pomohly vzpomenout si.

---

¹⁷ *Koho sežere vlk?: 7 pohádek, jak je znáte i neznáte* [online]. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/229985/koho-sezere-vlk/>

Popis činnosti: Děti si z kouzelného pytle postupně tahají obrázky týkající se pohádky. Postupně hádají, o čem by příběh mohl být. Když se vytáhnou všechny obrázky, děti společně vymyslí pomocí obrázků příběh.

2) Seznámení se s jednotlivými postavami

Pomůcky: maňásci postav z pohádky (Karkulka, maminka, babička, vlk, myslivec)

Motivace: Než si celý příběh přečteme, měli bychom se seznámit s jednotlivými postavami, které se v pohádce vyskytují

Popis činnosti: Učitelka s dětmi vyjmenuje jednotlivé postavy, využívá při tom maňásky. Vždy název postavy vytleskáme.

Aktivity v průběhu čtení

1) Čtení pohádky a dramatizace příběhu pomocí maňásků

Pomůcky: kniha, maňásci postav z knihy (Karkulka, maminka, vlk, myslivec)

Motivace: společně s vlkem Pepou si pohádku přečteme

Popis činnosti: Učitel dětem přečte celou pohádku a využívá při tom maňásky postav, se kterými se v předešlé aktivitě seznámili.

2) Pojmenování částí těla

Pomůcky: kniha, obrázky částí těla, o kterých Karkulka v pohádce mluví (oči, uši, zuby) - lidské a vlka

Motivace: Karkulka se diví, že vlk má některé části těla větší, než babička, pojďme si všechny části ještě jednou zopakovat a ukázat. Umíte pojmenovat ještě nějaké části těla?

Popis činnosti: Po přečtení části, kdy se Karkulka ptá vlka, proč má tak velké některé části těla, učitelka přestane číst a s dětmi si postupně opakuje, které části těla jsou zde zmíněné. Společně si je zopakují, vytleskají a názorně ukáží. Nakonec mohou porovnat obrázky částí těla člověka a vlka a přiřadit je, kam patří.

Aktivity po čtení

1) Výroba knížky

Pomůcky: papír ve formátu A3, nůžky

Motivace: Zaznamenáváme si dobrodružství, které s vlkem Pepou zažíváme a abychom si pamatovali pohádku O červené Karkulce, vyrobíme si vlastní obrázkovou knížku.

Popis činnosti: Pod vedením paní učitelky si děti podle návodu vyrobí vlastní knížečky z papíru

2) Procvičení dějové posloupnosti

Pomůcky: nakopírované obrázky z knihy Povídám, povídám pohádku znázorňující děj pohádky, vyrobená knížka z předchozí aktivity

Motivace: Knížku jsme si vyrobili a teď je potřeba do ní vložit obrázky. Nejprve je ale musíme rozstříhat a seřadit tak, jak jdou za sebou.

Popis činnosti: Učitelka si s dětmi zopakuje celou pohádku a společně s dětmi se pokusí je seřadit tak, jak jdou za sebou. Nakonec děti obrázky nalepí do knížky a vybarví si je.

Reflexe lekce:

Jelikož se jedná o známou a u dětí velice oblíbenou pohádku, děti velice brzy po tahání postav z kouzelného pytle poznaly, o jakou pohádku se jedná. U aktivity, kdy děti pojmenovávaly jednotlivé části, mě překvapilo, kolik částí těla jsou děti schopné pojmenovat a ukázat na svém těle. Seřazení dějové posloupnosti dětem nedělalo problém, děti vždy dokázaly označit obrázek podle aktuální situace z pohádky.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Pohádkové pexeso O červené Karkulce
- Dramatizace pohádky
- Malování ilustrace pohádky
- Kimova hra – co měla karkulka v košíčku?
- Relaxace – procházka lesem, naslouchání zvuků lesa
- Povídání o bezpečnosti – nebavíme se s cizími lidmi

4.4. Lekce s knihou Gruffalo

Knih: Gruffalo

Autor: Scheffler Axel, Donaldson Julia

Anotace knihy:

Myška si vyjde do lesa, ale na procházce nemá chvíli klidu. Pořád se ji někdo snaží sežrat! Had, liška, sova... Ještě že má myška "pod čepicí" a na pomoc si přimyslí Gruffala – strašlivou příšeru, která by všechnu tu nenechavou zvěř zblajzla na posezení. A tak myšku všichni raději nechají být. Jenže co když je Gruffalo skutečný? Je myška dost statečná na to, aby převezla i jeho? Nenapodobitelné ilustrace Axela Schefflera se geniálně propojují s originálním, vtipným textem Julie Donaldson a společně tvoří dnes již takřka klasický příběh, který si získal srdce dětí po celém světě. Možná jej znáte i z oceněného animovaného filmu. Legendární Gruffalo vychází v novém, čtivém a nápaditém překladu, a navíc na tvrdých stránkách lepoprela – takže odolá opakovanému prohlížení i těch divočejších dětských čtenářů.¹⁸

Cíl aktivity:

- Rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – lesní zvířata, části těla, lesní prostředí
- Rozvoj sluchového vnímání, jemné motoriky a paměti
- Rozvoj souvislého vyjadřování
- Rozvoj čtenářské strategie vizualizace a předvídání

Aktivity před čtením

1) Vizualizace Gruffala

Pomůcky: kniha Gruffalo, papír, pastelky

Motivace: Dneska to kamarádi uděláme trochu jinak. Pepa vám samozřejmě připravil další knížku. Já vám ale už teď přečtu, o kom ten dnešní příběh bude. Zkusíme tu postavičku nejprve namalovat, jak si ji představujete. Ta postava se jmenuje Gruffalo. Gruffalo má: „děsivý kly, tlapy jako duby a v děsný tlamě strašlivý zuby, má kolenatý nohy a dupe

---

¹⁸ *Gruffalo* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/303996-gruffalo.html>

patou a na nose si hýčká pihu jedovatou, koulí očima, jazykem mouchy loví a na zádech má bodliny fialový.“ (Gruffalo, 2017) Zkuste Gruffala namalovat a pak se podíváme, jak se nám ty příšerky povedly.

Popis činnosti: Paní učitelka dětem čte popis Gruffala z knihy a děti podle popisu příšerku namalují. Poté obrázky společně porovnájí s maňáskem Gruffala.

2) Předvídání, o čem příběh bude

Pomůcky: maňasci postav z knihy (myš, liška, sova, had, Gruffalo), kouzelný pytel

Motivace: Gruffalo ale není jediná postava v našem příběhu. Pojdme se seznámit i s ostatními. Mám tu náš kouzelný pytel, kdopak se v něm asi skrývá? O čem asi může náš příběh být, když jsou v něm myška, liška, had a náš Gruffalo?

Popis činnosti: Děti postupně tahají maňasky z kouzelného pytle. Postavy vždy pojmenují a její název si vyteskají. Nakonec děti zkusí navrhnout děj příběhu.

Aktivity v průběhu čtení

1) Čtení příběhu a dramatizace pomocí maňásků

Pomůcky: kniha Gruffalo, maňasci (myška, liška, had, sova, Gruffalo)

Motivace: Pojdme si přečíst, jak ten příběh opravdu je.

Popis činnosti: Paní učitelka dětem předčítá příběh a dramatizuje ho pomocí maňásků.

Aktivity po čtení

1) Popis obrázků

Pomůcky: ilustrace z knihy Gruffalo

Motivace: Podívejme se společně na všechny obrázky v knížce. Můžeme někde najít i jiná zvířátka? Jaká? Co ještě můžeme vidět na obrázcích?

Popis činnosti: Děti postupně prochází jednotlivé ilustrace z knihy a popisují, co na nich vidí, případně odpovídají na motivační otázky paní učitelky.

2) Mapa vyprávění

Pomůcky: portfolia dětí, postavičky z knihy, pastelky, čtvrtka velikosti A3, lepidlo

Motivace: Pamatujete si, jakou cestu musela myška projít? Co kdybychom si vytvořili takovou mapu. Kde se příběh odehrává? Jaká zvířátka se tam objevují? Nalepte zvířátka tak, jak šla po sobě a domalujte mapu pastelkami. Pokud budete chtít, můžete se podívat na obrázky z knížky.

Popis činnosti: Děti si na čtvrtku namalují cestičku. Okolo cestičky si nalepí jednotlivá zvířátka, jak šla za sebou a do okolí si namalují stromy, květiny, další zvířátka a vše co do lesa patří. Vytvoří si tak mapu putování myšky, podle které mohou vyprávět příběh.

Reflexe lekce:

Prvním úkolem dětí bylo popsat postavu Gruffala podle jeho jména. Děti byly velice kreativní a prokázaly velkou představivost. Jedny z odpovědí dětí na otázku, jak si ho představují bylo: „Je to strašně velký zvíře, má ocásek, velkou bradu, uši a obří tlapy.“. Poté co jsem dětem popsala Gruffala podle textu v knize, mnoho dětí se v jeho kresbě shodovalo v několika podstatných detailech, jako je například jedovatá piha, strašlivé zuby, fialové bodliny a jazyk. Některé děti dokonce dokreslily i mouchy, které tím jazykem lovil.

Obrázek 4 Gruffalo - M.P.

Obrázek 3 Gruffalo - M.I.

Obrázek 2 Gruffalo - H.J.

I při určování, o jaký příběh půjde, měly děti mnoho nápadů. Některé si myslely, že půjde o příběh, kde se myška s Gruffalem skamarádí, že spolu budou hledat ostatní zvířátka nebo objevovat svět.

U vytváření mapy znázorňující cestu myšky byly děti velice šikovné. Pamatovaly si, jak šla zvířátka po sobě, a dokonce i dokázaly přiřadit k jednotlivým zvířátkům jednotlivé znaky podle ilustrace z knihy, například že had byl u klád, sova u vody a liška u kamene. Mapu pak dokázaly popsat.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Další aktivity, dostupné na internetových stránkách <https://www.gruffalo.com/>
- Práce s rýmy – vymyšlení rýmů na jednotlivá slova
- Dramatizace příběhu a výroba masek/kostýmů

4.5. Lekce s pohádkou Tři prasátka

Kniha: Pohádky k povídání s jednoduchými úkoly pro rozvoj řeči a dalších dovedností

Autor: Šárka Jechová

Anotace knihy:

Milé děti, doprovodte Červenou Karkulku k babičce, nahlédněte do domku loupežníků a kolem perníkové chaloupky raději našlapujte po špičkách. Na této pohádkové výpravě však mějte uši nastražené a oči na stopkách, abyste nám všechno mohly vyprávět. Knížka plná bohatě ilustrovaných českých pohádek není jen ke čtení a prohlížení, ale hlavně k povídání. Obrázky a jednoduché úkoly pomáhají dětem rozvíjet si řeč, paměť, postřeh, fantazii a další dovednosti.

Cíl aktivity:

- Rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – domácí zvířata, různé typy obydlí
- Rozvoj zrakového vnímání a paměti

Aktivita před čtením

1) Předvídání – O čem příběh bude?

Pomůcky: 3 plyšová prasátka, plyšový vlk, obrázky 3 domečků (ze slámy, ze dřeva a z cihel), kouzelný pytel

Motivace: Vlk Pepa by byl rád, kdybychom se seznámili s dalšími jeho kamarády. Pojďme si povědět další pohádku, ale jak již dobře víme, vlk Pepa má rád hádanky a překvapení, a tak nám tu zase zanechal nápovědy k tomu, o čem dnešní pohádka bude.

Popis činnosti: Děti postupně tahají z kouzelného pytle jednotlivé plyšové hračky a obrázky, postupně si vytažené předměty a pomocí učitelky pojmenovávají a hádají, o čem příběh bude.

2) Seznámení s jednotlivými postavami

Pomůcky: 3 plyšová prasátka, plyšový vlk, domečky

Motivace: Dnešní pohádka se jmenuje Tři malá prasátka. Všechny tyto předměty jsou v dnešní pohádce velice důležité. Víte, jaká zvířátka tu tedy máme? Jak by se mohla jmenovat? A kolik tu máme prasátek? Dokázaly byste je spočítat? A copak je toto? (učitelka ukazuje na domeček) Bydlí prasátka opravdu v takovém domečku? Jak se jmenuje ten domeček, ve kterém prasátka opravdu bydlí?

Popis činnosti: Učitelka si s dětmi postupně ukazuje předměty vytažené z kouzelného pytle. Společně je pojmenují a zodpoví na jednotlivé otázky.

Aktivita v průběhu čtení

1) Čtení pohádky – obrázkové čtení

Pomůcky: 3 plyšová prasátka, plyšový vlk, obrázky domečků, text pohádky Tři malá prasátka

Motivace: Teď už známe všechny postavičky, pojďme si ale přečíst tu pohádku. Je tu spousta písmenek, že ano? Ale mezi ta písmenka se nám vloudily nějaké obrázky, pomohly byste mi tu pohádku přečíst?

Popis činnosti: Učitelka si vezme do ruky knihu s obrázkovým čtením. Prstem ukazuje, kde se v textu nachází, čte příběh a u každého obrázku se pozastaví a děti doplní slovo, které do příběhu patří ve správném tvaru.

Aktivity po čtení

- 1) Odpovědi na otázky k pohádce

Pomůcky: text pohádky Tři malá prasátka, obálka s otázkami

Motivace: To byla zase krásná pohádka, že ano? A jestlipak jste dávali dobrý pozor! Pepa mi tu schoval takové psaní, na kterém jsou zapsané otázky o té naší pohádce, kterou jsme právě četli. Pomůžete mi na ně najít odpověď?

Popis činnosti: Učitelka čte dětem jednotlivé otázky a děti se na ně snaží odpovědět.

Otázky:

- Kde všude spala prasátka, než se rozhodla postavit si domeček? (na statku, v lese pod stromem, na trávě u rybníka)
- Kolik bylo v pohádce prasátek? (3)
- Z čeho si postavilo domeček první prasátko? (ze slámy)
- Z čeho si postavilo domeček druhé prasátko? (ze dřeva)
- Z čeho si postavilo domeček třetí prasátko? (z cihel)
- Jak první dva domečky vlk zničil? (rozfoukal je)
- Jak se prasátka vlka zbavila, když se k nim snažil dostat komínem? (zatopila v krbu)

2) Procvičení dějové posloupnosti

Pomůcky: obrázky znázorňující děj pohádky, papír A4

Motivace: Byla by škoda, kdybychom tuhle pohádku zapomněli. A abyste ji mohli vyprávět třeba mamince a tatínkovi, pojdme si vyrobit vlastní knížku. Ale tahle knížka nebude obyčejná! Vyrobíme si vlastní leporelo. Věděli byste co to je leporelo? To je taková kniha skládaná do harmoniky. Většinou je v ní spousta obrázků a téměř žádný text.

Popis činnosti: Děti si s pomocí paní učitelky vyrobí leporelo, seřadí si obrázky tak, aby šly dějově postupně jako v pohádce a nalepí si je do vyrobeného leporela. Mohou si je případně vybarvit.

Reflexe lekce:

Děti tuto pohádku neznaly, ale moc se jim líbila. Bylo dobré, že jsem k této pohádce měla tři plyšová prasátka i plyšového vlka a děti se tak do příběhu mohly lépe vložit a při čtení pohádky dokonce maňásky využívaly a pomohly mi pohádku dramaticky znázornit. Po skončení lekce si některé děti všechny plyšové postavy půjčily, stavěly jim domečky z kostek a pohádku si zopakovaly.

U této aktivity jsem použila obrázkové čtení. Děti dokázaly bez problému pojmenovat jednotlivé obrázky a ve většině případů i zvolit správný tvar slov. Na otázky vztahující se k textu dokázaly odpovědět.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Dramatizace příběhu
- Výroba domečků pro prasátka (sláma, klacíky a oranžové čtverečky z papíru, jako cihly)
- Stavba domečku z lega
- Jaké druhy domečků pro lidi existují? – chýše z rákosu, iglú, panelák, dům, stan – ukázka obrázků
- Porovnání obrázků z knížky s reálnými prasaty i jejich domečku – chlív
- Návštěva statku, kde mají prasata

4.6. Lekce s knihou Rok v lese

Knih: Rok v lese

Autor: Emilia Dziubaková

Anotace knihy:

Ověřeno na dětech malých i velkých. Všechny bez rozdílu věku baví hledat na obrázcích příběhy jednotlivých zvířátek a dozvídat se tak o jejich zvyklostech. Kdo v noci bdí a ve dne spí? A kdo zaspí celou zimu? Kdo je čistotný a kdo se hrabe v odpadcích?

Kdo a jak se stará o svá mláďata? Kdo je vynikající stavitel? Kdo má nejlepší spižírnu? Kdo si na koho brousí zuby?¹⁹

Cíl aktivity:

- Rozvoj souvislého vyjadřování
- Rozvoj aktivní a pasivní slovní zásoby
- Rozvoj zrakového vnímání

Aktivity před čtením

1) Seznámení s tématem knihy

Pomůcky: plyšový vlk Pepa, kniha Rok v lese, kouzelný pytel, obrázek lesa, čtyři obrázky znázorňující jednotlivá roční období (květina, slunce, list, sněhová vločka)

Motivace: Ahoj Pepo, ahoj děti, jestlipak víte, proč nás dnes navštívil Pepa? Ano! Přinesl nám zase další krásnou knížku. Ale jak už to znáte, musíme nejprve uhodnout, o čem ta kniha bude.

Popis činnosti: Děti z kouzelného pytle postupně tahají obrázky lesa a ročních období a hádají, o čem by kniha mohla být.

Aktivity v průběhu čtení

1) Prohlížení a popis jednotlivých stran knihy

Pomůcky: vlk Pepa, kniha Rok v lese

Motivace: Tato kniha se jmenuje Rok v lese a na každé dvojstránce je jeden měsíc v roce. V každém měsíci se objevují stejná zvířata a my můžeme pozorovat, jak se v průběhu roku chovají a co v jakém ročním období dělají. Tak jaké zvířátko budeme pozorovat jako první?

Popis činnosti: Děti s paní učitelkou popisují jednotlivé obrázky a hledají zvířátka. Je důležité děti podporovat v samostatném vyjadřování ve smysluplných větách.

---

¹⁹ Rok v lese [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/rok-v-lese/>

Aktivity po čtení

1) Znázornění ročního období

Pomůcky: portfolia dětí, pastelky, vykrajovátko na papír ve tvaru vloček, listů a kyticěk, lepidlo, fixy

Motivace: Jak jednotlivá roční období vypadají? V každém okénku je stejný strom, pojdme ale každé okénko se stromem domalovat a dolepit tak, abychom měli jaro, léto, podzim a zimu.

Popis činnosti: Děti si dokreslují okénka se stromy, které mají znázorňovat jednotlivá roční období. Mají k dispozici pastelky, vykrajovátko, lepidla a fixy.

Reflexe lekce:

Děti o tuto knihu projevily velký zájem. Ve školce je celkově velký zájem o obrázkové knihy, které v sobě skrývají mnoho příběhu najednou. Každé z dětí si našlo jedno zvířátko a sledovalo jeho příběh v průběhu celého roku. Většinou děti dokázaly určit podle výrazných znaků, o jaké roční období se jedná a jaké počasí na obrázku panuje.

V průběhu prohlížení jednotlivých ilustrací společně komunikovaly a konzultovaly své postřehy a ptaly se svých vrstevníků, nebo mě na otázky proč co dělají, a nebo naopak samy popisovaly, co se na dané ilustraci děje. Knihu jsem nějakou dobu nechala ve školce a u dětí byla první volbou, půjčovaly si ji velice často a nacházely stále nová dobrodružství.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na knihu

- Kimova hra – pamatovat si co nejvíce detailů z jednotlivých dvojstran
- Seznámení s jednotlivými druhy zvířat – ptáci, savci, hmyz, ...

4.7. Lekce s pohádkou Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?

Kniha: Zvířátka a domeček

Autor: Adolf Dudek

Anotace knihy:

Pohádka o domečku v poli, do kterého se postupně stěhují různá zvířátka. Kolik zvířátek se do domečku ale může vejít?

Cíl aktivity:

- Rozvoj souvislého vyjadřování
- Rozvoj, logického uvažování, paměti, hrubé i jemné motoriky
- Podpora časové orientace a reakce na signál
- Podpora a rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – zvířata

Obrázek 5 Pomůcky na lekci *Boudo budko, kdo v tobě přebývá?*

Aktivity před čtením

1) O čem příběh bude? - předvídání

Pomůcky: kartičky s obrázky znázorňující příběh (myš, žába, medvěd, vlk, liška, dům), kouzelný pytel

Motivace: Vlka Pepa nám chce říci další z jeho příběhů, které se staly jeho kamarádům. Jakou pohádku nám dnes přichystal? Copak se asi v pytli ukrývá?

Popis činnosti: Děti z kouzelného pytle postupně tahají kartičky znázorňující příběh a vždy řeknou, co se na kartičce objevilo. Když vytáhneme všechny kartičky, děti mohou hádat, o jaký příběh se jedná, o čem by mohl být?

2) Seznámení s jednotlivými postavami

Pomůcky: ručně vyráběný maňasek postav z knihy (myš, žába, medvěd, vlk, liška)

Motivace: Než si povíme pohádku, měli bychom se s jednotlivými postavami, které se v pohádce vyskytují, seznámit.

Popis činnosti: Postupně si ukazujeme jednotlivé postavy a vytleskáme jejich název.

Aktivity v průběhu čtení

1) Čtení pohádky a dramatizace příběhu pomocí maňásků

Pomůcky: kniha, maňásci postav z knihy

Motivace: pojdme si společně s vlkem Pepou přečíst celý příběh

Popis činnosti: Přečteme si s dětmi celou pohádku. Během čtení využíváme maňásků postav, se kterými se v předešlé aktivitě seznámily.

Aktivity po čtení

1) Pohybová hra Na zvířátka – reakce na signál

Pomůcky: tamburína

Motivace: Pojdme si zahrát na zvířátka z příběhu. Já budu čaroděj a začaruju vás!

Popis činnosti: Učitelka hraje na tamburínu a děti se pohybují po místnosti do rytmu. Když učitelka přestane hrát, děti se musí zastavit. Poté učitelka dětem řekne, do jakého zvířete děti začarovala a děti pak jednotlivé postavy znázorňují pohybem.

2) Výroba vlastní pohádkové knížky

Pomůcky: papír ve formátu A3, nůžky

Motivace: Vlk Pepa má moc rád knihy, pojdme si takovou knihu také vyrobit, abychom mohli pohádku vyprávět doma mamince a tatínkovi.

Popis činnosti: Pod vedením paní učitelky si děti podle návodu vyrobí vlastní knížečky z papíru.

3) Procvičení dějové posloupnosti

Pomůcky: nakopírované obrázky z knihy Povídám, povídám pohádku – pohádka Boudo budko, vyrobená knížečka z předchozí aktivity, tužky, pastelky, lepidlo

Motivace: Knížku jsme si připravili, ale teď je potřeba, abychom do ní vložili obrázky znázorňující děj pohádky.

Popis činnosti: Děti si jednotlivé obrázky rozstříhají a smíchají. Pomocí paní učitelky se pokusí seřadit obrázky za sebou do knihy tak, jak šel i příběh. Obrázky se do knížky nalepí a děti si je mohou vybarvit.

Reflexe lekce:

Děti bez problémů dokázaly pojmenovat jednotlivá zvířátka, která se v pohádce vyskytují. Dle mého názoru si tuto pohádku hned po Červené Karkulce zapamatovaly nejvíce. Jelikož se jedná o kumulativní pohádku, jedna část pohádky se vždy opakuje a jména zvířátek se rýmují. Pro děti je to tedy velice dobře zapamatovatelná pohádka.

Dětem se nejvíce líbila pohybová hra na zvířátka, která napomohla k následné koncentraci dětí při dalších činnostech. Děti také zaujala mnou vytvořená pomůcka – ušitý domeček a zvířátka. Děti si s jednotlivými zvířátky hrály a pohádku si opakovaly. Tato pomůcka je také inspirovala při kreslení poslední ilustrace ve své knize, kde měly znázornit, jak si zvířátka postavila nový dům a společně v něm bydlí.

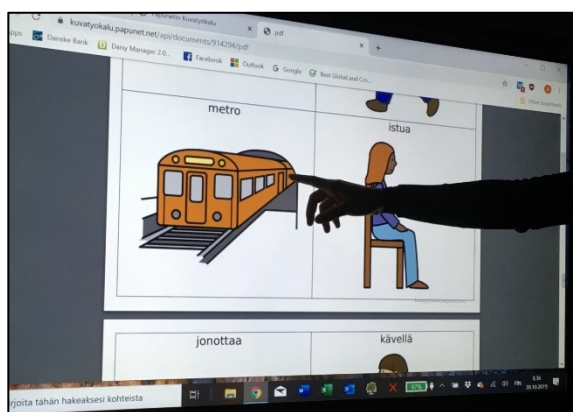
Návrh na nabídku dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Kde bydlí zvířátka? – přiřazování reálných příbytků jednotlivých zvířat
- Malování ilustrace k pohádce
- Dramatizace pohádky

4.7.1. Realizace lekce v rámci týdenní stáže ve Finsku zaměřené na vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

Tuto aktivitu jsem realizovala i v rámci své týdenní stáže ve Finsku, jejíž cílem bylo získat inspiraci, jak pracují s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Celý týden jsem docházela do mateřské školy, která je spojena se základní školou. K mateřské škole patří celkem pět tříd, z nichž jedna je pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a jedna je pro děti mladší tří let.

Svou týdenní stáž jsem strávila ve třídě předškoláků, která byla z poloviny cizojazyčná. Byly zde děti z Afriky, Asie i jiných zemí Evropy. Třídou vedly dvě učitelky a jedna chůva. Každá z učitelek mluvila k dětem jiným jazykem. Jedna mluvila anglicky a druhá finsky. V rámci výuky také hodně využívaly piktogramy, obrázky, gesta, písničky a básničky.

Obrázek 6 Práce s piktogramy ve Finské MŠ

Výbornou inspirací mi byla internetová stránka, ve které se dají dát za sebe piktogramy dle vlastního výběru. Pomocí této stránky paní učitelka vysvětlovaly plán dne a názorně ho ukazovaly na obrázcích. Byla jsem například svědkem, jak paní učitelka vysvětlovala dětem, jak bude probíhat cesta do městské knihovny, jak by se měly chovat v metru a v samotné knihovně. Všude po třídě byly vyvěšeny obrázky s pravidly třídy a denními rituály.

Svou lekci jsem použila i právě v této třídě. S dětmi jsem mluvila anglicky a využívala jsem názorné ukázky, obrázky a jednoduché věty. Celou realizaci musím zhodnotit velice dobře. Děti se mnou spolupracovaly a veškeré instrukce chápaly. Po realizaci jsme s dětmi celou lekci zhodnotili a dle jejich slov je bavila a byly rády, že si mohou domu odnést knížku, do které si znázornily příběh pomocí vytištěných obrázků, které znázorňují dějovou posloupnost a které jsem jim poskytla. Názvy zvířátek jsme si řekli jak v anglickém, finském, tak i v českém jazyce a jako pobavení na závěr jsme si dokonce předvedli jaké zvuky vydávají zvířata u nás a jaké u nich ve Finsku.

4.8. Lekce s knihou Tuze hladová housenka

Knih: Tuze hladová housenka

Autor: Robberecht Thierry

Anotace knihy:

K popularitě Tuze hladové housenky přispívá jednoduchý text, který opakujícími se větnými frázemi naučí děti počítat, rozpoznávat ovoce a jiné dobroty, a nakonec jim ukáže i jeden z nejkrásnějších přírodních jevů, který má v dětských očích podobu zázraku. Práce

Eric a Carla jsou snadno rozpoznatelné svéráznou technikou koláže, pestrými barvami a obrázky, do kterých se zamilujete na první pohled. Knížky jsou graficky nesmírně zajímavé, humorné a kreativní. V Tuze hladové housence jsou použity i neobvyklé techniky tisku, což dělá knížku ještě přitažlivější a dává prostor pro různé interaktivní hry. Tuze hladová housenka je autorovou první knížkou, která se objevuje v českém překladu. Jak moc může být hladová jedna malá housenka, která se právě vylíhla z vajíčka? Věřte nebo ne, snědla by klidně celý svět! A když ne celý svět, tak alespoň všechno, co jí v tom světě přijde do cesty. A toho není zrovna málo: různé druhy ovoce, dort, zmrzlina, kyselá okurka, lízátko nebo klobása. Nedivme se proto, že ji po tom přecpávání nakonec rozbolí břicho. Rozhodne si, že v neděli bude držet půst a k obědu si dá jenom zelený lístek. Potom se pro jistotu na nějakou dobu zakuklí. A co se stane pak? Kdo vyleze z kukly? Bude to zase ta tuze hladová housenka, která se nám mezi tím „zažrala“ do srdce?²⁰

Cíl aktivity:

- Rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – ovoce, zelenina, potraviny, zvířata, dny v týdnu
- Rozvoj čtenářské strategie předvídání
- Rozvoj jemné motoriky, sluchového a zrakového vnímání, paměti
- Procvičení časové orientace – dny v týdnu, životní cyklus motýla

Obrázek 7 Pomůcky k lekci Tuze hladová housenka

---

²⁰ Tuze hladová housenka [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/315216-tuze-hladova-housenka.html>

Aktivity před čtením

1) Předvídání, o jaký příběh půjde

Pomůcky: obrázek stínu housenky a pár dobrot z textu knihy – jahoda, dort, lízátko, jablíčko

Motivace: Milé děti, mám tu pro vás nový příběh, novou knížku, se kterou by nás vlk Pepa chtěl seznámit. O čem ale tentokrát bude? Mám tu zase kouzelný pytel, ve kterém se skrývají nápovědy. Pojdme to tedy společně zjistit.

Popis činnosti: Děti postupně tahají nápovědy z kouzelného pytle, postupně hádají, o jaké předměty se jedná a o čem by tedy příběh mohl být. Když uhodnou, co jednotlivé siluety jsou, zkusí vymyslet příběh, o který by v knize mohlo jít.

Aktivity v průběhu čtení

1) Čtení příběhu a dramatizace pomocí obrázků a maňáska housenky

Pomůcky: kniha Tuze hladová housenka, vytištěné ilustrace z knihy, maňásek housenky

Motivace: Vymysleli jsme krásné příběhy, zkusme si teď příběh přečíst a zjistit, jestli měl někdo z nás pravdu a v čem se naše příběhy podobaly.

Popis činnosti: Paní učitelka dětem předčítá příběh z knihy, využívá při vyprávění ilustrací z knihy a maňáska. V průběhu čtení se děti ptá na některé z obrázků – co je to?

Aktivity po čtení

1) Povídání o knize

Pomůcky: kniha Tuze hladová housenka, vytištěné ilustrace z knihy v přesném počtu, vyrobené leporelo

Motivace: Teda to ale byla pořádně hladová housenka, že ano? Pamatujete si, kolik dní v týdnu si takhle cpala břicho? Pojdme si zopakovat, jaké máme dny v týdnu a říci si, co jaký den housenka snědla. Abychom to ale nezapomněli, nalepíme si jednotlivá jídla do dalšího leporela.

Popis činnosti: Paní učitelka si s dětmi zopakuje, jaké jsou dny v týdnu, společně si je pojmenují a vytleskají. Dále do připraveného leporela nalepí správný počet ovoce a dalších dobrot, které housenka v daný den snědla. Děti jednotlivá jídla vždy pojmenují.

2) Výroba vývojového cyklu motýla – vajíčko, housenka, kukla a motýl

Pomůcky: chlupatá kulička na vyrábění, hnědý papír, šablona housenky a motýla, pastelky a voskovky, lepidlo, nůžky

Motivace: Pamatuje si někdo z vás, co se z té housenky nakonec stalo? Výborně, byl to motýl. Pojďme si ale říci, jak to vlastně s tím motýlem je. Nejprve je maličké vajíčko, z toho se pak vyklube housenka, ta se musí pořádně najíst a pak se zakuklí. Pár dní je z ní kukla a z té kukly se nakonec stane krásný motýl. Pojďme si společně vyrobit celou tuto cestu, kterou musí tohle naše zvířátko projít, aby se z něj nakonec stal motýl.

Popis činnosti: Z kuličky uděláme vajíčko, které nalepíme na první lístek. Šablonu housenky si děti vybarví podle ilustrace v knize a nalepí ji na další list hned za vajíčkem. Hnědý papír si zmuchlají tak, aby vypadal jako kukla v knížce a opět ji nalepí na list za housenkou. Nakonec si vybarví šablonu motýla a nalepí ji na konec stránky.

Reflexe lekce:

Úvodní aktivita, při které jsem použila siluety některých ilustrací z knihy, byla pro děti celkem těžká. Neúspěch určení, o jaký předmět se jedná, nejspíše byla v nejednoznačně určitelné siluetě. Příště bych určitě volila jiné obrázky, u kterých bude opravdu zřejmé, který předmět znázorňují.

Na otázku, o jaký příběh se asi bude jednat děti odpovídaly: „Housenka má hlad a papá to jídlo.“, „Co může všechno housenka sníst, co jí chutná.“. Při čtení příběhu dětem dalo problém pojmenovat některá jídla v knize. Jednalo se o švestky, pomeranče, klobásu a dortík. Opět se jednalo buď o obrázky, u kterých opravdu nešlo jednoznačně říci, o jaké jídlo se jedná, nebo ho jen neznaly.

Aktivita, u které jsme si s dětmi vyrobili, jak vypadá životní cyklus housenky, je moc bavila. Některé děti nově zjistily, že housenka je jedna z fází životního cyklu, že se zakuklí, a nakonec se z ní vyklube motýl. Určitě tuto knihu využijí i v dobu, kdy společně jednu housenku najdeme a budeme na ni tento životní cyklus pozorovat a následně motýla vypustíme do přírody.

Nabídka dalších činností, kterými lze navázat na příběh

- Skládání housenky z víček od PET lahví podle barevné předlohy – pojmenování různých barev
- Ochutnávání ovoce a zeleniny
- Výroba housenky pomocí otisků ruky
- Kimova hra – zapamatování co nejvíce předmětů týkajících se příběhu

4.9. Lekce s pohádkou O Koblížkovi

Kniha: Nejkrásnější pohádky pro nejmenší

Autor: Vlasta Švejdová

Anotace knihy:

Kniha obsahuje výběr nejoblíbenějších pohádek pro nejmenší, jako jsou O poslušných kůzlátkách, O zlé koze, Budka, O nevděčném kuřátku či Koblížek na vandru. Veselými obrázky knihu doprovodila známá ilustrátorka dětských knih Vlasta Švejdová. Pohádky jsou určené k předčítání dětem od tří let nebo k samostatnému čtení pro děti od šesti let.²¹

Cíl aktivity:

- Rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – zvířata, členové rodiny
- Rozvoj čtenářských strategií předvídání a vizualizace
- Rozvoj smyslového vnímání, jemné i hrubé motoriky a paměti

Aktivity před čtením

1) Předvídání, o jakou pohádku půjde

Pomůcky: vlk Pepa, droždí, kobliha

Motivace: Ahoj děti! Pepa pro vás má dneska velké překvapení! Něco vám přinesl. Zná jednu pohádku, která by se vám mohla líbit, ale chtěl by, abyste zase hádaly, o kom vlastně bude! Zavřete oči a já vám dám k něčemu přičichnout. Schválně, jestli uhodnete,

---

²¹ *Nejkrásnější pohádky pro nejmenší* [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/nejkrasnejsi-pohadky-pro-nejmensi-15827901>

co to je. Výborně, je to droždí, ale jestlipak víte, co se z droždí dá vyrobit? Máte rádi buchty? A co třeba takový krásný vypečený koblížek?

Popis činnosti: Paní učitelka dá dětem přičichnout k droždí. Děti postupně hádají, o co se jedná. Když uhodnou, že je to droždí, paní učitelka se zeptá, co se z toho droždí může vyrobit, až postupně zjistí, že pohádka bude o Koblížkovi.

2) Seznámení s postavami

Pomůcky: postavy z pohádky (babička, dědeček, koblížek, vlk, liška, zajíc a medvěd), kouzelný pytel

Motivace: Koblížek ale není jediný v pohádce. Pojdme zjistit, jaké postavy jsou součástí naší pohádky.

Popis činnosti: Děti tahají obrázky z kouzelného pytle. Postavu vždy pojmenují a její název vytleskají.

Aktivity v průběhu čtení

1) Čtení pohádky a procvičení dějové posloupnosti

Pomůcky: kniha, deníček, lepidlo

Motivace: Co kdybych vám teď tu pohádku přečetla? Mám tu pro vás tak obrázky z pohádky. Během čtení si je zkuste srovnat tak, jak půjdou po sobě, a nakonec si je nalepíme do našeho deníčku.

Popis činnosti: Paní učitelka dětem předčítá pohádku a děti si v průběhu čtení rovnají obrázky dějové posloupnosti.

Aktivity po čtení

1) Pohybové činnosti

Pomůcky: míčky a jeden velký míč

a) Rozcvička s básničkou

Motivace: Koblížek musel ujít dlouhou cestu. Pojdme se společně naučit básničku o Koblížkovi a zacvičit si. Každý si vezměte svého koblížka (míček) a pojdme cvičit.

Kutálí se koblížek, jako malý talířek.

Kutálí se dopředu a pak zase dozadu.

Kutálí se doprava a pak zase doleva.

Popis činnosti: Děti společně s paní učitelkou říkají básničku a míčkem kutálí podle básničky dopředu, dozadu, doprava a doleva.

b) Hra na Koblížka a lišku

Motivace: Další hra bude na Koblížka a lišku. Tenhle malý míček bude koblížek a ten velký bude liška. Sedneme si do kruhu a budeme si oba míčky posílat dokola. Velký míček ale nesmí dohonit malý, jinak liška Koblížka sní.

Popis činnosti: Děti sedí s paní učitelkou v kruhu a posílají si oba míčky tak, aby se navzájem nedohnaly. Hru několikrát opakujeme.

2) Výroba Koblížka

Pomůcky: papírový tácek, pastelky, fixy, děrovačka, provázek, barevné papíry

Motivace: Pojd'me si toho našeho Koblížka vyrobit.

Popis činnosti: Do papírového táčku se udělají 4 dírky děrovačkou na ruce a nohy. Barevný tácek si děti vybarví pastelkami a z barevných papírů si děti udělají ruce a nohy a klobouk. Pomocí fixů dodělají Koblížkovi oči, nos a pusku. Dírkami se protáhnou provázky a na konce provázků se přilepí ruce a nohy Koblížka.

Reflexe lekce:

Jako motivaci jsem si zvolila opravdové droždí a koblihu, díky kterým měly děti uhodnout, o jaký příběh se jedná. Většina dětí droždí neznala. Jen jedna holčička znala toto slovo a dokázala říci, že s jeho pomocí s babičkou pečou buchty. Po ukázání koblihy už ale děti neměly s určením pohádky problém. Některé děti dokonce pohádku znaly celou nazpaměť i včetně říkanky, kterou koblížek v pohádce říká. Pohybové hry opět byly vhodně zvolenou aktivitou před výtvarnou činností.

S dějovou posloupností a řazením obrázků děje za sebou opět děti neměly problém.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Pečení koblih
- Dramatizace příběhu
- Výroba masek/kostýmů

4.10. Lekce s knihou Ti otravní králíci

Kniha: Ti otravní králíci

Autor: Ciara Flood

Anotace knihy:

„Medvěd žil sám uprostřed divočiny, což bylo přesně to, co se mu líbilo. Takže si dovedete představit, jak moc byl mrzutý, když se do jeho sousedství nastěhovala rodina králíků. Krátce po jejich přistěhování se na dveře medvědova domu ozvalo ťuky, ťuk!... A jak to s medvědem samotářem dopadlo? To se dozvíte po přečtení této roztomilé, bohatě ilustrované knížky, která je určena především nejmenším dětem.“²²

Cíl aktivity:

- Rozvoj čtenářské strategie předvídání
- Rozvoj souvislého vyjadřování
- Rozvoj zrakového vnímání

Aktivity před čtením

1) Předvídání z obalu knihy, o čem příběh bude

Pomůcky: kniha Ti otravní králíci, vlk Pepa

Motivace: Dneska má pro vás kamarádi Pepa další knížku. Dneska vám ji jako první ukážu. Pořádně si ji prohlédněte a řekněte mi, o čem si myslíte, že by tahle knížka mohla být?

Popis činnosti: Paní učitelka dětem ukáže obal knihy s titulní ilustrací a děti hádají, o čem by příběh mohl být.

---

²² *Ti otravní králíci* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.svojtka.cz/shop/kniha/3754-ti-otravni-kralici>

Aktivity v průběhu čtení

1) Vyprávění příběhu pomocí ilustrací

Pomůcky: kniha *Ti otravní králíci*

Motivace: Co kdybychom se na ten příběh podívali společně, zkuste mi z obrázků zkusit vyprávět celý příběh.

Popis činnosti: Děti za pomoci paní učitelky vypráví příběh pomocí ilustrací. V některých částech děti odpovídají na otázky paní učitelky:

- Proč se medvědovi líbilo bydlet sám uprostřed divočiny?
- Zachoval se medvěd správně? Jak se měl zachovat?

Po tom, co děti popíší aktuální stránku, paní učitelka přečte text, který na té straně je.

Aktivity po čtení

1) Porovnávání dvou ilustrací z knihy

Pomůcky: kniha *Ti otravní králíci*

Motivace: Podívejte se na tyhle dva obrázky. Vypadají podobně, ale přece jen tam je něco jinak? Co to je?

Popis činnosti: Děti porovnávají dvě ilustrace a hledají rozdíly. Jedná se o ilustrace obrázku na zdi na začátku knihy a na konci.

Reflexe lekce:

Prvním úkolem dětí bylo určit podle titulní ilustrace, o jaký příběh se bude jednat. Většina dětí se shodla na tom, že králíci chtějí vlézt medvědovi do domečku, nebo že půjde o medvěda, který se schovává za dveřmi před králíky.

Aktivita, při které děti srovnávaly dvě ilustrace z knihy a hledaly rozdíly, byla bez větších problémů. Dokázaly určit, která z ilustrací byla na začátku příběhu, a která na konci, a dokázaly také jednotlivé rozdíly popsat a ukázat.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Dramatizace příběhu
- Čím bys kamarádovi mohl udělat radost? – povídání k tématu spolupráce
- Malování ilustrace ke knížce

4.11. Lekce s pohádkou O Budulínkovi

Kniha: Koho sežere vlk? 7 pohádek, jak je neznáte

Autor: Ester Stará, Milan Starý

Anotace knihy:

Viz. lekce 4.3.

Cíl aktivity:

- Rozvoj čtenářské strategie předvídání
- Rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby – zvířata, členové rodiny, hudební nástroje
- Rozvoj souvislého vyjadřování
- Procvičování časové orientace – dějová posloupnost
- Rozvoj zrakového vnímání, paměti

Aktivity před čtením

1) Předvídání, o jaký příběh půjde

Pomůcky: kartičky s obrázky znázorňující pohádku O Budulínkovi (Budulínek, liška, babička, dědeček, housličky, bubínek), kouzelný pytel, vlk Pepa

Motivace: Ahoj Pepo, ahoj děti! Taky jste zvědaví, jakou pohádku si dneska povíme?

Popis činnosti: Děti si z kouzelného pytle opět tahají obrázky spojené s pohádkou a hádají, o kterou pohádku jde.

2) Seznámení s jednotlivými postavami

Pomůcky: maňásci postav z knihy (Budulínek, liška, 4 liščata, babička, dědeček)

Motivace: Než si pohádku povíme, měli bychom se seznámit s jednotlivými postavami, které v pohádce budou. Kdo je to?

Popis činnosti: Děti jednotlivé postavy pojmenují a vytleskají jejich název. Popřípadě mohou jednotlivé postavy popsat, jak vypadají.

Aktivita v průběhu čtení

1) Obrázkové čtení pohádky

Pomůcky: kniha Koho sežere vlk?

Motivace: Pojďme si společně pohádku přečíst. Podívejte se, mezi písmenka se mi zamotaly i obrázky. Vždy jsou tam obrázky dva a naším úkolem je vybrat správný obrázek, který do pohádky patří. Tak jdeme na to?

Popis činnosti: Paní učitelka čte pohádku a na místech, kde jsou obrázky, přeruší čtení a nechá děti, aby vybraly správný obrázek a pojmenovaly ho. Po přečtení pohádky si děti pohádku za pomoci paní učitelky zopakovaly.

Aktivita po čtení

1) Odpovědi na otázky

Motivace: Dávaly jste dobrý pozor? Pepa by se vás rád zeptal na pár otázek, schválně, jestli budeme znát odpověď, když jsme tu pohádku tak krásně přečetli a zopakovali si ji.

Popis činnosti: Paní učitelka pokládá dětem otázky vztahující se k pohádce.

Otázky:

- S kým Budulínek bydlel v domečku?
- Z jaké zeleniny babička Budulínkovi uvařila kaši?
- Co nabízela liška Budulínkovi za trochu hrášku?
- Kam liška Budulínka odnesla?
- Co si s sebou vzal dědeček, když šli zachraňovat Budulínka?
- Kolik lištiček bylo dohromady v noře?
- Co nakonec slíbil Budulínek babičce a dědečkovi?

2) Popis obrázku

Pomůcky: Obrázek/ ilustrace z knihy Koho sežere vlk?

Motivace: V té knížce je jeden obrázek o naší pohádce. Pozorně si ho prohlédněte. Co na něm můžeme vidět? Co do obrázku nepatří?

Popis činnosti: Děti za minimální pomoci paní učitelky popisují ilustraci z knihy. Paní učitelka podporuje děti vodíciemi a motivačními otázkami. Co je to? Co vidíš? Co do pohádky nepatří?

3) Procvičení dějové posloupnosti

Pomůcky: obrázky znázorňující děj pohádky, vyrobená knížka ze čtvrtky velikosti A3

Motivace: Pojďme si zase vyrobit naši knížečku, abychom si doma nebo zase někdy příště mohli pohádku vyprávět a zároveň si zkontrolovat, jestli si děj pohádky pamatujeme.

Popis činnosti: Děti si seřadí obrázky znázorňující děj pohádky tak, jak jdou správně za sebou. Nakonec si obrázky mohou vybarvit.

4) Přiřazení protikladů

Pomůcky: obrázky znázorňující protiklady k obrázkům v deníčku, lepidlo

Motivace: Jaký ten Budulínek byl? Neposlušný, výborně! A jaký měl být? Hodný, poslušný, ano! Podívejte se do deníčku, máme tu obrázky. Co jednotlivé obrázky znamenají? Pojďme si je společně pojmenovat. Teď k obrázkům v deníčku přiřadíme obrázky, na kterých je vždy jejich opak.

Popis činnosti: Děti k sobě přiřazují jednotlivé obrázky a lepí je do svého deníčku. Každý obrázek pojmenují.

Reflexe lekce:

U této lekce jsem opět použila obrázkové čtení, které stejně jako u pohádky Tři malá prasátka děti zvládly bez problémů. Když děti neřekly správně tvar slova, společně jsme chybu opravili a zopakovali si slovo ve správném tvaru.

V závěru této lekce děti měly za úkol k sobě přiřadit dvojice protikladů. U některých obrázků bylo těžké určit, o co se přesně jedná, ale když jsme si jednotlivé obrázky s dětmi pojmenovali, nedělalo jim problém dvojice najít.

Nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Pohádkové pexeso O Budulínkovi
- Dramatizace pohádky – vstoupení do role postavy
- Malování ilustrace pohádky
- Počítání do 4 – lištičky v doupěti

4.12. Lekce s pohádkou O veliké řepě

Kniha: Nejkrásnější pohádky pro nejmenší

Autor: ilustrovala Vlasta Švejdová

Anotace knihy:

Viz. lekce 4.9.

Cíl aktivity:

- Rozvoj aktivní a pasivní slovní zásoby – členové rodiny, zvířata
- Rozvoj předmatematických představ, smyslového vnímání, paměti a jemné motoriky
- Procvičování časové orientace
- Procvičení čtenářské strategie předvídání

Aktivity před čtením

1) Předvídání, o jaký příběh půjde a seznámení s postavami

Pomůcky: obrázky postav z pohádky (dědeček, babička, vnučka, pes, kočka, myš), kouzelný pytel, vlk Pepa

Motivace: Těšíte se jako já a Pepa na další pohádku? No tak se pojd'me podívat, o jakou půjde tentokrát.

Popis činnosti: Děti si postupně vytahují z kouzelného pytle nápovědy v podobě jednotlivých postav z pohádky, včetně řepy. Všechny obrázky společně s paní učitelkou pojmenují a její název si vytleskají.

Obrázek 8 Práce s kouzelným pytle

Aktivity v průběhu čtení

1) Čtení pohádky a dramatizace pomocí obrázků s kolíčky

Pomůcky: obrázky postav z pohádky (dědeček, babička, vnučka, pes, kočka, myš), kniha

Motivace: Teď už se ale pohodlně uvelebte a poslouchejte, protože pohádka začíná.

Popis činnosti: Paní učitelka dětem předčítá pohádku a jednotlivé postavy postupně připevňuje pomocí kolíčků tak, jak jdou v pohádce za sebou.

Aktivity po čtení

1) Uspořádání postav

Pomůcky: obrázky postav z pohádky (dědeček, babička, vnučka, pes, kočka, myš)

Motivace: Pamatujete si, jak šly jednotlivé postavy po sobě? Zkusme je dát za sebe tak, jak to bylo v pohádce.

Popis činnosti: Děti seřadí jednotlivé postavy za sebe. Paní učitelka se jich pak ptá na doplňující otázky.

- Kdo je první?
- Kdo je poslední?
- Kdo je hned před ...?
- Kdo je hned za ...?
- Kolik je lidí?
- Kolik je zvířátek?
- Kolik obrázků celkem máme?

2) Vyrábění řepy

Pomůcky: krepový papír (zelený, červený), lepidlo, deníček

Motivace: Pojdme si každý jednu takovou řepu vyrobit.

Popis činnosti: Děti si natrhají krepový papír na malé kousky a ty postupně lepí do vyznačeného prostoru, který má tvar řepy.

3) Jak roste řepa?

Pomůcky: obrázky znázorňující časovou posloupnost, jak roste řepa a jak se o ni postupem času dědeček stará

Motivace: Jak ale taková řepa roste? Co správný zahradník nejprve musí dělat, aby mu řepa vyrostla?

Popis činnosti: Děti seřadí obrázky růstu řepy tak, jak by měly jít po sobě, od semínka, po velkou řepu a zároveň obrázky toho, jak se o řepu dědeček stará. Vše děti doplňují do svých deníčků do připravených okének.

Reflexe lekce:

I u této lekce děti velice brzy uhodly, o jakou pohádku se bude jednat. Myslím si, že jsem vhodně zvolila doprovodné obrázky s kolíčky, jelikož dětem napomohly orientovat se v příběhu a odpovědět na otázky v další aktivitě. Tyto doprovodné obrázky se dají použít i pro sestavení řady od nejmenšího po největší, či naopak. Mladší děti nedokázaly odpovědět na otázky, které se týkaly předmatematické gramotnosti a určit postavy, které jsou hned před,

nebo hned za. V této aktivitě mladším dětem pomohli starší kamarádi. Dětem se moc líbila aktivita zaměřená na seřazení obrázků znázorňujícího růst řepy. To jsme si pak společně zkusili znázornit i pohybem.

Návrh nabídky dalších činností, kterými lze navázat na pohádku

- Výroba knížky s dějovou posloupností
- Ochutnávka řepy
- Barvení látky pomocí řepy
- Sazení semínka, pozorování růstu rostliny

5. Vyhodnocení

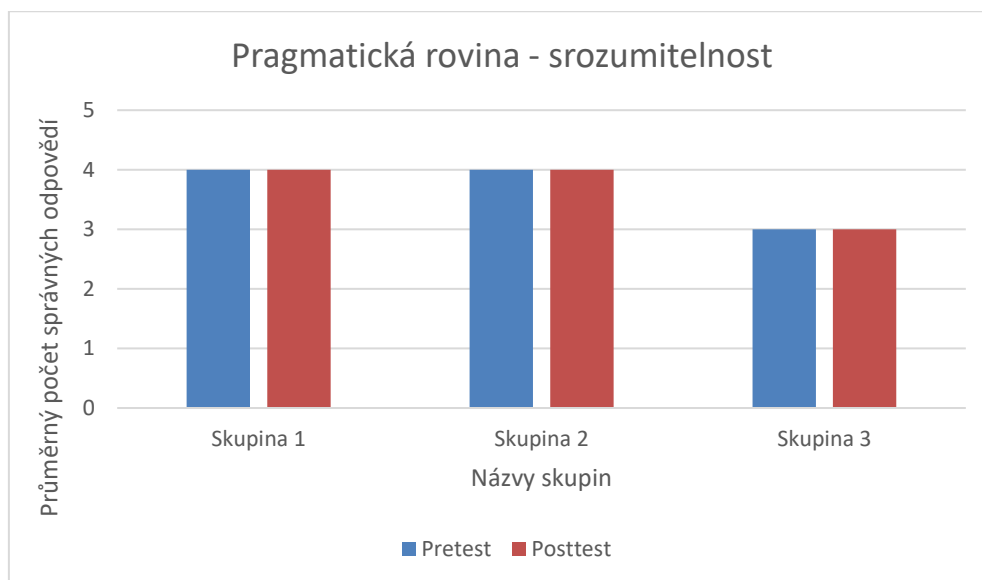
Cílem mé diplomové práce bylo navrhnout a realizovat lekce zaměřené na jazykovou podporu dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole a reflektovat jejich účinnost. V rámci mé diplomové práce jsem navrhla celkem 12 lekcí, které jsem realizovala se dvěma skupinami dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole. Pomocí lekcí jsem u dětí rozšiřovala pasivní i aktivní slovní zásobu, samostatné vyjadřování, porozumění a gramatiku českého jazyka. Zásadní částí byl výběr vhodné dětské literatury, která by byla rozmanitá a napomohla u dětí s odlišným mateřským jazykem k rozvoji jednotlivých jazykových rovin řeči. Zvolila jsem jednoduché kumulativní pohádky, které díky opakování jedné části děje a následného přidání nového prvku, jsou pro děti dobře zapamatovatelné. Dále jsem zvolila příběhy ze současné dětské literatury, které jsou dle mého názoru pro děti přitažlivé a mají hodně ilustrací, které dětem napomáhají k porozumění textu, ač některá slova neznají. Mají tak funkci obrázkové podpory vedoucí k lepšímu porozumění děje. Zvolila jsem i knihu, která obsahuje takzvané obrázkové čtení. Pro tyto knihy je typické, že některá slova jsou v textu nahrazena obrázkem. Kniha, kterou jsem do své diplomové práce zvolila, obsahovala několik obrázků. Děti tak musely zvolit vhodný obrázek, který zapadá do příběhu a dané slovo řící ve správném tvaru. Tím jsem u dětí rozvíjela nejen morfologickou stránku jazyka, ale i rozšiřovala slovní zásobu. Nedílnou součástí výběru dětské literatury do mé diplomové práce byly i beztextové knihy. S dětmi jsem si o jednotlivých ilustracích povídala a snažila jsem se, aby mi děti odpovídaly v celých větách a zaměřily se na co nejvíce detailů, které na ilustracích mohly

vidět. Celkový výběr všech knih a pohádek, které jsem zvolila, se v práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem osvědčil. Důležité byly také didaktické pomůcky, jako obrázkové pohádkové puzzle, různé skládačky, maňásci, velký plyšový vlk Pepa, připravené pracovní listy a vytvořená portfolia, díky kterým si děti pohádky a příběhy z lekcí mohou připomenout a například je vyprávět doma rodičům, a pokračovat tak ve svém jazykovém rozvoji i v domácím prostředí. Tak tomu bylo u Skupiny 1, která na lekce navázala i doma. Děti si s rodiči zopakovaly jednotlivé aktivity, převyprávěly jim příběhy a pohádky a povídaly si o všech dobrodružstvích, která s vlkem Pepou zažily.

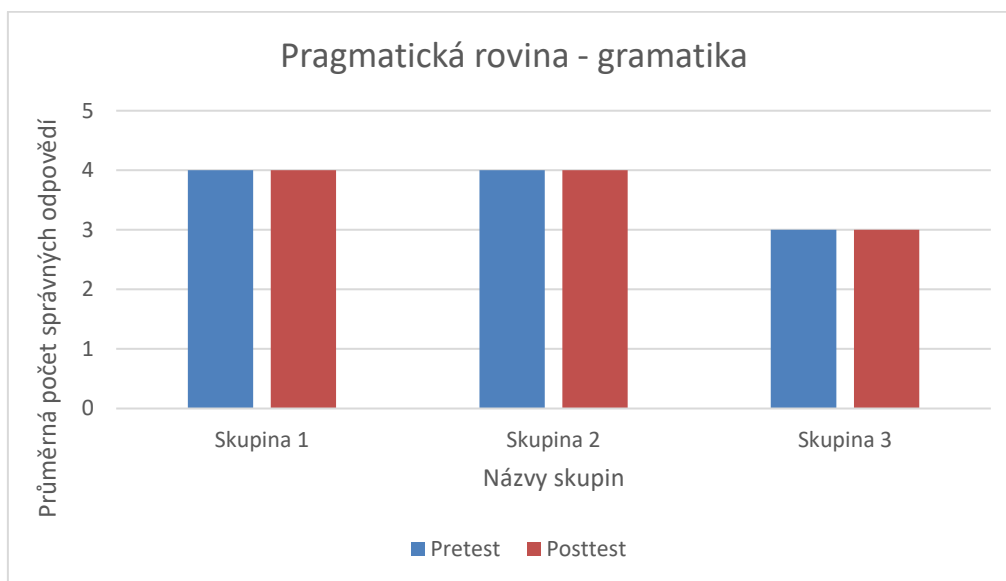
Abych mohla sledovat účinnost lekcí a pokroky jednotlivých skupin, každému z dětí jsem vytvořila kazuistiku a u všech dětí jsem provedla diagnostiku úrovně českého jazyka (pretest), kterou jsem si vytvořila pro tuto diplomovou práci. Stejnou diagnostiku jsem u dětí provedla i na konci svého výzkumu (posttest), jelikož každá skupina měla jinou úroveň jazykové podpory.

Výsledky porovnání pretestů a posttestů všech tří skupin v jednotlivých jazykových rovinách řeči:

1) Pragmatická rovina

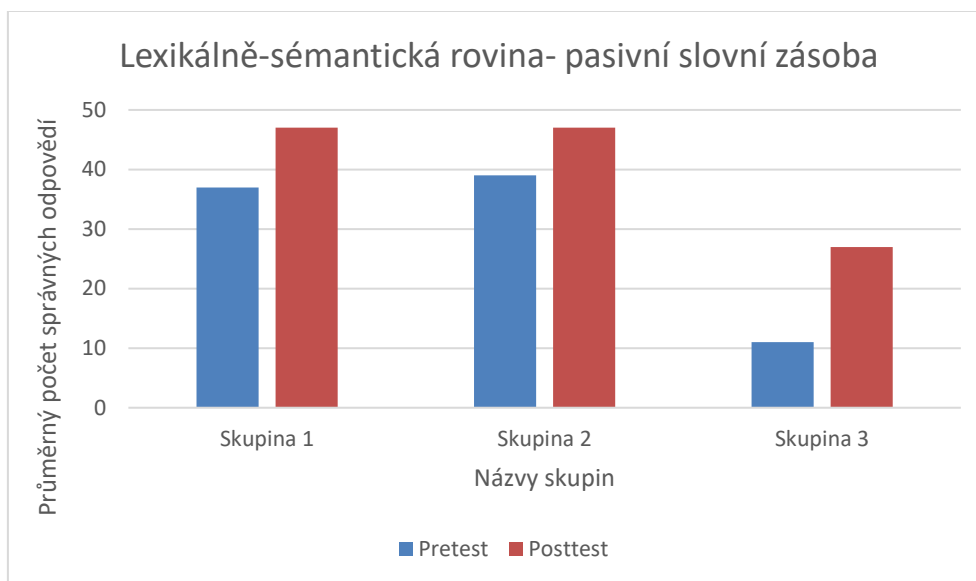
Graf 1 Pragmatická rovina - srozumitelnost

Graf 2 Pragmatická rovina - gramatika

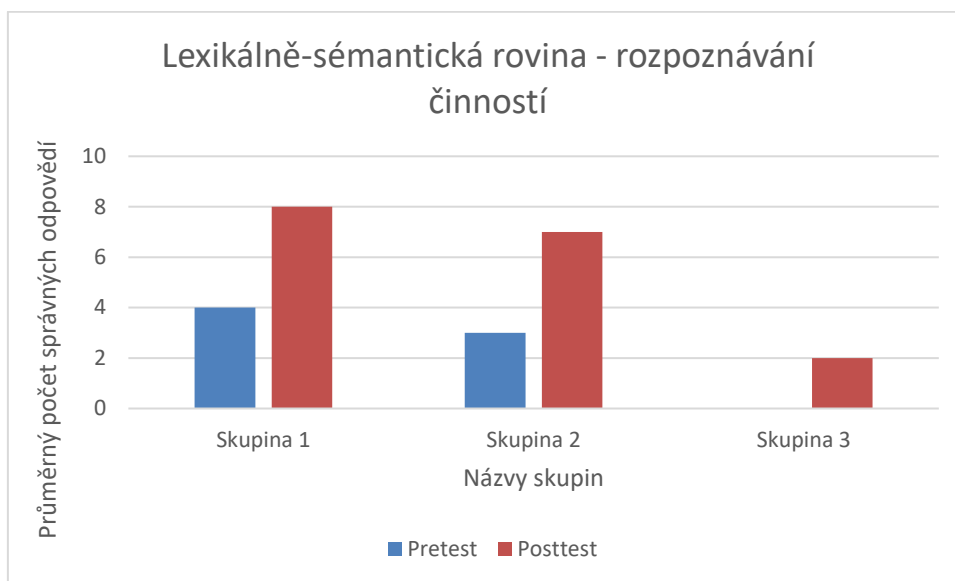
Pragmatickou rovinu jsem zvolila jako úvod do diagnostiky. S dětmi jsem se nejprve pozdravila a následně jsem se jich ptala na základní otázky, jako: „Jak se jmenuješ? Jak se jmenuje maminka? Jaká je tvá oblíbená hračka?“. U dětí jsem sledovala, jak na jednotlivé otázky dokáží reagovat, jestli odpovídají srozumitelně a jestli jsou odpovědi gramaticky správně. Jak vyplývá z grafu, v oblasti pragmatické úrovně jsou na tom Skupina 1 a Skupina 2 stejně. Děti v obou skupinách mi na většinu otázek dokázaly odpovědět a jejich odpovědi byly srozumitelné a gramaticky správně. U dětí ve Skupině 3 bylo zřejmé, že otázkám často nerozumí, a tudíž nevědí, co říci. Na stejnou otázku mi většinou nebyly schopné odpovědět ani v posttestu.

2) Lexikálně-sémantická rovina

Graf 3 Lexikálně-sémantická rovina - pasivní slovní zásoba

Lexikálně sémantická rovina je rovinou slovní zásoby. (Bednářová, Šmardová, 2007). Tuto rovinu jsem si rozdělila na aktivní a pasivní slovní zásobu. V části zaměřené na pasivní slovní zásobu, kdy děti odpovídaly na otázku: „Co je to?“, mohly dosáhnout celkem 50 správných odpovědí. K dispozici jsem měla obrázky k jednotlivým slovům a děti popsaly, co na daném obrázku je. Obrázky se vztahovaly k různým oblastem: zvířata, oblečení, jídlo, dopravní prostředky a barvy. Skupina 1 a 2 jsou na tom opět podobně. Děti v obou skupinách neuměly například pojmenovat tučňáka a papriku. Děti ze Skupiny 1 prokazovaly větší pokrok než děti ze Skupiny 2. Některé obrázky uměly správně pojmenovat, ale použily špatné tvary těchto slov. Například slovo „žiraf“, nebo slovo „zajček“. Děti ze Skupiny 3 udělaly v této oblasti největší pokrok. Nejvíce slov znaly v oblasti oblečení a nejméně správných odpovědí bylo v oblasti barev. Některé děti občas použily k pojmenování obrázku citoslovce. Občas odpovídaly v jiném jazyce. Vše tedy značí tomu, že rozuměly otázce, kterou jsem jim položila, ale nedokázaly mi ve většině případů odpovědět v českém jazyce.

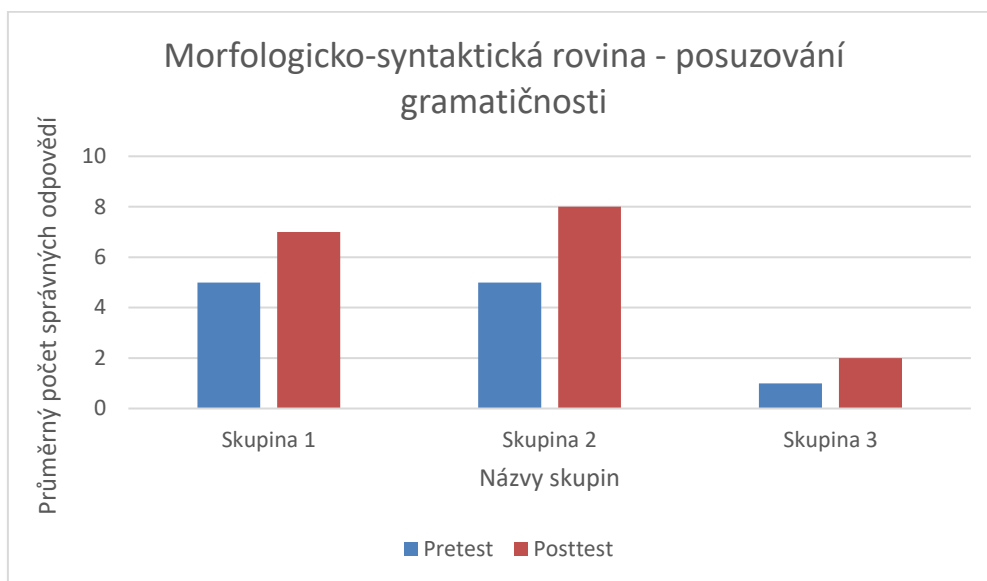

Graf 4 Lexikálně-sémantická rovina - rozpoznávání činností

Dalším úkolem bylo rozpoznávání činností. K této aktivitě jsem opět měla k dispozici obrázky, na kterých byly vyobrazeny různé činnosti. Například koupat se, spát, sedět, fotit atd. Ke zlepšení došlo u všech tří skupin. Skupina 3 měla v pretestu problém česky popsat většinu činností. V posttestu už měly děti více správných odpovědí. Největší zlepšení bylo patrné u Skupiny 1. U dětí s ruskou národností se vyskytovaly chyby u koncovek sloves, např. plavá.

3) Morfologicko-syntaktická rovina

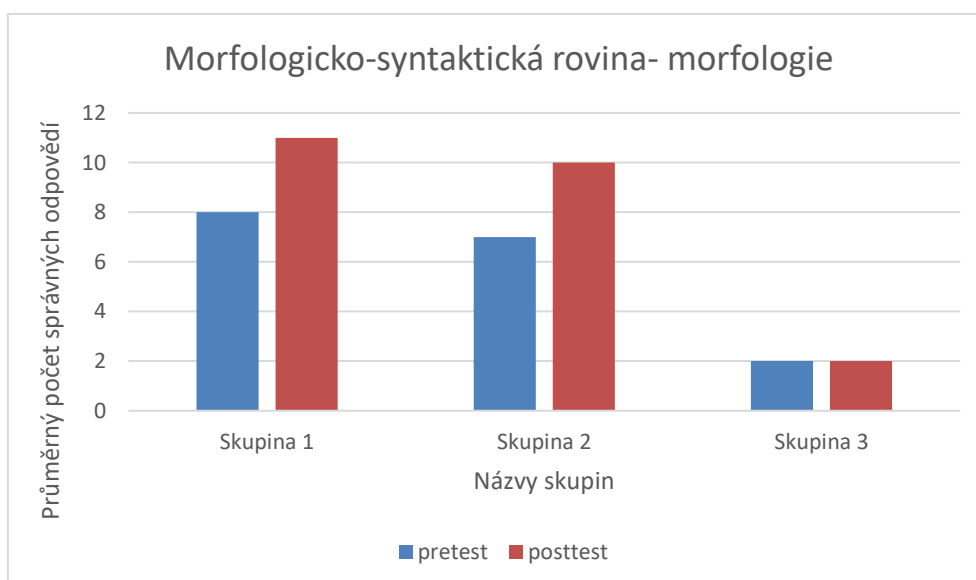
V této rovině jsem u dětí posuzovala gramatičnost, morfologii a reakci na jednoduché instrukce.

Graf 5 Morfologicko-syntaktická rovina - posuzování gramatičnosti

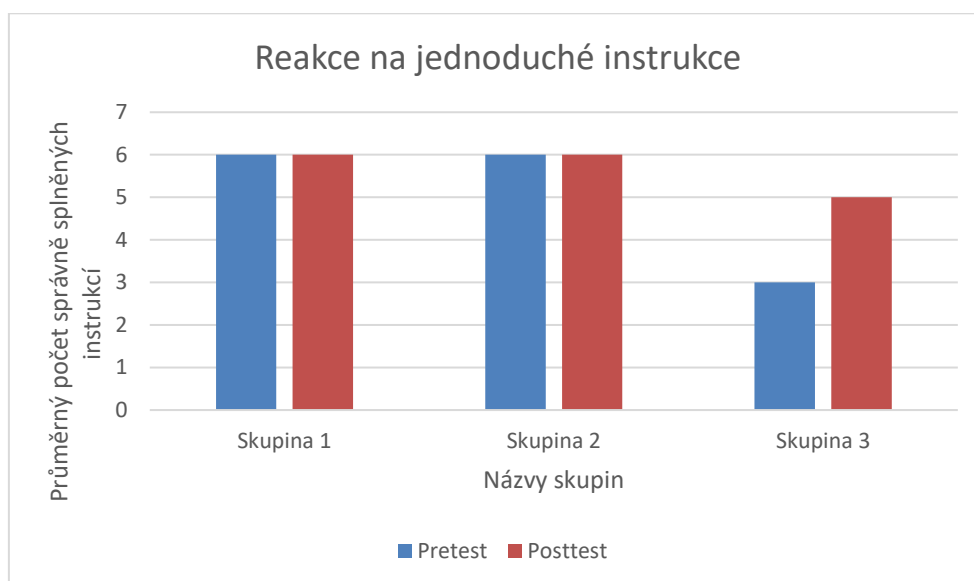
Děti ve skupině 3 měly s touto rovinou velký problém. Nerozuměly tomu, co mají dělat a nedokázaly mi tak na většinu z otázek odpovědět.

V první aktivitě jsem dětem přečetla větu a jejich úkolem bylo říci, jestli ji říkám správně nebo ne a případně ji opravit. V posttestu měly nejlepší výsledky děti ze Skupiny 2. Rusové opět u sloves používali špatnou koncovku -á (např. skáká, koupá) a u zvratných sloves při opravě vynechali zvratné zájmeno si.

Graf 6 Morfologicko-syntaktická rovina - morfologie

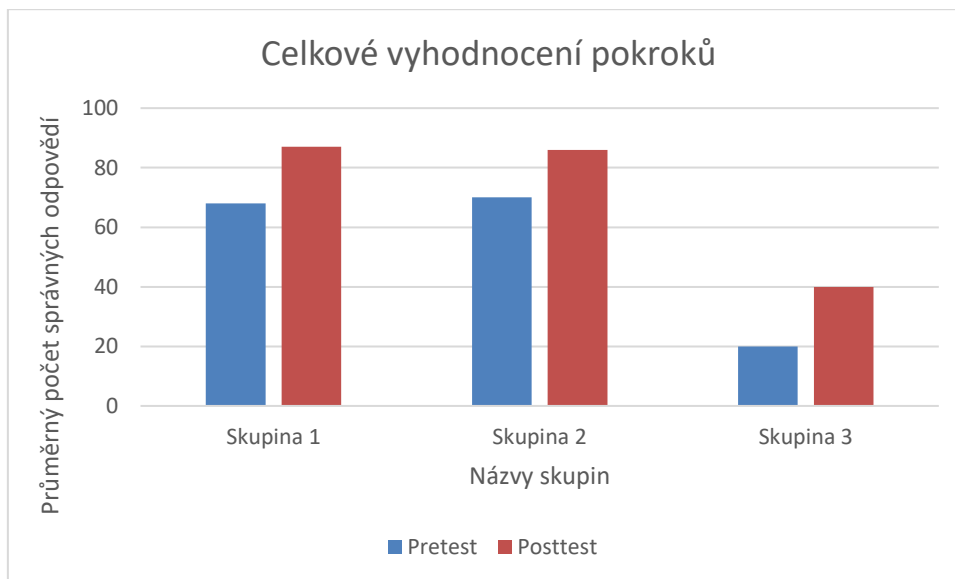
V druhém úkolu šlo o skloňování podstatných jmen v množném čísle. Dětem jsem vždy řekla podstatné jméno v jednotném čísle a následně jsem jim řekla větu s množným číslem a děti měly doplnit podstatné jméno ve správném tvaru. Děti za Skupiny 1 a Skupiny 2 se oproti pretestu zlepšily. Děti ze Skupiny 3 vykazovaly jen velmi mírné zlepšení, které na průměrných výsledcích nebylo znát.

Graf 7 Reakce na jednoduché instrukce

Třetím úkolem byla reakce na jednoduché instrukce. Zadala jsem dětem instrukce a děti je měly splnit. Skupiny 1 a 2 všechny instrukce v pretestu i posttestu splnily bez problémů. Děti ze Skupiny 3 v pretestu dokázaly reagovat pouze na pár instrukcí a na některé až s doplňujícími informacemi. V posttestu u nich došlo ke zlepšení.

5.1. Shrnutí vyhodnocení

Graf 8 celkové vyhodnocení pokroků

Každá ze skupin měla jinou úroveň jazykové podpory. Na porovnání lze pohlížet ze dvou pohledů – nejvyšší úspěšnost v celkové diagnostice a výše pokroku oproti prvotnímu testování.

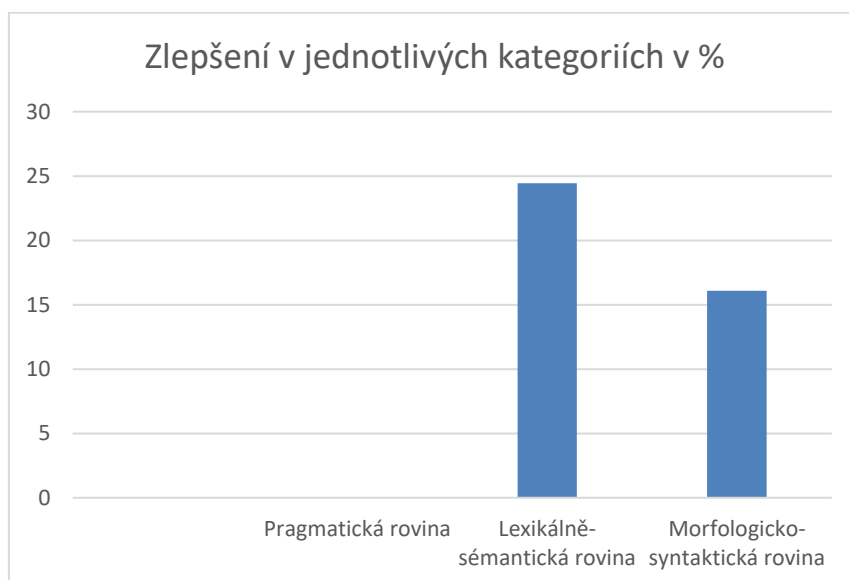
Hypotéza 1 zjišťovala nejvyšší úspěšnost v porovnání všech tří skupin.

Hypotéza 1 se potvrdila. První skupina, která měla nejvyšší úroveň jazykové podpory, dosáhla nejvyšší úspěšnosti. Skupina 1 je ovšem úspěšnější oproti Skupině 2 pouze o jednu správnou odpověď. Nelze tedy závazně predikovat, že vyšší jazyková podpora bude vždy znamenat i vyšší následnou úroveň v českém jazyce. Myslím si, že pokud by dětem ze Skupiny 2 byla dána stejná úroveň jazykové podpory, jako Skupině 1, dosáhly by vyšších úspěchů. Skupina 1 by oproti tomu bez podpory v domácím prostředí nedosáhla takové úrovně výsledků a v rámci srovnávání by, dle mého názoru, zaostávala za Skupinou 2. Výsledky zkoumání aktivní slovní zásoby nelze objektivně obodovat a z tohoto důvodu nebyly ani zahrnuty do celkového srovnání. Skupina 3 v celkové úspěšnosti zaostala za zbývajícimi skupinami. I tuto skutečnost bylo možné předpokládat na začátku zkoumání, jelikož děti měly nejnižší úroveň jazykové podpory a v rámci jazykové úrovně českého jazyka na tom byly oproti ostatním zkoumaným dětem výrazně hůře.

Hypotéza 2 zjišťovala největší pokrok oproti pretestu v porovnání všech 3 skupin.

Hypotéza se nepotvrdila. Z pohledu výše pokroku oproti prvotnímu testování se Skupina 3 jeví jako nejuspěšnější. Oproti pretestu získala v posttestu v průměru o 20 správných odpovědí více. Tento výsledek je ale důsledkem toho, že děti ze Skupiny 3 měly na počátku nejmenší znalosti a měly tedy největší prostor pro zlepšení. Druhé nejvyšší zlepšení lze pozorovat u Skupiny 1. Zde je možné přisuzovat zlepšení nejvyšší úrovni podpory jazykové úrovně, a to jak v rámci lekcí v mateřské škole, tak i v domácím prostředí. Nejmenšího zlepšení dosáhla Skupina 2.

Hypotéza 3 zkoumá zlepšení všech skupin na lexikálně-sémantické rovině.

Graf 9 zlepšení v jednotlivých kategoriích v %

Hypotéza se potvrdila. Z výše uvedeného grafu můžeme vyčíst, že v lexikálně-sémantické rovině došlo k největšímu procentuálnímu zlepšení a to o 24,4 %. Tento fakt je ovlivněn i tím, že všechny lekce měly jako jeden z cílů rozvoj pasivní i aktivní slovní zásoby, která je součástí právě zmíněné lexikálně-sémantické roviny. Ačkoliv se Skupina 3 neúčastnila lekcí, mohu s jistotou říci, že i pouhá přítomnost dětí v mateřské škole a každodenní kontakt s vrstevníky a učitelkou hovořícími českým jazykem má velký vliv zejména i na rozvoj slovní zásoby, což potvrzují i data z výše uvedeného grafu. V morfologicko-syntaktické rovině došlo ke zlepšení o 16,1 %. V pragmatické rovině nedošlo k žádnému zlepšení. Ke zlepšení nedošlo, jelikož dvě skupiny ze tří dosáhly

maximálního počtu bodů již v pretestu a Skupina 3 měla stále stejný problém s jednou otázkou, tudíž ani u nich nedošlo k žádnému posunu.

Hypotéza 4 předpokládala, že nejmenšího bodového zlepšení dosáhnou všechny děti s OMJ na morfologicko-syntaktické rovině.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Jak jsem již u hypotézy 3 popisovala, nejmenšího bodového zlepšení dosáhly všechny děti v pragmatické rovině z důvodu dosažení maximálního počtu bodů již v pretestu. Pokud bychom ale pragmatickou rovinu z tohoto důvodu vyloučili, pak by se hypotéza 4 potvrdila. Nejmenší bodové zlepšení u morfologicko-syntaktické roviny jsem předpokládala i z důvodu, že tato rovina je obtížná i pro děti, které mají český jazyk jako jazyk mateřský, a zároveň děti z výzkumného vzorku byly ve věku 3 až 4 let, kdy podle Bednářové, Šmardové (2011, s. 29) „dysgramatismy, tj. neobratnosti v tvarosloví či větosloví, považujeme za fyziologické“.

IV. Diskuze

Tato diplomová práce je dle mého názoru přínosem i inspirací, jak pracovat s dětmi s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole, a jak u nich rozvíjet a podporovat český jazyk. Současně mi tato práce byla odrazovým můstkem a zrcadlem, ve kterém nyní po dokončení vidím i jisté prostory pro zlepšení.

V první řadě bych se před zahájením podobného výzkumu zaměřila na pečlivější rozřazení dětí do jednotlivých skupin s různou úrovní jazykové podpory vzhledem k jejich počáteční jazykové úrovni. Maxe, jehož počáteční jazyková úroveň českého jazyka byla na nejnižší úrovni, bych tedy zařadila do skupiny, jejíž jazyková podpora byla ze všech skupin největší – podpora v rámci lekcí v MŠ a současně v domácím prostředí. Tato skutečnost by se výrazně projevila ve výsledcích nejen jednotlivce, ale i celých skupin. Zároveň bych také vytvořila samostatnou skupinu pro děti s téměř nulovou počáteční jazykovou úrovní a sestavila pro ně speciální lekce, které by byly dětem tzv. „šité na míru“, tedy byly by jednodušší, názornější, intenzivnější a samozřejmě úměrné jejich věku.

Dalším faktorem, který mohl výsledky ovlivnit, byla povaha dětí, jejich přirozený intelekt a míra vnitřní motivace. Každé z dětí je jedinečné a je potřeba ke každému přistupovat individuálně s přihlédnutím k jeho potřebám a možnostem. Některé děti jsou mnohem více společenské, aktivní a rády se zapojují do všech druhů aktivit, a naopak některé děti jsou stydlivé a jejich vnitřní motivace není tak velká. Jsou i děti, které nechtějí spolupracovat a je proto obtížné s nimi navázat spolupráci. V tomto případě je dobré děti motivovat a do výuky zařazovat různorodé činnosti, které víme, že děti baví, a hlavně jim dát prostor a čas a netlačit na ně za každou cenu. Také vrozený intelekt hraje v osvojování cizího jazyka velkou roli. Děti s vyšším přirozeným intelektem jsou učenlivější a dosahují pokroků rychleji a snadněji, než jiné děti a není tedy potřeba s nimi pracovat tak intenzivně. Naopak méně nadané děti potřebují větší podporu ze strany jak mateřské školy, tak i rodiny.

Své metodické postupy při organizaci lekcí jsem porovnála s publikací Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách (Linhartová, Loudová Stralczynská, 2018). Tato publikace uvádí, že organizace lekcí by měla být ve skupině maximálně osmi dětí, každá lekce by měla trvat 30-60 minut v závislosti a věku dětí, kurz by měl probíhat

minimálně 1x týdně, děti by měly být rozděleny do skupin podle věku, případně podle jazykové úrovně, a na jednotlivé lekce by měl být vyčleněn vhodný prostor. Všechny tyto body splňovaly i mnou zvolené lekce. Dále jsem používala různorodé činnosti, do kterých jsem zapojila i pohyb, jako motivaci jsem volila aktivity obsahující tajemství a překvapení, což pro děti bylo velice atraktivní a poutavé, využívala jsem aktivity, které rozvíjely všechny smysly, a hlavně jsem dbala na to, aby při jednotlivých lekcích panovala klidná, hravá, vstřícná a bezpečná atmosféra. Od metod a principů kurzu, které výše zmíněná publikace uvádí, se mnou zvolené lekce liší v principu postupu od reálných předmětů k obrázkům a fotografiím. Ač si uvědomuji, že tento princip je velice důležitý, je těžké a prakticky nemožné v některých případech tento princip dodržet, a to zejména vzhledem k mnou zvolenému výběru dětských knih a příběhů, jako hlavnímu prostředku jazykové podpory - například seznámení dětí s různými druhy divokých zvířat (např. vlk, liška, medvěd, ...) či nereálnými postavami z příběhů.

V. Závěr

V této diplomové práci jsem se v teoretické části věnovala rozvoji jazyka a řeči, možnostmi rozvoje čtenářské pregramotnosti, rozmanitosti literatury pro děti a specifickým dětí s odlišným mateřským jazykem, jejich začlenění do společnosti a množnostmi jejich jazykové podpory. V praktické části jsem pracovala se třemi skupinami dětí s odlišným mateřským jazykem, které měly každá jinou úroveň jazykové podpory. Navrhla jsem 12 lekcí s knihou, které by u dětí podporovaly jazykovou úroveň českého jazyka. U všech skupin zapojených do výzkumu jsem provedla vstupní a výstupní diagnostiku a výsledky pokroků jsem porovнала.

Cílem mé diplomové práce bylo navrhnout a realizovat lekce zaměřené na jazykovou podporu dětí s odlišným mateřským jazykem prostřednictvím práce s knihou v mateřské škole a reflektovat jejich účinnost v jednotlivých rovinách řeči u tří skupin dětí s odlišnou úrovní jazykové podpory. Tento cíl jsem naplnila v průběhu praktické části.

V rámci lekcí, které jsem v této diplomové práci navrhla a realizovala, se mi osvědčily metody, které rozvíjejí některé z částí jazykových rovin. Jedná se zejména o slovní zásobu, morfologii, gramatiku a samostatné vyjadřování. V rámci lekcí jsem tedy využila převážně metody slovní, dialogické, situační a inscenační, metody obsahující myšlenkové operace, a metodu didaktické hry. Při čtení příběhů a pohádek jsem zvolila metody vyprávění a předčítání. Díky těmto metodám mohly děti poslouchat český jazyk, jeho správnou výslovnost, morfologii a gramatiku. Metodu didaktické hry jsem použila u několika lekcí, kdy jsem se ptala dětí na otázky vztahující se k příběhu, jeho ději nebo postavám. Dialogické a demonstrační metody jsem zvolila hlavně k rozvoji slovní zásoby a metody situační a inscenační a metody myšlenkových operací k rozvoji paměti a upevnování získaných vědomostí. Všechny tyto metody se osvědčily a i podle vyhodnocení výzkumné části je zřejmé, že vedly k rozvoji českého jazyka u dětí s odlišným mateřským jazykem.

Podařilo se mi zjistit, že jazyková podpora u dětí s odlišným mateřským jazykem v jakékoliv kvalitní podobě má významný vliv na jejich vývoj v českém jazyce. Byť u testovaných skupin dětí neprobíhala stejná jazyková podpora, všechny dosáhly znatelného zlepšení. Pro práci s knihou, která by u dětí měla rozvíjet schopnosti, dovednosti

a znalosti spojené s čtenářskou pregramotností a jazykem je zapotřebí několika faktorů. Jedním z nich je vhodně zvolená kniha, pohádka či literární text, který bude vhodný pro děti předškolního věku, bude doprovázen ilustracemi či různými didaktickými pomůckami, které dětem pomohou při pochopení děje a předčítaného textu. Dalším důležitým faktorem jsou vhodně zvolené metody práce s textem. Metody by u dětí měly podporovat zájem o učení, měly by vycházet z jejich základních potřeb a zájmů a mělo by docházet k jejich střídání s ohledem na cíle zvolených aktivit. Posledním z faktorů je spolupráce a podpora dětí i v domácím prostředí skrze rodinu.

Je důležité dětem s odlišným mateřským jazykem zprostředkovat jazykovou podporu co nejdříve a knihy a aktivity s nimi spojené jsou nejen v mateřské škole, dle mého názoru, ideální pomůckou. Nejen že napomohou v komplexním rozvoji, jehož součástí je i jazykový rozvoj, ale také vedou děti ke kladnému vztahu ke knihám, naslouchání a kritickému myšlení.

Zdroje

BAHBOUH, Radvan. *Pohádka o ztracené krajině: Psychologie sebekoučování*. Ilustroval Jaroslava BIČOVSKÁ. Praha: Qed Group, 2010. ISBN 978-80-86149-61-5.

BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit: řečová výchova dítěte od narození do sedmi let*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2008. ISBN 978-80-87156-02-5.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 2., přeprac. vyd. Praha: ISV, 2000. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-57-9.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Druhé vydání. Praha: SPN, 1989. ISBN 14-283-89.

HÁJKOVÁ, Eva. *Jazyková výchova dětí s odlišným mateřským jazykem v české mateřské škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN 978-80-7290-849-3.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Druhé, rozš. vydání. Praha: Albatros, 1987, 111 s. ISBN 13-851-87.

KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem z hlediska přípravy učitele*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2162-9.

KRYČOVÁ, Marta. *Činnosti k rozvoji řečových dovedností dětí v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2018]. ISBN 978-80-7496-376-6.

KUCHARSKÁ, Anna. *Riziko dyslexie: pregramotnostní schopnosti a dovednosti a rozvoj gramotnosti v rizikových skupinách*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-784-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3080-6.

LACHOUT, Martin. *Bilingvismus a bilingvní výchova na příkladu bilingvismu česko-německého*. Praha: Togga, 2017. ISBN 978-80-7476-128-7.

LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách*. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8.

MILLER, Debbie. *Reading with meaning: teaching comprehension in the primary grades*. Portland, Me.: Stenhouse Publishers, c2002. ISBN 1571103074

MLČOCHOVÁ, Markéta. *Povídám, povídám pohádku: pracovní sešit pro rozvoj vyjadřovacích dovedností předškoláků*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1103-7.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Knih jako prostředek výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, 1984.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk v kostce: pro střední školy*. 2. vyd. Praha: Fragment, 2009. V kostce (Fragment). ISBN 978-80-253-0950-6.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.

TOMAN, J., *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury: Pro studenty učitelství 1. stupně ZŠ*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1992. ISBN 80-7040-055-2.

TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

Právní normy:

Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Časopisy:

VOLDŘICHOVÁ, Michaela. *Vývoj řeči u dětí předškolního věku*. Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství. Praha: Portál, 2014, 20(9-10), 32-33. ISSN 1211-6858.

KROPÁČKOVÁ, Jana, Radka WILDOVÁ a Anna KUCHARSKÁ. Pojetí a rozvoj čtenářské pregramotnosti v předškolním období. *Pedagogická orientace: vědecký časopis České pedagogické společnosti*. Brno: Česká pedagogická společnost 1967-, 2014, 24(4), 488-509. ISSN 1211-4669.

Internetové zdroje:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělání [online]. Praha: MŠMT, 2008 [cit. 2019-18-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

Čtenářská gramotnost ve výuce- Metodická příručka [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf

METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Čtenářská gramotnost – cesta ke vzdělání* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://projekty.osu.cz/svp/opory/pdf-metelkova-ctenarska-gramotnost-cesta-ke-vzdelavani.pdf>

Český statistický úřad. Data - vzdělávání cizinců [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-vzdelavani-cizincu>

Český statistický úřad. Data - vzdělávání cizinců: Mateřské, základní, střední, vyšší odborné školy a konzervatoře [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/materske-zakladni-stredni-vyssi-odborne-skoly-a-konzervatore>

DĚTI/ŽÁCI–CIZINCI A DĚTI/ŽÁCI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/ciz>

Děti a žáci s OMJ [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/deti-zaci-s-omj>

PODPORA ROZVOJE ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM A ZÁKLADNÍM VZDĚLÁVÁNÍ [online]. [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Podpora-rozvoje-ctenarske-gramot>

Akademické práce:

RONKOVÁ, Jolana. *Rozvoj čtenářské gramotnosti: Edukační model na bázi metody Podvojného zápisu*. Praha, 2015. Disertační práce: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky.

Literatura použita v praktické části:

DONALDSON, Julia. *Gruffalo*. Ilustroval Axel SCHEFFLER, přeložil Jana HOOK. Praha: Svojtka & Co., 2017. ISBN 978-80-256-2276-6.

DUDEK, Adolf. *Zvířátka a domeček*. Praha: Sid & Nero, 1994. ISBN 80-901437-2-5.

DZIUBAK, Emilia. *Rok v lese*. Přeložil Michael ALEXA. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-332-6.

FLOOD, Ciara. *Ti otravní králíci*. Přeložil Jaroslav KUČERA. Praha: Svojtka & Co., 2015. ISBN 978-80-256-1571-3.

JEFFERS, Oliver. *Tady jsme doma: planeta Země pro úplné začátečníky*. Přeložil Lucie KELLNEROVÁ KALVACHOVÁ. Praha: Euromedia, 2018. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-7549-902-8.

JECHOVÁ, Šárka. *Pohádky k povídání: [s jednoduchými úkoly pro rozvoj řeči a dalších dovedností]*. Olomouc: Rubico, 2014. Hrátky. ISBN 978-80-7346-080-8.

MLČOCHOVÁ, Markéta. *Povídám, povídám pohádku: pracovní sešit pro rozvoj vyjadřovacích dovedností předškoláků*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1103-7.

STARÁ, Ester. *Koho sežere vlk?: 7 pohádek, jak je znáte i neznáte*. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: 65. pole, 2017. Políčko. ISBN 978-80-87506-89-9.

TREVISAN, Irena. *V lese plném zvuků*. Ilustroval Luna SCORTEGAGNA, přeložil Martina ŠÍMOVÁ. Praha: Dobrovský, 2019. Drobek. ISBN 978-80-7585-642-5.

Nejkrásnější pohádky pro nejmenší. Ilustroval Vlasta ŠVEJDOVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2017. ISBN 978-80-7485-128-5.

Seznam tabulek:

Tabulka 1 Identifikační údaje – Pavel	107
Tabulka 2 Testování pragmatické roviny – Pavel	107
Tabulka 3 Pasivní slovní zásoba – Zvířata – Pavel	108
Tabulka 4 Pasivní slovní zásoba – Dopravní prostředky – Pavel	108
Tabulka 5 Pasivní slovní zásoba – Barvy – Pavel	109
Tabulka 6 Pasivní slovní zásoba – Oblečení – Pavel	109
Tabulka 7 Pasivní slovní zásoba – Jídlo – Pavel	110
Tabulka 8 Rozpoznání činností – Pavel	110
Tabulka 9 Posuzování gramatičnosti – Pavel	111
Tabulka 10 Morfologie – Pavel	112
Tabulka 11 Reakce na jednoduché instrukce – Pavel.....	112
Tabulka 12 Identifikační údaje dítěte – Matěj.....	113
Tabulka 13 Testování pragmatické roviny – Matěj.....	113
Tabulka 14 Pasivní slovní zásoba – Zvířata – Matěj.....	114
Tabulka 15 Pasivní slovní zásoba – Barvy – Matěj	114
Tabulka 16 Pasivní slovní zásoba – Oblečení – Matěj.....	115
Tabulka 17 Pasivní slovní zásoba – Jídlo – Matěj	115
Tabulka 18 Pasivní slovní zásoba – Dopravní prostředky – Matěj.....	116
Tabulka 19 Rozpoznání činností – Matěj.....	116
Tabulka 20 Posuzování gramatičnosti – Matěj	117
Tabulka 21 Morfologie – Matěj.....	118
Tabulka 22 Reakce na jednoduché instrukce – Matěj.....	118
Tabulka 23 Identifikační údaje - Max	119
Tabulka 24 Testování pragmatické roviny – Max.....	119
Tabulka 25 Pasivní slovní zásoba – Zvířata - Max	120

Tabulka 26 Pasivní slovní zásoba – Jídlo - Max	120
Tabulka 27 Pasivní slovní zásoba – Barvy – Max	121
Tabulka 28 Pasivní slovní zásoba – Oblečení - Max.....	121
Tabulka 29 Pasivní slovní zásoba – Dopravní prostředky - Max.....	122
Tabulka 30 Rozpoznání činností – Max	122
Tabulka 31 Posuzování gramatičnosti - Max	123
Tabulka 32 Morfologie – Max.....	124
Tabulka 33 Reakce na jednoduché instrukce - Max.....	124

Seznam obrázků:

Obrázek 1 Výroba světlušky	55
Obrázek 2 Gruffalo - H.J.	61
Obrázek 3 Gruffalo - M.I.....	61
Obrázek 4 Gruffalo - M.P.....	61
Obrázek 5 Pomůcky na lekci Boudo budko, kdo v tobě přebývá?.....	68
Obrázek 6 Práce s piktogramy ve Finské MŠ.....	71
Obrázek 7 Pomůcky k lekci Tuze hladová housenka	72
Obrázek 8 Práce s kouzelným pytlím	84

Seznam grafů:

Graf 1 Pragmatická rovina - srozumitelnost.....	87
Graf 2 Pragmatická rovina - gramatika	88
Graf 3 Lexikálně-sémantická rovina - pasivní slovní zásoba.....	89
Graf 4 Lexikálně-sémantická rovina - rozpoznávání činnosti.....	90
Graf 5 Morfologicko-syntaktická rovina - posuzování gramatičnosti	91
Graf 6 Morfologicko-syntaktická rovina - morfologie.....	91
Graf 7 Reakce na jednoduché instrukce	92
Graf 8 celkové vyhodnocení pokroků	93
Graf 9 zlepšení v jednotlivých kategoriích v %	94

Seznam zkratek

RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je kurikulárním dokumentem obsahujícím hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.

OMJ

Jedná se o zkratku pro pojem odlišný mateřský jazyk.

MŠ

Jedná se o zkratku pojmu mateřská škola.

Přílohy

Příloha č. 1 - Diagnostika úrovně českého jazyka – Pavel

Tabulka 1 Identifikační údaje – Pavel

Jméno a příjmení: Pavel L.	Datum pretestu: 21.10.2019
Datum narození: 13.10.2015	Datum posttestu: 20.2.2020

a) Pragmatická rovina

Tabulka 2 Testování pragmatické roviny – Pavel

Otázky	Pretest		Posttest	
	Srozumitelné	Gramaticky správně	Srozumitelné	Gramaticky správně
Pozdravení	✓	✓	✓	✓
Jak se jmenuješ?	✓	✓	✓	✓
Jak se jmenuje ...? (někdo z rodiny)	✓	✓	✓	✓
Jaká je tvá oblíbená hračka?	✓	✓	✓	✓

b) Lexikálně -sémantická rovina

Tabulka 3 Pasivní slovní zásoba – Zvířata – Pavel

Zvířata	Pretest	Posttest
	Správnost	
Pes	✓	✓
Kočka	✓	✓
Kráva	✓	✓
Slon	✓	✓
Liška	✓	✓
Žirafa	Žiraf	✓
Tučňák	X	✓
Medvěd	✓	✓
Vlk	✓	✓
Zajíc	✓	✓

Tabulka 4 Pasivní slovní zásoba – Dopravní prostředky – Pavel

Dopravní prostředky	Pretest	Posttest
	Správnost	
Kolo	X	✓
Auto	✓	✓
Autobus	✓	✓
Letadlo	✓	✓
Motorka	✓	✓
Koloběžka	X	X
Vrtulník	X	X
Vlak	X	✓
Tramvaj	X	✓
Lod'	X	✓

Tabulka 5 Pasivní slovní zásoba – Barvy – Pavel

Barvy	Pretest	Posttest
	Správnost	
Bílá	✓	✓
Modrá	✓	✓
Černá	✓	✓
Červená	✓	✓
Zelená	✓	✓
Žlutá	✓	✓
Hnědá	X	✓
Oranžová	✓	✓
Růžová	✓	✓
Fialová	X	X

Tabulka 6 Pasivní slovní zásoba – Oblečení – Pavel

Oblečení	Pretest	Posttest
	Správnost	
Tričko	✓	✓
Kalhoty	X	✓
Bunda	✓	✓
Čepice	✓	✓
Rukavice	✓	✓
Ponožky	✓	✓
Boty	✓	✓
Slipy	✓	✓
Holiny	✓	✓
Šála	✓	✓

Tabulka 7 Pasivní slovní zásoba – Jídlo – Pavel

Jídlo	Pretest	Posttest
	Správnost	
Jablko	✓	✓
Hruška	✓	✓
Chleba	Chleb	✓
Rohlík	✓	✓
Jahoda	✓	✓
Okurka	Okur	✓
Maso	✓	✓
Mléko	✓	✓
Paprika	Zelenina	✓
Rajče	✓	✓

Tabulka 8 Rozpoznání činností – Pavel

Činnosti	Pretest	Posttest
	Odpověď dítěte	
Mýt hlavu.	Umývala hlavu.	✓
Čistit boty.	✓	✓
Fotit	X	X
Česat se	X	Česá se.
Šít	✓	✓
Telefonovat	Zvoní na telefonu.	✓
Zpívat	X	✓
Spát	✓	✓
Plavat	Plavá.	✓
Sedět	✓	✓

Aktivní slovní zásoba - Popis obrázku

Pavel při popisu obrázku v pretestu se zaměřoval pouze na jednotlivé části, nezaměřil se na obrázek jako celek. Dále obrázek popisoval pouze jednoslovně, a to pouze pokud jsem se ho zeptala. Bylo na něm vidět, že se necítí komfortně a popisovat obrázek se mu nechce. V posttestu je vidět značný pokrok. Pavel obrázek začal popisovat v jednoduchých větách a začal používat slovesa. Stále hovoří se značným ruským přízvukem, ale snaží se říkat vše zřetelně a srozumitelně.

c) Morfologicko-syntaktická rovina – porozumění a gramatika

Tabulka 9 Posuzování gramatičnosti – Pavel

Věta ve špatném tvaru	Věta ve správném tvaru	Pretest	Posttest
		Odpověď dítěte	
Tatínek sedí na židli.	Tatínek sedí na židli.	✓	✓
Slon se koupe.	Slon se koupe.	✓	✓
Zajíc kouše mrkvi.	Zajíc kouše mrkev.	X	Zajíc kousá
Taška osel nesete.	Osel nese tašku.	Tašku nese.	Osel tašku nese.
Maminka zavírá dveře.	Maminka zavírá dveře.	✓	✓
Honzík hrát s hračky.	Honzík si hraje s hračkami.	Honzík hraje s hračkami.	Honzík hraje s hračkami.
Kluk skákat na zahradě.	Kluk skáče na zahradě.	Kluk skáká na zahradě.	✓
Holka spí.	Holka spí.	✓	✓
Babička na autobus čekají.	Babička čeká na autobus.	Babička na autobus čeká.	✓
Děti zpívají písničku.	Děti zpívají písničku.	✓	✓

Tabulka 10 Morfologie – Pavel

Položka	Správná odpověď	Pretest	Posttest
		Odpověď dítěte	
Tady je jedna ruka a tady jsou dvě ...	ruce.	✓	✓
Tady je jedna růže a tady jsou dvě ...	růže.	✓	✓
Tady je jedna labuť a tady jsou tři ...	labutě.	Labuti	Labuti
Tady je jedna myš a tady jsou dvě ...	myši.	✓	✓
Tady je jeden pes a tady jsou dva ...	psi.	✓	✓
Tady je jeden zajíc a tady jsou dva ...	zajíci.	Zajíca	✓
Tady je jeden dům a tady jsou tři ...	domy.	Doma	✓
Tady je jeden pytel a tady jsou dva ...	pytle.	✓	✓
Tady je jeden děda a tady jsou dva ...	dědové, dědečci.	Děda	✓
Tady je jedno okno a tady jsou tři ...	okna.	✓	✓
Tady je jedno ohniště a tady jsou dvě ...	ohniště.	✓	✓
Tady je jedno kuře a tady jsou tři ...	kuřata.	Kuře	Kuře
Tady je jedno křoví a tady jsou dvě ...	křoví.	✓	✓

Tabulka 11 Reakce na jednoduché instrukce – Pavel

Instrukce	Pretest			Posttest		
	Splnilo	Splnilo s doplňující instrukcí	Nesplnilo	Splnilo	Splnilo s doplňující instrukcí	Nesplnilo
Sedni si.	✓	-	-	✓	-	-
Vyskoč.	✓	-	-	✓	-	-
Přines mi modrou pastelku.	✓	-	-	✓	-	-
Lehni si.	✓	-	-	✓	-	-
Napij se.	✓	-	-	✓	-	-
Ukaž mi oči.	✓	-	-	✓	-	-

Příloha č.2 - Diagnostika úrovně českého jazyka - Matěj

Tabulka 12 Identifikační údaje dítěte – Matěj

Jméno a příjmení: Matěj	Datum pretestu: 21.10.2019
Datum narození: 28.11.2015	Datum posttestu: 20.2.2020

a) Pragmatická rovina

Tabulka 13 Testování pragmatické roviny – Matěj

Otázky	Pretest		Posttest	
	Srozumitelné	Gramaticky správně	Srozumitelně	Gramaticky správně
Pozdravení	✓	✓	✓	✓
Jak se jmenuješ?	✓	✓	✓	✓
Jak se jmenuje ...? (někdo z rodiny)	✓	✓	✓	✓
Jaká je tvá oblíbená hračka?	✓	✓	✓	✓

b) Lexikálně-sémantická rovina

Tabulka 14 Pasivní slovní zásoba – Zvířata – Matěj

Zvířata	Pretest	Posttest
	Správnost	
Pes	✓	✓
Kočka	✓	✓
Kráva	✓	✓
Slon	✓	✓
Liška	✓	✓
Žirafa	Žiraf	✓
Tučňák	X	X
Medvěd	✓	✓
Vlk	✓	✓
Zajíc	Zajček	✓

Tabulka 15 Pasivní slovní zásoba – Barvy – Matěj

Barvy	Pretest	Posttest
	Správnost	
Bílá	✓	✓
Modrá	✓	✓
Černá	✓	✓
Červená	✓	✓
Zelená	✓	✓
Žlutá	✓	✓
Hnědá	✓	✓
Oranžová	✓	✓
Růžová	✓	✓
Fialová	✓	✓

Tabulka 16 Pasivní slovní zásoba – Oblečení – Matěj

Oblečení	Pretest	Posttest
	Správnost	
Tričko	✓	✓
Kalhoty	✓	✓
Bunda	✓	✓
Čepice	✓	✓
Rukavice	✓	✓
Ponožky	✓	✓
Boty	✓	✓
Slipy	✓	✓
Holiny	Nepromokavé boty	✓
Šála	Nákrčník	✓

Tabulka 17 Pasivní slovní zásoba – Jídlo – Matěj

Jídlo	Pretest	Posttest
	Správnost	
Jablko	✓	✓
Hruška	✓	✓
Chleba	✓	✓
Rohlík	Taky chlebík	✓
Jahoda	Malina	✓
Okurka	To ještě nevím	✓
Maso	✓	✓
Mléka	✓	✓
Paprika	X	X
Rajče	X	✓

Tabulka 18 Pasivní slovní zásoba – Dopravní prostředky – Matěj

Dopravní prostředky	Pretest	Posttest
	Správnost	
Kolo	✓	✓
Auto	✓	✓
Autobus	✓	✓
Letadlo	✓	✓
Motorka	✓	✓
Koloběžka	✓	✓
Vrtulník	✓	✓
Vlak	X	✓
Tramvaj	X	Taky vlak
Lod'	✓	✓

Tabulka 19 Rozpoznání činností – Matěj

Činnosti	Pretest	Posttest
	Odpověď dítěte	
Koupat se	Tam ty kapky, rukama si to utří.	Koupá se.
Mít/čistit	Utří ty boty.	Umývá si boty.
Fotit	To je televize a ona se schovává.	✓
Česat se	Rozčesuje ty vlasy.	Česá se.
Šít	Váže prostěradlo.	✓
Telefonovat	✓	✓
Zpívat	Ona zpívá básničku.	✓
Spát	✓	✓
Plavat	On plavá.	✓
Sedět	✓	✓

Aktivní slovní zásoba

Popis obrázku

Při popisu obrázku Matěj používal celé věty. Obrázek popisoval ze spodu nahoru. Postupně popisoval jednotlivé detaily, které ho zaujali. Věty, které Matěj používal byly téměř všechny gramaticky špatně hlavně ve špatně zvolených koncovkách sloves a skloňování podstatných jmen.

c) Morfologicko-syntaktická rovina – porozumění a gramatika

Tabulka 20 Posuzování gramatičnosti – Matěj

Věta ve špatném tvaru	Věta ve správném tvaru	Pretest	Posttest
		Odpověď dítěte	
Tatínek sedí na židlech.	Tatínek sedí na židli.	✓	✓
Slon se koupe.	Slon se koupe.	Slon se koupá.	✓
Zajíc kouše mrkvi.	Zajíc kouše mrkev.	X	✓
Taška osel nesete.	Osel nese tašku.	X	X
Maminka zavírá dveře.	Maminka zavírá dveře.	✓	✓
Honzík hrát s hračky.	Honzík si hraje s hračkami.	✓	✓
Kluk skákat na zahradě.	Kluk skáče na zahradě.	Kluk skáká na zahradě.	Kluk skáká na zahradě.
Holka spí.	Holka spí.	✓	✓
Babička na autobus čekají.	Babička čeká na autobus.	Babička na autobus čeká.	✓
Děti zpívají písničku.	Děti zpívají písničku.	✓	✓

Tabulka 21 Morfologie – Matěj

Položka	Správná odpověď	Pretest	Posttest
		Odpověď dítěte	
Tady je jedna ruka a tady jsou dvě ...	ruce.	✓	✓
Tady je jedna růže a tady jsou dvě ...	růže.	✓	✓
Tady je jedna labuť a tady jsou tři ...	labutě.	Labuti	Labuti
Tady je jedna myš a tady jsou dvě ...	myši.	✓	✓
Tady je jeden pes a tady jsou dva ...	psi.	Psa	✓
Tady je jeden zajíc a tady jsou dva ...	zajíci.	Zajíca	Zajeci.
Tady je jeden dům a tady jsou tři ...	domy.	Duma	Dumy.
Tady je jeden pytel a tady jsou dva ...	pytle.	✓	✓
Tady je jeden děda a tady jsou dva ...	dědové, dědečci.	Děda	✓
Tady je jedno okno a tady jsou tři ...	okna.	✓	✓
Tady je jedno ohniště a tady jsou dvě	ohniště.	✓	✓
Tady je jedno kuře a tady jsou tři ...	kuřata.	Kuře	✓
Tady je jedno křoví a tady jsou dvě ...	křoví.	✓	✓

Tabulka 22 Reakce na jednoduché instrukce – Matěj

Instrukce	Pretest			Posttest		
	Splnilo	Splnilo s doplňující	Nesplnilo	Splnilo	Splnilo s doplňující	Nesplnilo
Sedni si.	✓	-	-	✓	-	-
Vyskoč.	✓	-	-	✓	-	-
Přines mi modrou pastelku.	✓	-	-	✓	-	-
Lehni si.	✓	-	-	✓	-	-
Napij se.	✓	-	-	✓	-	-
Ukaž mi oči.	✓	-	-	✓	-	-

Příloha č. 3 - Diagnostika úrovně českého jazyka - Max

Tabulka 23 Identifikační údaje - Max

Jméno a příjmení: Max	Datum pretestu: 21.10.2019
Datum narození: 8.12.2020	Datum posttestu: 20.2.2020

a) Pragmatická rovina

Tabulka 24 Testování pragmatické roviny – Max

Otázky	Pretest		Posttest	
	Srozumitelné	Gramaticky správně	Srozumitelné	Gramaticky správně
Pozdravení	✓	✓	✓	✓
Jak se jmenuješ?	✓	✓	✓	✓
Jak se jmenuje ...? (někdo z rodiny)	-	-	-	-
Jaká je tvá oblíbená hračka?	✓	✓	✓	✓

b) Lexikálně -sémantická rovina

Tabulka 25 Pasivní slovní zásoba – Zvířata - Max

Zvířata	Pretest	Posttest
	Správnost	
Pes	Pejsku	✓
Kočka	✓	✓
Kráva	X	✓
Slon	X	X
Liška	X	X
Žirafa	X	X
Tučňák	X	X
Medvěd	X	✓
Vlk	X	✓
Zajíc	X	X

Tabulka 26 Pasivní slovní zásoba – Jídlo - Max

Jídlo	Pretest	Posttest
	Správnost	
Jablko	✓	✓
Hruška	X	X
Chleba	X	X
Rohlík	X	X
Jahoda	X	X
Okurka	X	✓
Maso	X	✓
Mléko	✓	✓
Paprika	X	X
Rajče	X	X

Tabulka 27 Pasivní slovní zásoba – Barvy – Max

Barvy	Pretest	Posttest
	Správnost	
Bílá	X	X
Modrá	X	✓
Černá	X	X
Červená	X	✓
Zelená	X	✓
Žlutá	X	✓
Hnědá	X	X
Oranžová	X	X
Růžová	X	X
Fialová	X	X

Tabulka 28 Pasivní slovní zásoba – Oblečení - Max

Oblečení	Pretest	Posttest
	Správnost	
Tričko	X	✓
Kalhoty	✓	✓
Bunda	✓	✓
Čepice	Čepici	✓
Rukavice	✓	✓
Ponožky	✓	✓
Boty	✓	✓
Kšiltovka	X	X
Holiny	X	✓
Šála	X	X

Tabulka 29 Pasivní slovní zásoba – Dopravní prostředky - Max

Dopravní prostředky	Pretest	Posttest
	Správnost	
Kolo	X	✓
Auto	✓	✓
Autobus	✓	✓
Letadlo	✓	✓
Motorka	X	X
Koloběžka	X	X
Vrtulník	X	X
Vlak	Šš ůů	✓
Tramvaj	X	X
Lod'	X	✓

Tabulka 30 Rozpoznání činností – Max

Činnosti	Pretest	Posttest
	Odpověď dítěte	
Mýt vlasy	X	X
Utírat si ruce	X	X
Fotit	X	X
Česat se	X	X
Šít	X	X
Telefonovat	X	X
Zpívat	X	X
Spát	Sleep	✓
Plavat	Swim	Swim
Sedět	X	✓

Aktivní slovní zásoba - Popis obrázku

Max mi při popisování obrázku téměř nedokázal odpovědět ani v pretestu, ani v posttestu. Vždy mi řekl pouze jedno slovo, které uměl a po chvíli se i přestal koncentrovat. V posttestu ale byl vidět lehký pokrok, kdy z celého obrázku dokázal popsat pár detailů jedním slovem, např. prší, koukej, medvěd.

c) Morfologicko-syntaktická rovina – porozumění a gramatika

Tabulka 31 Posuzování gramatičnosti - Max

Věta ve špatném tvaru	Věta ve správném tvaru	Pretest	Posttest
		Odpověď dítěte	
Tatínek sedí na	Tatínek sedí na židli.	X	X
Slon se koupe.	Slon se koupe.	X	X
Zajíc kouše mrkvi.	Zajíc kouše mrkev.	X	X
Taška osel nesete.	Osel nese tašku.	X	X
Maminka zavírá	Maminka zavírá	X	X
Honzík hrát	Honzík si hraje	X	X
Kluk skákat na	Kluk skáče na	X	X
Holka spí.	Holka spí.	X	X
Babička na autobus	Babička čeká na	X	X
Děti zpívají	Děti zpívají písničku.	X	X

Tabulka 32 Morfologie – Max

Položka	Správná odpověď	Pretest	Posttest
		Odpověď dítěte	
Tady je jedna ruka a tady jsou	ruce.	X	X
Tady je jedna růže a tady jsou	růže.	X	X
Tady je jedna labuť a tady jsou	labutě.	X	X
Tady je jedna myš a tady jsou	myši.	X	X
Tady je jeden pes a tady jsou	psi.	X	X
Tady je jeden zajíc a tady jsou	zajíci.	X	X
Tady je jeden dům a tady jsou	domy.	X	X
Tady je jeden pytel a tady jsou	pytle.	X	X
Tady je jeden děda a tady jsou	dědové, dědečci.	X	X
Tady je jedno okno a tady jsou	okna.	X	X
Tady je jedno ohniště a tady	ohniště.	X	X
Tady je jedno kuře a tady jsou	kuřata.	X	X
Tady je jedno křoví a tady jsou	křoví.	X	X

Tabulka 33 Reakce na jednoduché instrukce - Max

Instrukce	Pretest			Posttest		
	Splnilo	Splnilo s doplňující instrukcí	Nesplnilo	Splnilo	Splnilo s doplňující instrukcí	Nesplnilo
Sedni si.	✓		-	✓	-	-
Vyskoč.		✓	-	✓	-	-
Přines mi modrou pastelku.	-	-	✓		✓	-
Lehni si.	✓		-	✓	-	-
Napij se.		✓	-	✓	-	-
Ukaž mi oči.	✓	-	-	✓	-	-